ปริปทูปาวโร

ม.จ. ศุภสวัสดิวงศ์สนิท สวัสดิวัฒ

สวัสดี

ปีใหม่

แด่ คุณชน ป.ร. ฯลฯ

จาก ปิ่นจันทร์ ครองสุข

ChangeFusion สสส. เครือข่ายจิตอาสา VolunteerSpirit Network

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License หากสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

คำนำ

สำนักพิมพ์ "สุวิชานน์" รู้สึกเป็นเกียรติอย่างสูงในการที่ ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิทสวัสดิวัฒน์ ได้ประทานอนุญาตให้เป็นผู้จัดพิมพ์ "ปรัชญาชาวไร่" ซึ่งพระองค์ท่านทรงนิพนธ์และพิมพ์ประทานแจกในวันงานคล้ายวันประสูติครบ ๕ รอบ เมื่อวันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๐๓ นั้น

"ปรัชญาชาวไร่" เล่มนี้ พระองค์ทรงเขียนเป็นทำนองเล่าถึงประสพการณ์ในชีวิตขึ้นสู่กันฟัง เหตุจูงพระทัยให้พระองค์ทรงเปิดการทำไร่ขึ้น ก็มิใช่ว่าได้ทรงศึกษาทางวิชาการเกษตรมาก่อน แต่เกิดขึ้นด้วยทรงมีน้ำพระทัยรักในงานนี้ จิตจึงหาญใจจึงสนุก และก็สุขอยู่กับงาน

คงจะมีผู้สงสัยว่า เมื่อพระองค์ท่านมิได้มีความชำนาญแล้ว จะเอาความรู้ที่ไหนมาจัดทำ ก็ได้ทราบว่าพระองค์ได้นำเอาความรู้ความชำนาญแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์บ้าง ที่ทรงได้รับจากการศึกษาที่โรงเรียนนายร้อยวูลิช—ประเทศอังกฤษบ้าง ประกอบกับที่ได้ทรงรู้ทรงเห็นจากสิ่งแวดล้อม และประการสำคัญยิ่งก็คือทรงนำเอาความรู้ทางพุทธศาสนาเข้ามาปรับปรุงประมวลลงเป็นหลักในการจัดดำเนินการทำไร่ได้อย่างวิเศษ พระองค์ทรงให้ความสนพระทัยศึกษาความเป็นไปในการทำไร่อย่างใกล้ชิด ทรงจัดการแก้ไขข้อบกพร่องตามตำรับตำราของท่านผู้ทรงคุณวุฒิ จนสามารถดำเนินกิจการได้

เป็นล่ำเป็นสัน จน "สวนเสมา" ซึ่
แต่ก่อนเคยเป็นที่รกร้าง กลับกลายมาเป็น
"ไร่แตง—*แคนตาลูป*" ไร่แรกในเมืองไทย
และมีชื่อเสียงอยู่ในเวลานี้

ความเจริญรุ่งเรืองในกิจการงานของไร่ พอ
จะพิศูจน์ให้เห็นได้ว่า การทำงานด้วยความรอบรู้
โดยยึดถือธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นหลัก
ทำให้เกิดผลดีขึ้นเพียงใด ไร่แตง "*แคนตาลูป*"
นี้ มิใช่เพียงแต่มีกำไรเท่านั้น แต่ผู้คนของพระ-
องค์ท่านในไร่ล้วนแต่ทำงานกันอย่างขยันขันแข็ง
หน้าตาชื่นบาน รักกิจการงานในหน้าที่ของตน
ทั้งนี้ก็เพราะพระองค์ท่านผู้เป็นเจ้าของไร่ ทำงาน
อย่างไม่มีตัว — ทำงานด้วยจิตว่าง — ความวุ่น
จึงไม่มี งานจึงเจริญรุ่งโรจน์

ท่านที่ประสงค์จะทำงานอย่างไม่มีทุกข์ และให้งานแบ่งแยกทุกข์ออกจากชีวิต โปรดถือโอกาสอ่านหนังสือเล่มพิเศษนี้เสียแต่บัดนี้ เป็นการแสวงหาความสุขอีกแง่หนึ่งจากไร่ — จากธรรมชาติ ซึ่งเป็นของเก่าที่เคยให้ความสุขแก่ชีวิตมนุษย์มาแล้ว อันต่างกับ เสียง แสง สี กลิ่น ไลฟ ความทุกข์จะหาย ความสงบสบายจะบังเกิดขึ้นอีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี ที่มนุษย์ควรจะพึงหาให้ได้ในชีวิตบนผืนแผ่นดินนี้

คติประจำพระทัยของพระองค์ท่าน

รักงานยิ่งกว่ารักตัว หมดกลัวอดตาย
งานเจริญตัวสบาย เงินทองมากมายไหลตามมา
งานสนุก เกิดสุขสบาย
เงินทองเหลือหลาย เป็นผลพลอยได้ตามมา
รักงานยิ่งกว่าเงิน เหมือนอยู่บนเนินเงินทอง
งานเจริญเงินไหลนอง เป็นผลสนองตามมา

"สุวิชานน์" ขอรับพระกรุณาคุณของ ม.จ. ศุภสวัสดิ์ฯ ไว้ ณ ที่นี้ และเนื่องจากหนังสือเล่มนี้ ได้จัดพิมพ์ขึ้นใกล้วันขึ้นศกใหม่ พ.ศ. ๒๕๐๔ จึงขอถือโอกาสอำนวยพรให้ทุกท่านจงถึงซึ่งธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทอญ.

สำนักพิมพ์ "สุวิชานน์"

ปรัชญาชาวไร่

ในระหว่าง ๒ ปีนี้ ได้มีเพื่อนฝูงและญาติตลอดจนผู้ที่มีใจกรุณามาอุดหนุนซื้อแตงแคนตาลูปได้เข้ามาเที่ยวชมสวนเสมาและได้กรุณาให้ความชมเชยสวนเสมา แต่ประหลาดใจว่าทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้าก็มิได้มีปริญญาในทางเกษตรกรรมหรือการทดน้ำ แต่เขาทั้งหลายนั้นก็ได้เห็นน้ำและต้นพืชต่างๆตลอดจนแตงแคนตาลูปขึ้นอยู่ทั่วไป ในที่ซึ่งเคยแห้งแล้งอันมีแต่ต้นเสมาขึ้นเต็มไปหมด จนเกิดเป็นปัญหาและเป็นที่สนใจแก่เขาทั้งหลายขึ้นว่า อะไรเป็นต้นเหตุที่ทำให้ข้าพเจ้าสามารถจัดการสร้างสวนเสมาขึ้นมาได้จนเจริญถึงแค่นี้

ความมุ่งหมายของข้าพเจ้าในการเขียนหนังสือนี้ก็คือ เพื่อตอบชี้แจงปัญหานี้ ขอท่านผู้อ่านทั้งหลายจงอย่าได้นึกว่าข้าพเจ้าตั้งใจจะมาอวดภูมิและสั่งสอนท่านเลย ขอท่านจงนึกเสียว่า คนอายุสูงคนหนึ่งเขามาเล่าประสพการณ์ในชีวิตที่เขาได้ผ่านมาแล้วให้ท่านฟังก็แล้วกัน เพราะประเพณีในเมืองไทยของเรานี้ ก็ย่อมมีการสั่งสอนกันอยู่เสมอให้กุลบุตรกุลธิดาทั้งหลาย แสดงความเคารพนบนอบต่อผู้มีวัยอายุสูง โดยถือว่าท่านเหล่านั้นได้เป็นผู้ผ่านมรสุมชีวิตมาแล้วเป็นอันมาก และยิ่งกว่านั้นถ้าผู้มีอายุนั้น ๆ ได้มาพูดอะไรบ้า ๆ เบ๋อ ๆ ไปบ้างก็มักจะให้อภัยกันได้ เพราะความมีอายุย่อมจะทำให้เขานั้นหลง ๆ ลืม ๆ หรือบื้อ ๆ ไปบ้าง นอกจากนั้น คนแก่นั้นก็อาจมีที่เด็ดก็ได้ ใครจะไปรู้!

ท่านผู้ที่เคยรู้จักข้าพเจ้ามาแต่ก่อนนี้ย่อมไม่

เคยนึกเคยฝันเลยว่า คนอย่างข้าพเจ้าหรือจะมาเป็นนักกสิกรแบบนี้ได้ เพราะไม่เคยปรากฏเลยว่าข้าพเจ้าได้เคยเพาะปลูกอะไรมาก่อนเลย การศึกษาเล่าเรียนที่ข้าพเจ้าได้รับมาก็เป็นแต่วิชาการทหารเมื่ออยู่ในประเทศอังกฤษกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็เคยแต่ปรากฏว่าข้าพเจ้านั้นปลูกต้นไม้เอาโคนขึ้นเอาปลายลงดิน แต่อ้ายต้นไม้นั้นมันก็เก่งทายาท มันกลับขึ้นมาออกดอกได้ด้วยอาการอย่างน่าพิศวง เหตุไฉนเมื่อกลับมาอยู่ในเมืองไทยเข้า ข้าพเจ้าจึงกลายเป็นนักกสิกรที่สร้างสวนเสมาขึ้นมาได้ เพื่อตอบปัญหานี้ข้าพเจ้าขอบอกว่าความสำเร็จที่สวนเสมาเป็นสวนเสมาขึ้นมาได้ดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้นั้น หาใช่เพราะข้าพเจ้ามีเวทมนต์ฤทธิไกรอันไชยชาญแต่อย่างใดไม่ จะมีอะไรอยู่บ้างก็เป็นเพียง แต่จิตหาญ

ใจสนุก สุขในงาน เท่านั้น

ก็อะไรเล่า เป็นต้นเหตุ ให้จิตใจของ ข้าพเจ้า กล้าหาญนักสนุกขึ้นมา ในชั้นต้นก็เพราะข้าพเจ้า อยากจะได้ช่วยเป็นผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับภรรยาของ ข้าพเจ้า ตั้งแต่เมื่อครั้งที่เราได้ไปอยู่ในประเทศ อังกฤษ ภรรยาของข้าพเจ้าเขาเป็นคนรักสวนรัก-ต้นไม้ และได้คลุกคลีสนุกมากับการปลูกต้นไม้ ปลูกผักอยู่เป็นนิจจนมีความชำนาญมาก ในครั้งนั้น อย่างดีที่สุดข้าพเจ้าก็ได้แต่เป็นผู้แต่คอยกินผักที่เขา ปลูกขึ้นมาไว้เท่านั้น ต่อมาเมื่อเรากลับมาเมืองไทย และเรามาอยู่ด้วยกันที่สวนเสมานี้ตั้งแต่เมื่อครั้งที่ เรามีที่ดินอยู่เพียงเก้าไร่ ภรรยาเขาก็เริ่มทำสวน ปลูกต้นไม้และดอกไม้อีกเช่นเคย ข้าพเจ้าไม่มีอะ-ไรจะทำมากนอกจากเขียนรูปเล่นแล้วก็เดินดูเขาไป ในการดูเขานี้ เขาก็สอนให้รู้ว่าการปลูกต้นไม้นั้น

มันต้องการอะไรบ้าง เริ่มแต่การขุดหลุมใหญ่ ๆ ลึกๆ ใส่ปุ๋ยคอกและหญ้าแห้งใบไม้แห้งลงในหลุม ตลอดจนการดูแลรักษาให้ต้นไม้นั้นงอกงามต่อไป ในการดูแลรักษานี้สิ่งที่สำคัญก็คือการหาน้ำมาหล่อเลี้ยงต้นไม้นั้น ท่านผู้อ่านทุกคนก็รู้อยู่ดีแล้วว่าพื้นที่แถวชะอำ หัวหินนี้เป็นที่ ๆ กันดารน้ำเพียงใดทุก ๆ เย็นเราสองคนผัวเมียก็เที่ยวเดินเล่น ชอกแชกไปตามป่าตามทุ่งใกล้ ๆ บ้าน เย็นวันหนึ่งเราไปพบแอ่งน้ำแห่งหนึ่ง ซึ่งน้ำฝนไหลลงมา และมีชาวบ้านกำลังตักน้ำอยู่ เราได้คุยถามชาวบ้านคนนั้นว่าน้ำนี้จะติดค้างอยู่ในแอ่งน้ำนี้ได้นานสักเท่าใด ชาวบ้านคนนั้นตอบว่าอีก ๑๐ วันก็แห้งหมด คำตอบคำนี้ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นปัญหาขึ้นในใจของข้าพเจ้าว่า นี่มันจะไม่มีหนทางอะไรอีกดอกหรือที่จะทำให้น้ำตกค้างอยู่ในแอ่งนี้ได้นานกว่า ๑๐ วันดัง

ที่ว่านั้นแล้ว ตั้งแต่วันนั้นมากำลังใจที่อยากจะต่อสู้เพื่อหาน้ำมาเก็บไว้ให้ได้มากและนานก็เกิดขึ้น ตั้งแต่นั้นมานอกจากเวลาเดินเล่นเย็น ๆ ตามธรรมดาแล้ว ทุกเวลาที่ฝนตกข้าพเจ้าก็เที่ยวออกดูทางน้ำไหล และตรวจหาแอ่งเก็บน้ำอื่น ยิ่งเที่ยวไปก็ยิ่งแลเห็นหนทางกระจ่างขึ้นว่า ถ้าพยายามจริง ๆ แล้วก็อาจหาวิธีการที่จะเก็บน้ำไว้ได้ ส่วนภรรยาของข้าพเจ้าเขาก็มิได้นิ่งนอนใจ ทุกเวลาว่างก็เที่ยวเดินหาทางที่จะขุดบ่อเก็บน้ำ ต่อมาเย็นวันหนึ่งภรรยาของข้าพเจ้าเขามาบอกว่า เขาคิดจะซื้อที่ข้าง ๆ บ้าน ซึ่งเป็นที่นาของชาวบ้านคนหนึ่งสักครึ่งไร่เพื่อจะทำเป็นที่เก็บน้ำ โดยเหตุที่ข้าพเจ้าได้เที่ยวตรวจมามากแล้ว ในบริเวณป่าและทุ่งแถบนั้นและได้แลเห็นทางอยู่เลา ๆ แล้วว่าเราควรจะเก็บน้ำอย่างไร ก็เลยบอกกับภรรยาว่าข้าพเจ้าเห็นด้วย

ทุกประการ แต่แทนที่จะซื้อที่ชาวบ้านแต่เพียงครึ่งไร่เพื่อเก็บน้ำ เราควรตกลงซื้อเขา ๔๐ ไร่ เพื่อสร้างทางน้ำไหลและนำน้ำมาสร้างสวนมะพร้าวในที่ใกล้บ้านของเรานี้ จากการตกลงใจในเย็นวันนั้นเอง สวนเสมาก็เกิดขึ้นและขยายตัวเรื่อยมา ข้าพเจ้าก็เริ่มขุดรางวางท่อ กั้นห้วย และขุดสระเก็บน้ำ ทดน้ำ และระบายน้ำลงมาเป็นตอน ๆ จนน้ำไหลเข้ามาสู่พื้นที่ ๆ เราจะใช้ลงมะพร้าว ฝ่ายภรรยาของข้าพเจ้าก็อำนวยการปลูกมะพร้าวในที่ ๆ ข้าพเจ้าได้เตรียมน้ำไว้เลี้ยงหล่อให้แล้ว ภายใน ๒ ปีแรกที่เราได้มาอยู่ที่นี่ เราก็ลงมะพร้าวได้ราวหกร้อยต้น และมีน้ำหล่อเลี้ยงเรียบร้อย ต่อจากนั้นมาความสนุกและความเพลิดเพลินในงานนี้ก็เกิดตามมา จนเราคิดถึงอะไรมิได้นอกจากสวนเสมา ตั้งแต่นั้นมาสวนเสมาก็ขยายตัวออกทีละเล็กทีละน้อย เมื่อเรา

เอาน้ำเข้ามาหล่อต้นไม้ได้แค่ใด สวนก็ขยายไปแค่นั้น ไม่ใช่อยู่ ๆ ก็ทำพร้อมเสร็จทั้งหมดดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้ และเมื่อกรมชลประทานได้เริ่มอนุญาตให้เราใช้น้ำจากเขื่อนเพชรเข้ามาช่วยไร่สวนเสมานี้ได้เมื่อเกือบ ๕ ปีมานี้ เพราะเขาได้มาตรวจเห็นว่าเรามีอ่างเก็บน้ำและทางระบายน้ำเรียบร้อย โดยน้ำมิได้เสียไปโดยไม่เป็นประโยชน์ สวนเสมาก็เริ่มขยายตัวเร็วขึ้น จากการขยายตัวปีละ ๘๐ ไร่บ้าง ๑๐๐ ไร่บ้าง จนในที่สุดเมื่อเราได้ขุดสระเก็บน้ำและทดน้ำกั้นห้วยแจงได้สำเร็จแล้ว เราก็ขยายไร่ออกไปได้เต็มเขตที่เรามีอยู่ดังที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้

ความสำเร็จดังที่เห็นอยู่ทุกวันนี้นั้น นอกจากเป็นเพราะปริญญาเมียสอนที่ข้าพเจ้าได้รับมา ดังได้กล่าวมาแล้วอย่างย่อ ๆ ข้างต้นนี้แล้วนั้น เหตุอันเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดอันยังให้เกิดความสำเร็จนี้

ได้นั้นคือพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และการอบรมที่ได้รับมาจากมหาวิทยาลัยอันสำคัญที่สุดของเราแต่ครั้งโบราณ คือพระราชสำนักในพระบรมมหาราชวังและการอบรมที่ได้รับจากวิชาทหาร

ข้าพเจ้า ได้รับการ อบรม สั่งสอน จาก สำนักสมเด็จพระพันปีหลวงให้รู้จักใช้ความสังเกตและให้มีความอดทนทั้งทางกายและทางใจ ตลอดจนความรู้เบื้องต้นว่า ในโลกนี้นั้นความสุขและความสบายจะเกิดขึ้นได้ก็ แต่เมื่อเราได้ ทิ้ง ความยึดมั่น ในการเป็นตัวตนของเราว่าใหญ่ยิ่งที่สุดนี้เสีย โดยสละตัวนี้ ทูลเกล้า ฯ ถวายต่อพระเจ้าอยู่หัวและเจ้านายผู้ทรงอุปถัมภ์ค้ำชูเรา โดยคิดถึงตัวและความจองหองในตัวของเราให้น้อยที่สุดที่จะเป็นได้ อะไรที่จะกระเทือนน้ำพระทัยท่าน เราต้องสะกดเก็บเอาไว้ด้วยขันติอย่างสูง การประจบประแจงนั้น อย่างดีก็เป็น

แต่เพียงนโยบายที่เป็นดาบสองคมซึ่งจะหันมาทำลายตัวเองได้อย่างง่ายที่สุด เพราะการประจบนั้นเป็นเล่ห์เป็นกลอันมิได้เกิดจากความมีใจจริง วันหนึ่งวันใดวิธีการนั้นก็จะมีผู้เปิดโปงให้ผู้ที่เราประจบนั้นเห็น ถ้าเมื่อท่านเห็นเมื่อใดท่านก็ย่อมจะหมดความเชื่อถือในตัวเราแต่วันนั้น ดังนี้จะทำอะไรพึงทำโดยความจริงใจดีกว่า เมื่อกรรมของเรายังทำให้เราพ้นจากที่นั่งคอขาดไปไม่ได้ ก็สู้อดทนรับเอาไว้เสียดีกว่า เพราะถ้ารับไว้ได้ด้วยความอดทน มันก็ย่อมจะผ่านพ้นไปเอง นี่เป็นความรู้ที่ได้เคยเรียนและสมรสมาตั้งแต่ยังเด็ก ความรู้ที่ได้รับจากในวังหลวงนั้นถ้าจะพูดสั้น ๆ ก็คือ "I serve" หรือความเสียสละตัวถวายท่านและเพื่อท่าน อันได้แก่การปฏิบัติตัวเป็นอนัตตาตามหลักของพระพุทธศาสนานั่นเอง.

ออกจากในวังมาก็ได้รับการอบรมต่อไปใน

การเป็นทหารที่โรงเรียนนายร้อยทหารบก ซึ่งก็มุ่งหมายถึงการสร้างให้เกิดความอดทนและความเสียสละต่อไปอีก และยิ่งเมื่อได้เล่าเรียนวิชาทหารที่โรงเรียนนายร้อยวูลิช ในประเทศอังกฤษสำเร็จแล้วก็ยิ่งได้รับการอบรมทางจิตใจให้เข้าใจมากขึ้นไปอีกว่า ความเป็นอยู่ของปุถุชนนั้นหามีความสำคัญอะไรไม่ ความสุขความได้รับการสรรเสริญและการได้เป็นรูปหน้ามีตานั้น หาได้เกิดขึ้นมาได้จากการเบ่งหรือความเก่งของปุถุชนโดยเฉพาะตัวไม่ ผู้ใดจะได้เกียรติหรือการสรรเสริญก็แต่เมื่อเขาได้แสดงความไม่เห็นแก่ตัว โดยมีแต่จิตสาธารณะอันมุ่งหวังแต่จะทำประโยชน์ให้แก่คณะหรือส่วนรวมโดยเฉพาะเท่านั้น แม้แต่การเล่นกีฬาทุกประเภท ทุกคนก็ต้องเล่นเพื่อทีมของตนเท่านั้น ผู้ใดไปอวดหาญที่จะแสดงความเก่งเฉพาะตัวของตัวโดย

ไม่เห็นแก่ทีมของเขา ก็หาได้รับการสรรเสริญไม่ แทนที่จะได้รับการสรรเสริญ กลับถูกตำหนิและถูกลงโทษทางจิตใจอย่างแรง จนรู้สึกว่าชีวิตนั้นไม่น่าอยู่เลย ตายเสียดีกว่า นอกจากนี้ในการอบรมที่โรงเรียนนายร้อยวูลิชนี้ ชี้ให้เห็นชัดว่าหน้าที่ที่ทุก ๆ คนได้รับให้ทำนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ใครคิดก้าวร้าวอยากเป็นโน่นเป็นนี่ก่อนเวลาที่จะได้รับแต่งตั้ง หรือเที่ยวอยากแย่งงานผู้อื่น หรือปัดแข้งปัดขาผู้อื่นแล้ว เป็นต้องได้รับโทษอย่างหนักทางใจขนาดที่ไม่มีใครพูดด้วยหรือคบค้าสมาคมด้วยเลยทีเดียว หน้าที่อะไรถึงจะต่ำต้อยและเหนื่อยยากเพียงใด ถ้าเขาได้ทำดีแล้วก็ได้รับการสรรเสริญและยกย่องอย่างสูง และเป็นหนทางอันเดียวที่จะก้าวหน้าได้ ทุกคนต้องเรียนที่จะคอยเวลาของตนให้ได้ และทุกคนต้องเตรียมพร้อมที่จะรับใช้ผู้อื่นเพื่อประ-

โยชน์ของส่วนรวมโดยปราศจากการจองหองพองขนหรือถือยศถือภูมิ นอกจากนั้นเขาจะต้องเป็นผู้กล้ารับผิด และสามารถบังคับใจให้เขากระทำทุกสิ่งที่ได้รับคำสั่งมาให้ทำ โดยต้องพยายามข่มความกลัวลงเสียให้ได้ และเมื่อทำแล้วต้องทำโดยจริงจังรวดเร็ว ไม่เหยาะแหยะออดแอด การอบรมบ่มนิสัยให้สละความเย่อหยิ่งเห็นแก่ตัวลงให้ได้มากที่สุดที่จะทำได้นี้เอง จึงเป็นที่กล่าวกันในประเทศอังกฤษว่า ผู้ที่เป็นทหารแท้แล้ว ถึงแก่ก็ย่อมไม่มีวันตาย มีน ๆ ไปบ้างบางครั้งบางคราว แต่พอสร่างเมาเข้าแล้ว ก็ลุกขึ้นทำอะไรต่อมิอะไรได้แทบทุกอย่าง เพราะการฝึกหัดอบรมที่เขาได้รับมา ย่อมจะเกิดเป็นอุปนิสัยของเขาไม่มากก็น้อย ปรากฏอยู่ในตัวของเขาอย่างเป็นอมตะไม่มีวันตาย ถ้าวันใดเขาอดอยากขึ้นมาและประ-

สงค์จะเริ่มทำกิจการใด ๆ ใหม่ ถ้าเขาปล่อยให้อุปนิสัยและวิชาความรู้ที่เขาได้เรียน และ ปฏิบัติมาอันฝังอยู่ในภวังคจิตของเขาได้ออกมาปฏิบัติงานนั้นโดยไม่รู้สึกท้อแท้สมกับที่เขาเป็นทหารแท้แล้ว เขาก็มีหวังที่จะทำกิจการนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

คนทั่วไปโดยมากในสมัยนี้มักจะพากันกล่าวว่า ผู้ที่เป็นทหารนั้นทำอะไรไม่เป็นนอกจากยิงปืนและหัดแถวให้ทหารเดินพร้อม ๆ กันเท่านั้น ซึ่งแท้ที่จริงแล้ว การเรียนวิชาทหารก็คือการเรียนให้รู้จักการปฏิบัติกิจการแทบจะทุกอย่าง นับตั้งแต่การปกครองคนไปจนกระทั่งการก่อสร้าง การเลี้ยงดูผู้คน การขนส่ง ตลอดไปจนการดูแลการป่วยไข้ รู้จักการเยียวยาโดยปัจจุบันรวมทั้งการรักษาความสะอาด เก็บกวาด และการถ่ายเทสิ่งโสโครก เพราะกองทัพ ทั้ง กองทัพนั้นมัน ก็เหมือนกับเมืองใหญ่ ๆ

เมืองหนึ่งนั่นเอง โดยเหตุนี้นายทหารจึงจำเป็นจะต้องเรียนรู้วิชาเหล่านี้ไว้บ้างพอที่จะทำการงานนั้น ๆ ไปได้โดยไม่ผิดพลาดร้ายแรงนักจนแก้ไม่ได้ ความรู้และการปฏิบัติทุกสิ่งทุกอย่าง อย่างละเล็กๆน้อยๆ นี้ ย่อมทำให้เขาผู้เป็นทหารนั้นกล้าทำ และข้อสำคัญของการ กระทำนั้น ก็คือ กระ ทำงาน นั้น โดยความจริงใจ เพราะการอบรมที่ได้รับมาจากการเป็นทหารสอนไว้ว่า ถ้าตกลงใจว่าจะทำอะไรแล้วก็ต้องทำกิจการอย่างจริงๆจังๆ ไม่มัวลังเลใจคอยสงสัยโน่นระแวงนี่ ไม่ว่าจะเป็นการเล่นหรือการงานจริง ก็ต้อง ดำเนิน การ กระ ทำ ด้วยความมีหลักจิตใจอย่างนี้ ด้วยในการรบนั้นเวลาย่อมไม่มีสำหรับจะลังเลใจหรือกลัวโน่นกลัวนี่ คิดอะไรได้ก็ต้องทำไป ผิดถูกแก้เอาทีหลัง และแก้ไปในเวลาปฏิบัติการนั้น การไม่ปฏิบัติอะไรเลย และ

รี่ ๆ รอ ๆ อยู่ย่อมต้องถอยหลัง ดังสุภาษิตฝรั่งเศส
เขามีว่า "Qui n' avance pas recule." เราทุกคน
รู้ดีว่าในสนามรบนั้น โอกาสที่เปิดให้แก่เขานั้น
เปรียบเหมือนนกบินซึ่งไม่มีวันจะเกาะ ซึ่ง
ถ้าเขาไม่ยิงมันในเวลาบินแล้วเขาก็จะอดยิง
มันเลย โดยเหตุนี้เวลาสำหรับสงสัยและลังเลใจ
ย่อมไม่มี ความสงสัย ความลังเลใจนั้นคือศัตรูตัว
สำคัญที่สุดของเขา เพราะมันทำให้เขาทิ้งโอกาส
ซึ่งอาจทำให้เขาได้ชัยชนะได้นั้นเสีย โดยมันทำให้
เขาลังเลใจไม่กล้าจะทำการนั้น ๆ ถ้าใครมัวแต่
กลัวไม่ยอมทำอะไรเมื่อโอกาสเปิดให้แก่ตน
เพราะความสงสัยไม่แน่ใจแล้ว เขาผู้นั้นก็จะต้อง
อยู่ล้าหลังทำกิจการใดสำเร็จไม่ได้ ดังนี้ในกิจ
การทหารใด ๆ ท่านจึงนับถือผู้ที่กล้าทำที่มีใจหวังดี
ทหารทั้งหลายจึงได้รับการสั่งสอนมาตามนั้น แต่

การกล้าทำนี้ทหารทุกคนย่อมได้รับการอบรมมาให้กล้าทำโดยมีสติยึดกุม ไม่ใช่โดยอาการส่งเดช

เพื่อที่จะให้มีสติกุมไว้ไม่ให้ทำอะไรส่งเดชมันก็ต้องอาศัยหลักปรัชญาอย่างใดอย่างหนึ่งสำหรับไว้คุมใจ โดยเหตุนี้นอกจากหลักปรัชญาที่ข้าพเจ้าได้รับการอบรมสั่งสอนมาดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งชี้ย่อ ๆ ว่า **จะทำอะไรพึงต้องทำด้วยความไม่เห็นแก่ตัว สิ่งที่กระทำนั้นจึงจะเจริญ** ข้าพเจ้าก็ได้มาพบกับหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงสั่งสอนชี้แจงไว้อย่างลึกซึ้งกว้างขวางยิ่งกว่าปรัชญาใด ๆ ในโลกจะเทียบได้ หลักของพระพุทธศาสนาชี้ไว้อย่างชัดแจ้งว่า เหตุใดความไม่เห็นแก่ตัวจึงเป็นกุญแจแห่งความสำเร็จของการกระทำทั้งหลาย เมื่อมาพิจารณาและเรียน

รู้เทียบกันระหว่างพระพุทธศาสนากับวิชาทั้งหลายที่ได้สั่งสอนอบรมมาแล้ว การได้เรียนรู้ตลอดจนการอบรมทั้งหลายที่ข้าพเจ้าได้รับมาจากสำนักต่าง ๆ ทั้งหลายแหล่นั้นเกือบจะไม่มีความหมาย อย่างดีที่สุดก็เป็นแต่เพียงสิ่งที่ได้ก่อสร้างรากฐานขึ้นในจิตใจของข้าพเจ้าให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น และสร้างความเข้าใจให้พอที่จะรับความรู้จากคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าได้ง่ายเข้าหน่อยเท่านั้น

ทุกวันนี้ พวกเราชาวไทยพากันประสงค์ที่จะสร้างความเจริญให้แก่บ้านเมืองของเรา และต่างมีปัญหากันอยู่บ่อย ๆ ว่า ทำไมญี่ปุ่นซึ่งก็เริ่มปฏิวัติตัวเองจากความเป็นอยู่สมัยโบราณมาเป็นความเป็นอยู่อย่างชาวตะวันตกในระยะเวลาใกล้เคียงกันจึงสามารถปฏิรูปตัวเองจากประเทศศักดิ์สิทธิ์กรรมมาเป็นประเทศอุตสาหกรรมได้อย่างรวดเร็ว และยิ่งกว่า

นั้นทั้ง ๆ ที่ญี่ปุ่นได้ถูกระเบิดปรมาณู และแพ้สงครามอย่างวอดวายมาแล้ว ในคราวสงครามโลกครั้งที่ ๒ จนเกือบจะเอาตัวไม่รอด แต่เขาก็กลับพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ ก่อร่างสร้างตัวขึ้นมาเป็นปึกแผ่น แน่นหนา ได้ใหม่จนทำ ให้ ประเทศ ของเขาเจริญ รุ่งเรืองกว่า ประเทศของเรา ในปัจจุบันนี้ เป็นอย่างมาก อะไรเป็นอุปสรรคที่ทำให้เราล้าหลังอยู่ดังเดี๋ยวนี้ และเราจะคิดหาทางเอาแบบฉบับอย่างเขามาใช้บ้างไม่ได้หรือ ?

เพื่อตอบปัญหานี้ และถ้าเราจะพิจารณาดูให้ดีแล้ว เราจะเห็นได้ว่า ความสำเร็จของญี่ปุ่นนั้นอยู่ที่คน ส่วน มาก ของ เขา เชื่อ ถือเลื่อม ใสและปฏิบัติตามพระธรรมของพระพุทธเจ้านั่นเอง และอุปสรรคที่สำคัญ ของเราที่ทำ ให้เราไม่ก้าวหน้าทันเขานั้นก็อยู่ที่เราเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามพระธรรมของ

พระพุทธเจ้าโดยถ่องแท้นั้น ทุกวันนี้พวกเราเป็นอันมากไม่พยายามเข้าใจเนื้อแท้ของพระธรรมของพระพุทธเจ้า และเมื่อไม่เข้าใจก็เลยมิได้ปฏิบัติอย่างจริงใจแท้ ๆ เลย พระธรรมของพระพุทธเจ้านั้นหาได้อยู่ที่การแขวนตะกรุด เชื่อถือเวทย์มนต์ของขลัง หรือการใบ้หวยเลขท้าย หรือการบ่มพิมพ์เสกขี้ผึ้งให้เป็นข้าวสุก ตลอดจนการนั่งวิปัสสนาสมาธิจนเห็นสวรรค์เห็นพรหมไม่ สิ่งเหล่านี้พระพุทธเจ้าท่านทรงจัดเข้าไว้ในจำพวกที่ท่านทรงเรียกว่าสีลัพพัตปรามาท ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างร้ายแรงต่อการสำเร็จทั้งหลาย ถึงกับทรงบัญญัติไว้ในพระวินัยว่าพระสงฆ์รูปใดที่เชื่อถือและประพฤติตนอวดอ้างว่าตนมีอิทธิฤทธิ์เช่นนั้นเช่นนี้ ในท่านองดังกล่าวแล้วได้ชื่อว่าเป็นอุตตริมนุษยธรรม มีโทษถึงกับเป็นปราชิก ความละเลยที่จะเรียนรู้พระธรรมอันบริสุทธิ์

ของพระพุทธเจ้า แต่กลับไปเชื่อผีสางเทวดาตลอดจนของขลังเวทย์มนต์ต้นแหละ ที่เป็นเหตุ ให้เราเกิดมีโมหาคติ บีดตา มิได้ เห็น หนทาง อัน ชอบ ของพระ-ธรรม และทางที่จะทำให้เราปฏิบัติกิจการต่าง ๆ เป็นผลสำเร็จได้ เนื่องด้วยการเชื่อเช่นนี้มักจะทำให้เราไม่สู้คิดที่จะพึ่งตนเอง แต่คอยอยู่ที่จะพึ่งแต่ผู้อื่น โดยการอ้อนวอนขอแต่ให้ผู้อื่นเข้าช่วยตัวด้วยการประจบประแจงเลียแข้งเลียขาเขาบ้าง โดยบนบานศาลกล่าวขอให้เทพยดาผีสางช่วยให้ตัวรวยหรือให้ถูกหวยบ้างโดยไม่ต้องเสียสละน้ำพักน้ำแรงอะไรเลย นอกจากการขอให้เขาช่วย อันล้วนแต่เป็นการแสดงถึงการเห็นแก่ตัว การเกียจคร้านการงานตลอดจนการปราศจากกระดูกสันหลัง นอกจากนี้ทั้ง ๆ ที่เรายังเป็นประเทศศักดิ์สิทธิ์ซึ่งยังล้าหลังในวิธีการกสิกรรม เราก็พากันฝันไปว่าถ้าเราได้เดิน

ทางตัดหัวเลี้ยวโดยการแก้ไขให้เรากลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมไปโดยเร็วได้แล้ว ความร่ำรวยในทางวัตถุก็จะเกิดขึ้นแก่เราโดยรวดเร็ว และเมื่อความเจริญในทางวัตถุได้เกิดขึ้นมาอยู่ในระดับสูงแล้ว ความสุขและความร่ำรวยก็จะบังเกิดขึ้นแก่เราทั่วไปโดยเร็วด้วย แต่เป็นที่น่าสงสัยว่า เมื่อได้เกิดมีการอุตสาหกรรมขึ้นอย่างแพร่หลายในประเทศเราแล้ว จะมีพวกเราสักกี่คนที่จะเข้าไปเป็นคนงานในโรงงานนั้น ๆ อย่างจริง ๆ จัง ๆ โดยมากก็คงหวังจะเป็นแต่นายงาน หรือเสมียนของโรงงาน หรือไม่ ก็ เป็นนาย ช่างกลเดิน เครื่องจักร หรืออะไรแบบนั้น ส่วนพวกคนงานแท้ ๆ ที่เรียกว่ากรรมกรนั้น เห็นจะมีผู้อยากเป็นไม่สู้มากนัก อย่างดีในชั้นต้นก็จะมีคนสมัครเป็นกรรมกรมากมาย ต่อนานเข้าเมื่อเขาต่าง รู้รส ของการ เป็นกรรมกร ของ โรงงาน

อุตสาหกรรมเข้าจริง ๆ แล้ว เขาก็อาจพากันเปิดหนีเข้าทุ่งกลับนากลับสวนหมด จนโรงงานเกือบจะต้องล้มไปก็ได้ เพราะอาชีพกสิกรกับกรรมกรนั้นมีสุขต่างกันมาก กสิกรนั้นอาจเหนื่อยชั่วครั้งชั่วคราวแต่มีเสรีภาพในชีวิตอย่างสูง จะหาเวลาว่างไปยิงนกตกปลาหรือการเล่นเพลิดเพลินอะไรบ้างก็ไม่สู้ยากนักเพราะตัวเป็นอิสระ และเป็นนายตนเอง ส่วนพวกกรรมกรนั้นเล่าเขาหามีเสรีภาพขนาดนี้ไม่ เวลาไม่เป็นของเขา ชีวิตของเขาต้องขึ้นอยู่กับนาฬิกาและการสังคมสงเคราะห์ เขาไม่มีสิทธิที่จะไปเที่ยวเพลิดเพลินได้ชั่วครั้งชั่วคราวในเวลาดินฟ้าอากาศอำนวยอย่างชาวกสิกรไม่ ความปราศจากเสรีภาพซึ่งเต็มไปด้วยความหวังที่จะร่ำรวยได้เร็ว ความปราศจากเสรีภาพทั้งทางกายและทางจิตใจซึ่งได้รับเงินเดือนสูงกว่าชาวกสิกรนิดหน่อย กับสิทธิ

เสรีภาพอันมีเวลาเป็นของตนแต่ได้รายได้น้อยหน่อย
ทั้งสองอย่างนี้สิ่งใดจะดีกว่ากัน ข้าพเจ้าได้เคย
ละครเรื่องหนึ่งที่ประเทศอังกฤษ ชื่อว่า "The Moon
in the Yellow River" ซึ่งแปลว่า "พระจันท
ในแม่น้ำเหลือง" ละครเรื่องนี้เขาแสดงว่านักกสิก
ของประเทศแอเร่อ (Eire) ซึ่งดินรนอยากจะมีกา
อุตสาหกรรมจนถึงเกือบจะก่อการกบฏเพื่อให้ได้
โรงงานอุตสาหกรรมสมดังใจหมาย แต่เมื่อได้
โรงงานอุตสาหกรรมให้พวกเขาได้เข้าไปทำงานส
ดังหวังแล้ว เขาทั้งหลายกลับหมดความสุข แ
ก่อนเมื่อยังเป็นกสิกรอยู่ก็เคยสนุกครึกครื้น มีใ
เมตตากรุณาซึ่งกันและกัน แต่พอเขาได้พบกับการ
เป็นคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมเข้าได้เพียงปีเดียว
ใจคออันร่าเริงก็กลับเหงาหงอยกลายเป็นคนโกร
ง่ายฉิวง่าย แทนที่จะหัวเราะสนุกสนานกันกลับ

หน้านิ่วคิ้วขมวดเข้าหากัน ต่างคนต่างขาดเมตตา-จิตซึ่งกันและกัน อันล้วนแต่เป็นการฝันเหลวดุจแลเห็นเงาพระจันทร์อันสวยสดอยู่ในแม่น้ำนิ่ง แต่พอกระโดดลงไปจะหยิบพระจันทร์ขึ้นมาชม เขากลับไม่ได้อะไรเลยนอกจากเปียกน้ำเปล่า ๆ เท่านั้น อันชี้ให้เห็นว่า เมื่อได้รับความเจริญทางวัตถุแล้ว ก็หาได้ทำให้เกิดสุขไม่ เพราะความเจริญในทางวัตถุนั้นหาใช่เป็นต้นเหตุของความสุขไม่ **ความสุขนั้นเป็นแต่เพียงผลพลอยได้ของการงานที่ผู้กระทำได้กระทำดีแล้วด้วยความรักใคร่การงานนั้นยิ่งกว่าตัวของเขา** โดยเหตุนี้คำพูดที่ว่า "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข" จึงไม่สู้จะถูกต้องนัก เพราะมันชี้ว่าเราต้องทำงานจึงจะได้เงิน ซึ่งชวนให้เข้าใจไปว่าเราต้องทำงานเพื่อเงิน หาใช่เพื่อความเจริญของงานนั้นไม่ การทำงานเพื่อเงิน

นั้นทำให้ความโลภและหลงเกิดขึ้นได้ง่าย อันชวนจะให้พวกเราคิดแต่ทางได้ไม่คิดทางเสีย และถ้าได้ยิ่งง่ายเท่าใดก็ยิ่งดี ถึงแม้จะหากินเอาทรัพย์ของคนอื่นโดยการผิดศีลธรรม แต่ไม่ผิดกฎหมายก็นับว่าใช้ได้ นโยบายการหาเงินเช่นนี้ย่อมเป็นนโยบายของการเซ็งลี้ การคิดสั้นโดยมิได้หวังที่จะให้การงานนั้นเป็นหลักเป็นฐานเจริญรุ่งเรือง เก็บกินได้เท่าไรก็กินเสียก่อน อันย่อมจะนำความยิ่งใหญ่มาให้มิได้ ในที่สุดเขาก็เป็นคนหน้าเลือดปราศจากเมตตากรุณา ซึ่งจะอยู่คงทนในฐานะที่เขาครองในงานนั้นมิได้ โดยเหตุนี้คำพูดว่า "งานคือเงิน เงินคืองาน บันดาลสุข" นั้นจึงไม่สู้จะเหมาะนัก ถ้าจะให้ถูกกับความหมายที่พึงประสงค์อันตรงกับหลักของพระธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว เราควรจะพูดว่า : —

๑. "รักงานยิ่งกว่าตัว หมดกลัวอดตาย
งานเจริญตัวสบาย เงินทองมากมายไหลตาม
—มา"

หรือ

๒. "งานสนุกเกิดสุขสบาย เงินทองเหลือหลาย
เป็นผลพลอยได้ตามมา"

หรือ

๓. "รักงานยิ่งกว่าเงิน เหมือนอยู่บนเนินเงินทอง
งานเจริญเงินไหลนอง เป็นผลสนองตามมา"

ทุนวันนี้ไม่ว่าเราจะหันไปทางไหนก็ได้ยินอยู่แต่การวางโครงการเศรษฐกิจ ก่อสร้างอุตสาหกรรม และการชักชวนให้พวกเราชาวไทยตั้งร้านและกิจการธุรกิจ เพื่อแย่งการค้าขายจากมือคนต่างชาติให้มาอยู่ในมือคนไทย แต่ยังไม่ปรากฏเลยว่ามีผู้ใดที่จะคิดยกอันดับจิตใจให้สูงขึ้น จนเรา

ทั้งหลายเข้าใจต้นเหตุของความไม่สำเร็จในการงาน และความไม่เจริญในทางวัตถุของเราทั้งหลายแหล่เลย การที่เราจะแก้ปัญหาความล้าหลังของเราทั้งหลายด้วยเฉพาะแต่การวางโครงการแก้ไขเศรษฐกิจ โดยไม่เหลียวแลถึงการคิดแก้ไขจิตใจและการเพิ่มความเข้าใจปรัชญาของความสำเร็จในการครองชีพนั้น ย่อมไม่มีหวังที่จะยังความสำเร็จให้เกิดขึ้นแก่โครงการเศรษฐกิจอันงดงามเหล่านั้นได้เลย เพราะว่าถ้าตราบใดความเห็นแก่ตัวและเห็นแก่เงินยังคงเป็นเจ้าเรือนอยู่แล้ว ความสำเร็จในทางเศรษฐกิจอันเป็นการงานนั้นจะมีไม่ได้เป็นอันขาด ถึงแม้เราจะมีเครื่องมือเครื่องจักรตลอดจนโรงงานใหญ่โตวิเศษสักปานใดในทางวัตถุ ถ้าการเห็นแก่ตัวและการเห็นแก่เงินของผู้ปฏิบัติทั้งหลายยังมีอยู่แล้ว ความเจริญและความสำเร็จในกิจการ

นั้น ๆ จะมีไม่ได้ ดุจผู้ที่พูดว่าเขาทำงานเพื่อหาเลี้ยง-ชีพเป็นต้น ก็แสดงอยู่ในตัวแล้วว่า เขาทำงานเพื่อประโยชน์ตัวของเขา หาใช่เพื่อประโยชน์ของงานที่เขาทำนั้นไม่ การทำงานด้วยจิตใจเช่นนี้ก็ต้องนับว่าอยู่ในระดับต่ำมากของการเป็นมนุษย์ เพราะคิดถึงแต่จะกินเท่านั้น การทำงานโดยหวังแต่จะหากินไปเพียงวันหนึ่ง ๆ หรือที่เรียกว่าหาเช้ากินค่ำเช่นนี้ย่อมจะไม่ปฏิบัติงานนั้นด้วยความประณีตและด้วยความรักงานนั้น ดังนี้ความพินิจพิเคราะห์ในงานนั้น ๆ ก็ย่อมจะไม่มี และงานก็ย่อมจะไม่เจริญ และเมื่องานนั้นไม่เจริญตนก็ย่อมจะไม่เจริญด้วย เพราะย่อมไม่มีผู้ใดที่อยากจะจ้างหรือเพิ่มเงินค่าจ้างให้แก่เขาผู้ที่ทำงานนั้นให้เจริญขึ้นไม่ได้ จึงจัดได้ว่าถ้าผู้ใดทำงานโดยไม่รักงานของเขาแล้ว ความเจริญก็ย่อมไม่บังเกิดแก่เขา นอกจากนี้คนที่ไม่รักการงาน

แต่ทำไปสักแต่ว่าทำไปวันหนึ่ง ๆ เพื่อหาข้าวกรอกหม้อนั้น ย่อมจะเหน็ดเหนื่อยมากกว่าผู้ที่ทำงานด้วยความรักงานนั้น เพราะเหตุว่าผู้ที่รักงานย่อมพินิจพิจารณางานของตนด้วยความสนุกเพลิดเพลินโดยไม่นึกถึงตนเป็นที่ตั้ง เมื่อใจมุ่งอยู่เช่นนั้น งานก็ย่อมเจริญขึ้น และความเหน็ดเหนื่อยก็ไม่มี เพราะทุก ๆ วินาทีที่เขาทำงานนั้นเขาสนุก เมื่อเขาสนุกความเหน็ดเหนื่อยก็ย่อมจะมีน้อย ดังเช่นคนที่ทำงานที่เรียกว่างานอดิเรก เขาย่อมจะสนุกและไม่เหนื่อยเลย ทั้ง ๆ ที่เขาได้ทำงานที่สำนักงานของเขามาแล้วตลอดวัน งานอดิเรกที่เขาทำนี้ เขามิได้หวังที่จะได้เงินได้ทองจากมัน เขาทำเพราะเขารักงานนั้นด้วยประการฉะนี้แหละ ถ้าผู้ใดสามารถทำกิจการที่เขาได้รับมอบมานั้นด้วยความรักใคร่ สนุกสนานไม่ว่างานนั้นจะเป็นงานที่เหนื่อยยากหรือต่ำต้อยไม่

ออกหน้าออกตาอย่างไรก็ตาม ดุจเขาทำงานอดิเรกของเขาแล้ว เขาจะต้องเป็นผู้เจริญอย่างยิ่งในภายหน้าโดยแน่นอน เพราะกำลังธรรมชาติทั้งหลายย่อมช่วยสนับสนุนเขา ซึ่งชี้ว่าการทำงานนั้นเราจะต้องพึ่งกระทำ ไม่ใช่เพื่อเงินหรือเพื่อกระเป๋าหรือเพื่อตัว แต่เราจะต้องกระทำ พื่อประโยชน์ของงานนั้น เพื่อให้งานนั้นงดงามและสำเร็จเจริญดี เพื่อยังผลในที่สุด ให้ไปเกิดเป็นความงดงามขึ้นปรากฏในโลก อันจะได้ยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับคนทั่วไป ถ้าตราบใดเรายังคงทำงาน โดยปราศจากจิตใจและพร้อมด้วยความหมายดังกล่าวมาแล้วนี้ คือไม่ทำงานเพื่อ ประโยชน์ และความเจริญ ของงานนั้น แล้วเราย่อมจะ ก้าวหน้าไป เท่าเทียมกับ ญี่ปุ่น ไม่ได้เป็นอันขาด นี่แหละคืออุปสรรคข้อสำคัญที่สุดที่ทำให้เราอยู่ล้าหลังไม่ทันญี่ปุ่น

เราต้องพิจารณาและอย่าลืมว่า การที่ญี่ปุ่นเขาก้าวหน้าได้อย่างงามนี้เป็นเพราะเขาไม่ทิ้งหลักพระธรรมของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปฏิบัติกิจการของเขา ไม่ว่าเขาจะทำอะไร จะเป็นการฟันดาบ ยิงศร จัดดอกไม้ การเขียนรูป และการก่อสร้าง ตลอดจนการมวยปล้ำ และการสร้างเรือเดินสมุทรขนาดแสนตัน เขายึดมั่นและปฏิบัติตามพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า คือต้องทำงานเพื่อประโยชน์และความเจริญของงานนั้นโดยไม่เห็นแก่ตัว โดยไม่กลัวถูกตำหนิหรือต้องการการสรรเสริญ หรือคิดอิจฉาริษยาผู้ใด ดุจดังคำภาษิตที่ว่า "**คนดีไม่เบ่ง คนเก่งไม่โม้ คนโตไม่อวด**" เขาคิดอยู่แต่จะทำงานที่อยู่ในมือนั้นให้เจริญงดงาม ถึงแม้จะเสียชีวิตไปเพื่อประโยชน์ของงานนั้นก็ยอม ดังที่เราได้ยินมาแล้วว่านักบิน

ญี่ปุ่นนั้นสู้ยอมตายโดยขับเครื่องบินเข้าชนเรือรบข้าศึกให้ระเบิด การกระทำนี้ไม่ชั่วแต่เพราะความรักชาติ แต่ด้วยจิตใจที่เขาตั้งใจทำงานเพื่อความสำเร็จของงานของเขาดังกล่าวแล้วด้วย การทำงานโดยมีจิตใจทำเพื่องานเช่นนี้ก็เป็นการยอมรับนับถือกันอยู่ทั่วโลก ดังจะเห็นได้ว่า เวลาคนในยุโรปเขาพูดกันว่าความเจริญศิวิลัยคืออะไรแล้ว เขาต้องพูดว่าความเจริญนี้หาได้หมายถึงความเจริญในทางวัตถุ เช่นการมีรถยนตร์ รถไฟ และเครื่องจักรต่าง ๆ ตลอดจนระเบิดปรมาณูไม่ ความเจริญนี้หมายถึงความเจริญศิวิลัยในทางจิตใจอันทำให้คนพ้นจากความเห็นแก่ตัวเป็นใหญ่ เพราะถ้าความเจริญในทางจิตใจไม่มีพอแล้ว ความเจริญในทางวัตถุจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ตราบใดที่คนยังไม่เห็นแก่งานยิ่งกว่าตัว เขาก็คิดก่อสร้างอะไรขึ้นใหม่มิได้

ดังที่ได้ปรากฏมาแล้วในประวัติศาสตร์ของมนุษย์นี้
ดังนั้นนักปราชญ์จึงกล่าวว่า การที่จะดูว่าประเทศใด
เมืองใดมีความเจริญศิวิลัยแค่ใดนั้น เราจะต้องวัด
ด้วยปริมาณของจิตสาธารณะ (Public Spirit)
และการมีความรู้สึกรับผิดชอบส่วนรวม (Civic
Responsibility) ของพลเมืองของประเทศนั้นว่า
มีมากน้อยเท่าใด ถ้าพลเมืองประเทศใดมีความรู้
จักรับผิดชอบสำหรับส่วนรวม และมีจิตสาธารณะ
มาก ประเทศนั้นก็ย่อมจะต้องเจริญมาก และ
เพราะเมื่อพลเมืองของเขามีความเห็นแก่ตัวน้อย
เช่นนี้แล้ว มันก็ย่อมจะเป็นธรรมดาที่จะต้องมีผู้มี
ความคิดก่อสร้างเครื่องจักรและวัตถุต่าง ๆ อันจะนำ
ประโยชน์มาสู่ส่วนรวมเป็นจำนวนมาก เพราะการ
ที่ผู้ใดจะสามารถคิดค้นหาอะไรใหม่ขึ้นมาได้นั้น ก็
อาศัยความไม่เห็นแก่ตัวเป็นที่ตั้ง ดังนั้นความเจริญ

ในทางวัตถุอันเป็นผลพลอยได้ของการปฏิบัติการงานโดยไม่เห็นแก่ตัว จึงย่อมจะต้องเกิดตามมาด้วยเสมอโดยไม่มีที่สงสัยเลย เราพึงดูตัวอย่างผู้ที่เป็นต้นคิดสร้างเครื่องจักร เช่นรถไฟ เรือบิน โทรศัพท์ วิทยุ หรือนักวิทยาศาสตร์ที่เป็นผู้คิดค้นจนพบวิชาการอันแปลก ๆ ใหม่ ๆ ตลอดจนศิลปินที่ดีอันมีชื่อเสียงโด่งดังแทบจะทุกคนไป เขาไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเลย เขาคิดถึงแต่ประโยชน์และความสำเร็จของงานของเขาเท่านั้น บางคนถึงกับทนอดทนยากจนถึงตายไปก็มี แต่ทุก ๆ คนก็ทำงานของเขาโดยเพื่อหวังแต่จะให้ได้ความสำเร็จในงานนั้นเท่านั้น ดังนี้ย่อมจะเห็นได้ว่า ความสำเร็จของการงานการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างนั้นอยู่ที่ความไม่เห็นแก่ตัว คือเขาทำงานโดยมิได้ให้เวลานึกคาดคำนวณถึงผลที่จะได้แก่ตัวเขานั่นเอง อันเป็นหลักหัวใจ

ของการสั่งสอนของพระพุทธศาสนา

ก็อะไรเล่าที่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าที่มีความหมายสำคัญอันเหมาะสมกับกาลเทศะ ที่เราควรจะพยายามทำความเข้าใจให้ชัดแจ้ง จนเราสามารถนำเอาหลักธรรมนี้ไปใช้ได้ในการปฏิบัติกิจการและหน้าที่ต่าง ๆ ซึ่งได้มาปรากฏขึ้นเฉพาะหน้าให้เราเป็นผู้กระทำ ดังเช่นการทำไร่ทำสวนที่มาเผชิญหน้าให้เราทำนี้ เราสมควรจะใช้หลักธรรมของพระพุทธเจ้าข้อใดที่ให้ประโยชน์เป็นกำลังกายและกำลังใจให้เราเต็มที่จนช่วยให้เราสามารถทำงานนี้ได้สำเร็จงดงามเป็นที่ยิ่ง

ตามธรรมดาไม่ว่าเราจะทำกิจการอะไร เราก็ต้องพยายามศึกษาให้รู้ว่ามีกฎธรรมชาติอะไรบ้างที่ทำการบังคับพลังอันเกี่ยวกับกิจการนั้น ๆ เช่นเราจะสร้างเครื่องบินหรือสร้างตึก เราก็ต้องศึกษาให้รู้

จักกฎกราวิทัส์ กฎของการเคลื่อนที่ กฎของไดนามิคและสะแต็ตติก (Law of Gravity, Law of motion, Law of Dynamic & Static) หรือถ้าเราจะทำการค้าขายเราก็ต้องรู้จักกฎของวิชาเศรษฐศาสตร์ เช่น Law of Diminishing Return และ Law of Supply and Demand แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือกฎธรรมชาติที่บังคับความเป็นอยู่ของมนุษย์นั้น ทุกวันนี้วิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบันยังรู้น้อยเต็มที และยิ่งพูดถึงความสำคัญว่า "เรานี้คืออะไร" "เรานี้เป็นใคร" ตลอดจนปัญหาว่า "ความมุ่งหมายของชีวิตของคนเรานี้คืออะไร" อันล้วนแล้วแต่เป็นปัญหาสำคัญในการครองชีพของมนุษย์เรา ซึ่งถ้าเราไม่รู้คำตอบปัญหาเหล่านี้ได้ชัดแจ้งแล้ว ความสุขกายสุขใจของมนุษย์ก็จะมีได้ยาก เหล่านี้ด้วยแล้ว ความรู้ของเราที่มีอยู่ในโลกวิทยาศาสตร์ซึ่ง

เรานับถือกันว่าเป็นของวิเศษ ก็ยังหาได้ก้าวหน้าไปไกลพอที่จะทำให้มนุษย์ทุกวันนี้ ตอบปัญหาเหล่านี้ได้ไม่ ผู้ที่สามารถตอบปัญหาเหล่านี้ได้นั้นมีอยู่แต่ผู้เดียว คือพระพุทธเจ้าของเราเท่านั้น แต่ถึงกระนั้นพวกเราที่รู้สึกตัวว่าเป็นหัวสมัยใหม่ และทั้ง ๆ ที่ได้ปฏิญาณกันเกือบทั่วไปว่า เขานั้นเป็นพุทธศาสนิกชน ก็ไม่สู้จะอยากฟังนักว่าพระพุทธเจ้าท่านตอบปัญหาเหล่านี้อย่างไร พวกเราโดยมากมัวแต่คอยฟังคำตอบของปัญหาเหล่านี้จากท่านศาสตราจารย์ทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น ถ้าตราบใดท่านเหล่านี้ยังตอบไม่ได้ ก็เป็นอันจำใจต้องเป็นผู้ไม่รู้อยู่ตราบนั้น

เมื่อ ๒๕๐๐ ปีกว่ามานี้ พระพุทธเจ้าท่านได้ทรงชี้และสอนให้เห็นชัดว่า รูปร่างตลอดจนมันสมองและวิญญาณ ซึ่งท่านเรียกว่าขันธ์ห้าประการนี้หาใช่ตัวตนของเราดังที่พวกเราทั้งหลายพากันนึก

ไม่ แต่เราก็พากันนึกว่ามันเป็นเช่นนั้น จนในที่สุด ความนึกนั้นก็กลายเป็นความเชื่อฝังอยู่ภายในภวังค-จิต ยึดมั่นว่าตัวของเรานี้มีอำนาจที่จะอำนวยผลของการกระทำของเราให้เป็นไปสมประสงค์ได้ทุกประการ ซึ่งตามความจริงแล้วเราหาได้มีอำนาจเช่นนั้นไม่ แต่เราก็ยังเชื่ออยู่เช่นนั้น เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะทำอะไรลงไปเราก็คิดถึงผลที่จะให้ประโยชน์แก่ตัวของเราโดยทันที โดยไม่รู้ว่าการคิดเช่นนั้นเป็นการคิดที่ฝ่าฝืนกฎธรรมชาติเสียแต่แรกทีเดียว และ อาศัยเหตุ ที่เรา เชื่อ ว่า ตัว เรา นี้ เป็น ตัว พิเศษแปลกต่างกับผู้อื่น และมีอำนาจตลอดจนภูมิรู้มากกว่าผู้อื่นเสมอดังนี้เข้าด้วยแล้ว เมื่อเรามาพบความจริงในชีวิตและในกิจการที่เราหวังผลดังที่ได้คาดไว้นั้นว่าผลนั้นหาได้เป็นไปดังที่เราไว้คาดไว้ไม่ ก็ยิ่งทำให้เราคิด ต่อสู้ ที่จะเอาชนะ และเอาผลนั้น ให้ได้

เมื่อไม่ได้ทางนี้ก็ลองทางโน้น ซึ่งผลสุดท้ายเราก็เที่ยวยุ่งวุ่นไปหมด พยายามที่จะบังคับเอาผลดังที่เขาคาดหมายไว้ให้ได้ ดังนี้ถ้าไม่ได้ทางตรงเขาก็หันเข้าใส่ทางคด และในที่สุดกิจการที่เราทำอยู่นั้นก็มักจะฉิบหายล่มจมไปสิ้น เพราะเมื่อเรายังขืนจะดันทุรังอยู่อย่างวุ่น ๆ และคด ๆ เคียว ๆ ดังนี้แล้วถึงแม้จะมีความเจริญขึ้นมาชั่วคราว แต่ในที่สุดมันก็จะต้องอันตรธานหายไปหมดสิ้น หายไปเพราะแทนที่เราจะได้รับความช่วยเหลือจากพลังของกฎ-ธรรมชาติ เรากลับหันไปสู้กับกำลังอันมหึมานั้น ใครบ้างที่จะอวดหาญราญรอนสู้กับพลังของธรรม-ชาติได้ แม้แต่เกาะใหญ่ ๆ ในมหาสมุทรก็ได้เคยปรากฏว่าจมหายลงไปได้ใต้น้ำนั้นเพราะกำลังธรรมชาตินี้ ดังนี้แทนที่เราจะพยายามบังคับเหตุและแก้ที่เหตุ เพราะการสร้างเหตุนั้นอยู่ภายใต้อำนาจของ

เขา เรากลับไปพยายามที่จะบังคับผลซึ่งหาได้อยู่ใต้อำนาจของเขาไม่ ดุจกสิกรที่คิดหวังจะหารายได้ให้ได้ปีละเท่านั้นเท่านี้ และเมื่อได้ยินว่าคนอื่นเขาหารายได้ดังที่ตนประสงค์นั้นได้จากจำนวนต้นไม้เท่านั้นต้น ตนก็ปลูกบ้างเท่าต้นนั้น แต่พอเมื่อเขาไม่ได้รับผลเท่ากับที่คาดไว้แล้ว แทนที่เขาจะหันไปค้นหาเหตุว่าทำไมตนจึงไม่ได้ผลเท่าที่คาดไว้ เขากลับไปซื้อต้นไม้ชนิดอื่นมาปลูกแทน เพราะได้ยินเขาพูดกันว่ามีผู้อื่น ที่รับความ ร่ำรวย เพราะเขา ได้ปลูกต้นไม้ชนิดนั้น ตนก็ปลูกบ้าง แต่พอไม่ได้รับผลอีกเขาก็หันไปปลูกพืชอื่นต่อไปอีก โดยไม่มีที่สิ้นสุด ทางที่เขาควรจะทำนั้น เมื่อเขาได้พบความผิดหวังในครั้งแรกแล้วแทนที่เขาจะเลิกกิจการนั้น เขาควรจะกลับมานั่งคิดดูว่าเหตุใดต้นไม้ที่เขาปลูกนั้นจึงไม่ได้ผลดีเท่าที่นึก เขาอาจได้รับคำตอบว่า เพราะ

ขาดน้ำหล่อเลี้ยงต้น หรือขาดปุ๋ย หรือการขุดหลุมปลูกยังไม่ถูกลักษณะ หรือคนงานของเขาเฉื่อยชาไม่ทำงานเต็มที่เพราะขาดการสงเคราะห์ดูแล หรือในที่สุดต้นเหตุก็อาจเป็นเพราะเขาไม่รักการงานนั้นเพียงพอ และเขาไม่ได้เอาใจใส่ในงานนั้นเพียงพอ อันล้วนแต่เป็นการพิจารณาค้นหาต้นเหตุด้วยความประสงค์ที่จะสร้างเหตุให้ถูกต้องทั้งสิ้น การพยายามสร้างเหตุดังนี้จะทำให้จิตใจของเขามุ่งอยู่แต่ในงานนั้น โดยไม่คิดอยู่ทุกวินาทีถึงผลที่เขาควรจะได้รับ โดยการปฏิบัติเช่นนี้จิตใจของเขาก็จะเกิดความว่างเปล่าพ้นจากการยึดตัวยึดตน และอาศัยเหตุนี้ ความเห็น แก่ตัว และความ อยาก อวด อยาก โม้ ตลอดจนความอยากให้คนเห็นว่าตัวเก่งก็จะมีน้อยลง และเมื่อสิ่งอันสร้างความเป็นตัวตนนี้น้อยลง กำลังธรรมชาติก็จะต้องเริ่มเข้าช่วยเขาให้ก้าวหน้า ผู้ที่มีความ-

รู้ในกิจการเหล่านี้เมื่อรู้ว่าเขาผู้นั้นหมดทิฐิมานะแล้ว ก็จะเริ่มกลับเข้าช่วยแนะนำและชี้แจงทางที่ถูกและทางที่ควรให้แก่เขา และเมื่อความหยิ่งในตัวได้ลดน้อยลงเช่นนี้ ตนเองก็จะเริ่มฟังเริ่มคิดหาทางสร้างเหตุได้ใหม่อันถูกต้องกับหลักของธรรมชาติ

ตามข้อความที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ เราจะเห็นได้ชัดว่า ร่างกายขันธ์ทั้งห้าประการที่เรือนร่างที่เราเคยนึกว่าเป็นตัวของเรานั้น หาเป็นตัวของเราไม่ และเพราะความไม่รู้ในความจริงในข้อนี้เราจึงพบอุปสรรคและความทุกข์ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้วถึงผู้ที่รักตัวยิ่งกว่างาน ว่ากิจการของเขาย่อมจะไม่เจริญ ก็เมื่อเป็นเช่นนี้อะไรเล่าที่เป็นตัวที่แท้ของเราที่จะช่วยให้เราทำกิจการให้สำเร็จได้ พระพุทธเจ้าท่านทรงสอนว่า การปฏิบัติทำลายการเห็นแก่ตัวทั้งหลายเสียให้หมดสิ้น จนเรามีจิตใจเป็น

วิมุติ พ้นจากการยึดในการเป็นตัวเป็นตนแตกต่างจากผู้อื่นเลิกเป็นเขาเป็นเรา เลิกอยากอวดเลิกอยากให้คนอื่นเห็นว่าตนนี้เก่ง เลิกทวงความชอบและพอใจ ยอมรับว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นประจักษ์แก่เรานี้เป็นการถูกต้องแล้วนั้น ย่อมยังปัญญาอย่างสูงให้เกิดขึ้นในจิต และได้รับความสุขอันปราศจากการกลัวตายหรือการกลัวที่จะต้องไปเกิดมารับทุกข์ต่าง ๆ อีก ความเป็นอยู่อันมีจิตเป็นวิมุตินี้ท่านทรงเรียกว่าถึงซึ่งพระนิพพานอันเป็นจุดมุ่งหมายของพวกเราเหล่าพุทธศาสนิกชนทุกคนไปที่ตั้งใจจะปฏิบัติตัวให้บรรลุถึง พระพุทธเจ้าท่านทรงกล่าวว่า "นิพพานนี้คือความว่างอย่างยิ่ง" ซึ่งพูดเป็นภาษาบาลีว่า "นิพฺพานํ ปรมํ สุญฺญํ" ตามข้อความนี้เราจะเห็นได้ว่า นิพพานคือความว่างอย่างยิ่ง เป็นกุญแจไปสู่สุขอย่างสูงสุดพร้อมด้วย

ปัญญารอบรู้อย่างสูงสุด และจากปัญญาอันรอบรู้อย่างสูงสุดนี้ ก็ ย่อมหมาย ถึง อำนาจ ที่จะ อำนวยผลของการกระทำอย่างสูงสุดได้อย่างอิสระ โดยพ้นจากอำนาจของกฎแห่งกรรมโดยแท้อีกด้วย รวมสรุปแล้วจะเห็นได้ว่าพลังอันแรงที่สุดและยอดเยี่ยมที่สุดที่สามารถอำนวยความสำเร็จของการกระทำทั้งหลายให้บังเกิดผลอย่างเลิศที่สุดได้นั้นก็คือ **ความว่างจากการเห็นแก่ตัวเป็นอย่างยิ่ง** นี่เอง

ในปัจจุบันนี้ภายหลังที่พระ พุทธ เจ้า ของ เราท่านได้ค้นพบความจริงข้อนี้ได้มาแล้ว ๒๕๐๐ กว่าปีนักปราชญ์และศาสดาจารย์อย่างยอดเยี่ยมก็พึ่งจะค้นพบว่า ความว่างนี้เป็นพลังงานที่สูงที่สุด ดังจะเห็นได้จากหลักที่ศาสดาจารย์ ไอสไตน์ได้ค้นพบว่าสิ่งที่มีกำลังแรงที่สุดนั้นคือ **ความว่างที่อยู่ในใจกลางของปรมาณูซึ่งล้อมไว้ด้วยโปรตอนและอิเล็ก**

ตรอน เมื่อใดเราสามารถแยกโปรตอนให้หลุดพ้นจากความดูดดึงของอิเล็กตรอนได้แล้ว ความว่างที่อยู่ภายในใจกลางของโปรตอนและอิเล็กตรอนนั้นก็จะระเบิดออกมาด้วยกำลังอันมหาศาล แต่อนิจจาเมื่อมนุษย์เรารู้ความจริงข้อนี้เข้า แทนที่เขาจะใช้พลังอันมหึมานี้ให้เป็นประโยชน์ในทางที่จะบรรเทาทุกข์แก่มนุษย์ทั้งมวลเขากลับเอากำลังนี้ไปใช้เป็นกำลังในการสร้างลูกระเบิดปรมาณูทำลายชีวิตกันด้วยเหตุเช่นนี้แหละที่พระพุทธเจ้าท่านจึงทรงนิ่งเสียบ่อย ๆ เมื่อมีผู้มาทูลถามถึงสิ่งที่มีอำนาจนี้ เพราะท่านรู้ดีว่าเมื่อมนุษย์เราที่ยังไม่มีจิตอันเป็นวิมุติได้ทราบความจริงเหล่านี้เข้าแล้ว เนื่องด้วยกิเลสของเขายังหนาอยู่ เขาก็จะไม่สามารถนำเอาพลังนี้ไปใช้ในทางที่จะเป็นประโยชน์อันแท้จริงให้เกิดแก่มนุษย์โดยทั่วไปได้ นอกจากท่านศาสดาจารย์ไอสไตน์

แล้วศาสตราจารย์เฟรดฮอยล์ ยังได้แสดง ข้อ คิด ต่อไปอีกด้วยว่า จักรภพของเรานี้เกิดขึ้นมาจากความว่างอันอยู่ในใจกลางของปรมาณูไฮโดรเจ็น เนื่องด้วยในจักรภพนี้มีปรมาณูไฮโดรเจ็นอยู่ทั่วไป และปรมาณูเหล่านี้ได้ดูดเข้าจับกันเป็นก้อน เมื่อความดูดบีบตัวถึงที่สุดเข้าแล้วก็บังเกิดการขยายตัว ในการขยายตัวนี้โปรตอนกับอิเล็กตรอนที่หมุน อยู่ รอบความว่างของปรมาณูอันหนึ่งนั้นก็หลุดออกจาก กันความว่างที่อยู่ภายในก็ระเบิดออกมา และเมื่ออันหนึ่งเกิดระเบิดขึ้นมา ปรมาณูอื่นก็ระเบิด (Chained reaction) พลังอันใหญ่หลวงก็ระเบิดออกกว้างขึ้นทุกที ถึงแม้ทุกวันนี้การระเบิดนี้ก็ยังขยายตัวต่อออกไปอีกโดยมิหยุดหย่อน ก็เป็นเครื่องชี้พิสูจน์อีกข้อหนึ่งว่าความว่างนี้มีกำลังชนิดที่ สามารถ จะ ถล่มจักรวาพให้แหลกลงไปได้ ส่วนในทางจิตวิทยา

ท่านศาสดาจารย์ ซี.จี จุง ก็ยอมรับว่าในร่างของมนุษย์เรานี้มีความว่างส่วนหนึ่ง ที่อยู่ภายในอันมีธรรมชาติของมันเหมือนกันหมดทุกตัวคน ความว่างอันนี้ล้อมรอบไปด้วยบรรดาสัญชาตญาณ และประสพการณ์ตลอดจนความรู้ทุกกิ่งทุกแขนง ซึ่งตรงกับปัญญาในพระพุทธศาสนาอันมีอยู่ในจิตวิมุติ แต่มนุษย์เราไม่สามารถรู้สึกความเป็นอยู่ของความว่างอันเป็นปัญญามหาศาลนี้ได้ เพราะมนุษย์ยังมุ่งพะวงหลงใหลในตัวคือรูปร่างนี้อยู่ ถ้าเมื่อใดเขาปลดแอกออกจากความรู้สึกมีตัวตน (ความเห็นแก่ตัว) ของเขาได้แล้วเขาก็จะสามารถรู้สึกว่าความว่าง อันเป็นพลังอยู่ภายในเขานั้น มีลักษณะเป็นอย่างไร ศาสดาจารย์ ซี.จี.จุง เรียกความว่างนี้ว่า The Universal unconscious ซึ่งถ้าจะแปลเป็นไทยก็เห็นจะเรียกได้ว่า "ภวังคจิตจักรวาฬ" คือเป็นภวังค์

จิตซึ่งเรารู้สึกไม่ได้ แต่ภวังคจิตนี้รวบรวมบรรดาความรู้ และความรู้สึกทั้งหลายของจักรวาฬ คือของทุกสิ่ง ทุกคน และทุกตัวในจักรวาฬไว้ เป็นคลังของความรู้อยู่ในภวังค์ อันไม่มีผู้ใดที่จะถือได้ว่าเป็นของ ๆ ตนโดยเฉพาะ สิ่งนี้ก็คือจิตวิมุติประกอบด้วยปัญญาดังแสดงไว้ในพระพุทธศาสนานั้นเอง จากความจริงที่ต่างคนต่างได้ค้นพบนี้ จึงเห็นได้ชัดว่าเมื่อมนุษย์เราไม่มีตัวอยู่ในรูปร่างนี้ โดยเฉพาะอันแตกแยกกันจากผู้อื่นแล้ว แต่มีจิตส่วนหนึ่งซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์เราก็ย่อมจะได้ชื่อว่าเป็นคน ๆ เดียวกัน ไม่มีใครแยกออกจากผู้ใดได้ คือชีวิตนี้เป็น **หนึ่ง** โดยแท้ อันชื่อว่าเมตตานั้นเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของโลก เพราะเมื่อเราทั้งหลายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้วเราก็ควรต้องรักกัน และกรุณาซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้เราจะเห็นได้ว่าบรรดาสิ่งทั้งหลายในโลกนั้น สิ่งที่เราถือกันว่าเป็นประโยชน์ที่สุดนั้นก็คือ **ที่ ๆ ว่างเปล่าทั้งหลาย** เช่นเมื่อเราปลูกบ้านสำหรับอยู่อาศัย สิ่งสำคัญที่มีประโยชน์ที่สุดก็คือที่ ๆ ว่างเปล่าในบ้านและในห้อง ส่วนฝาเรือนและหลังคานั้นก็ล้วนเป็นแต่เพียงส่วนประกอบให้เกิดที่ว่างเปล่านั้นขึ้นมาเท่านั้น โดยดุจเดียวกันประโยชน์สำคัญของประตูหรือหน้าต่างของบ้าน ก็คือที่ว่างเปล่าที่กรอบประตูหรือกรอบหน้าต่าง นั้น กั้น ไว้เท่านั้น เพราะถ้าประตูหรือหน้าต่างไม่มีที่ว่างเปล่าแล้ว เราผู้อยู่ในบ้านจะรับลมและอากาศหายใจก็ไม่ได้สะดวก และการหายใจให้ได้สะดวกนี้มีความสำคัญยิ่งกว่าหลังคาหรือฝาซึ่งทำไว้กันแดดกันฝนตั้งไหน ๆ เพราะว่าการถูกฝนถูกแดดนั้นไม่ทำให้เราตายเร็วเท่ากับการไม่มีอากาศสำหรับหายใจ ดังนี้

ถ้าเราจะคิดไปแล้วเราจะเห็นได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในโลกนี้นั้น สิ่งที่มีประโยชน์ที่สุดก็คือที่ๆ ว่างเปล่า ด้วยประการฉะนี้ การบำเพ็ญตัวของเราให้เกิดความว่างเปล่าจากการ เป็น ตัว เป็น ตน จึงถือว่าเป็นกุญแจไปสู่ความสำเร็จอย่างสูง และเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดของชีวิตของมนุษย์ที่จะต้องมุ่งหน้าเดินไปให้ถึงให้จงได้ ดุจมันเป็นจุดศูนย์กลางของเป้าหมาย ซึ่ง เรา จะต้องยิงปืนไปให้ถูกให้ได้ฉะนั้น

เพื่อ ที่ จะช่วย ให้ เราสามารถบรรจุถึงจุดมุ่งหมายอันสำคัญที่สุดนี้ได้ มันย่อมมีความจำเป็นที่เราจะต้องเรียนรู้ถึงธรรมชาติ และความ เป็นไปของชีวิตซึ่งเราอยู่นี้ เช่น เดียว กันกับ การที่ ต้อง เรียนรู้ธรรมชาติของดินฟ้าอากาศของโลกนี้ เพื่อให้เราสามารถเตรียมตัวเผชิญหน้ากับมันได้

ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแต่ข้างต้นแล้วว่าพระพุทธเจ้าพระองค์เดียวเท่านั้นทราบถึง ลักษณะ และ คุณสมบัติของธรรมชาติของชีวิตเป็นอย่างดีที่สุด อันหาผู้ใดมาเปรียบปานมิได้เลย เพราะฉะนั้นเราพึงเชื่อและศึกษาคำสอนของท่านดีกว่าอะไรทั้งหมด ท่านทรงสอนไว้ว่า:—

ในจักรภพนั้นมีกฎธรรมชาติอันเป็นกฎที่มีอำนาจที่สูงสุดอย่กฎหนึ่ง ชื่อว่ากฎแห่งกรรม ซึ่งทำหน้าที่อำนวยผลให้แก่บรรดาต้นเหตุอัน เกิด จากการกระทำทั้งหลายของบรรดาชีวิต และ สิ่งทั้งหลายในจักรวาฬ รวมทั้งเหตุที่สร้างขึ้นด้วย พระอาทิตย์ พระจันทร์ และอะไรต่อมิอะไรทั้งสิ้น ตลอดไปถึงปรมาณูเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งหลายอันมีความเป็นอยู่ในครอบจักรวาฬทั้งสิ้นเหล่านี้ให้เหมาะสมกับลักษณะและธรรมชาติและกำลังของเหตุนั้น ๆ ดังนี้เมื่อใด

มีเหตุเกิดขึ้นกฎแห่งกรรมก็ ใช้ ลักษณะ กำลัง ของเหตุนั้นมาอำนวย สร้างผลให้เกิดขึ้นให้เหมาะสมกับเหตุนั้นเสมอ จึงเป็นที่กล่าวได้ว่า ไม่ว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ปรากฏอยู่ในครอบจักรวาฬนี้ ย่อมล้วน แต่เป็นผลของเหตุใดเหตุหนึ่งทั้งสิ้นดังนั้นกปราชญ์จึงกล่าวว่าอะไรต่าง ๆ ตลอดจนเหตุการณ์และปรากฏ-การณ์ต่างๆ ที่มีอยู่รอบตัวของเรา ในจักรวาฬนี้ย่อมเป็นผลที่เกิดขึ้นถูกต้องและสมควร กับ เหตุ ที่ได้ มีผู้สร้างขึ้นอย่างไม่มีที่สงสัยคลาดเคลื่อนได้เลย ความยุติธรรมหรืออยุติธรรมอย่างใดย่อมไม่มีหมด เพราะทุกอย่าง ๆ มันถูกต้องสมควรหมดแล้ว เพราะกระ-แสของกรรมได้อำนวยมาเช่นนี้ การที่เราจัดว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก หรือสิ่งใดยุติธรรม สิ่งใดไม่ยุติ-ธรรม ตลอดจนอะไรดีและอะไรไม่ดี รวมทั้งข้อความที่ขัดแย้งตรงกันข้าม (The pairs of opposite)

ทั้งหลายนั้น เป็นเพราะเราใช้ความเห็นแก่ตัว อันเข้ากับตัวของเราเสมอนั้น ไปเปรียบเทียบกับความเห็นของผู้อื่นซึ่งก็เห็นแก่ตัวของเขา และเข้ากับตัวของเขาเท่า ๆ กันนั่นเอง อันแท้ที่จริงแล้วปัญหาในความเห็นอันตรงกันข้ามนี้ไม่มีเลย อะไรมันเกิดปรากฏอยู่แล้ว สิ่งนั้นย่อมเป็นการถูกร้อยเปอร์เซ็นต์เสมอ และเมื่อผลมันเกิดเช่นนั้นแล้วก็ย่อมเป็นการเสียกำลังและเวลาที่ผู้ใดจะไปแก้ผลนั้นให้กลับเป็นถูกต้องได้ตามใจประสงค์ของเขาได้ในเวลาบัดเดี๋ยวนั้น เพราะเขาผู้นั้นย่อมไม่มีหนทางที่จะสู้กับกำลังอันมหึมาของกระแสของกรรมในขณะที่กำลังไหลพุ่งอยู่นั้นได้ อย่างดีที่สุดถ้าเขาอยากจะแก้ผลนั้นจริงๆ เขาก็ต้องรอคอยเวลาให้กำลังของกระแสกรรมที่บังคับผลนั้นให้เกิดขึ้นผ่านไปเสียก่อน แล้วจึงคิดสร้างเหตุขึ้นใหม่ เพื่อเปลี่ยนแปลงผลนั้น

ดุจต้นอ้อซึ่งเมื่อถูกลม พัด กล้า ก็ยอมล้มลงตามลม ถึงแม้รากของบาง ต้นบาง สาขา จะขาด ไปบ้าง ก็ไม่พยายามแก้ไขในเวลาที่พายุยังกล้าอยู่นั้น ต่อเมื่อพายุสงบแล้วจึงตั้งตัวตรงขึ้นใหม่ และพยายามหาที่วางรากยึดตัวให้ตั้งแข็งแรงขึ้นตามประสงค์ คือสร้างเหตุขึ้นใหม่ในภายหลังนั่นเอง แต่การที่เราจะสร้างเหตุขึ้นใหม่ภายหลังเพื่อจะแก้ผลที่เราไม่พอใจนี้โดยคิดคาดประมาณไว้ว่าตนต้องการจะให้เกิดผลเช่นนั้นเช่นนั้นเหล่า ก็หาใช่จะเป็นเครื่องประกันได้ว่าผลที่เกิดขึ้นมาใหม่จากเหตุที่เราพึ่งสร้างขึ้นนี้จะมีรูปร่างลักษณะสมประสงค์ของเราไม่ กรรมย่อมอำนวยผลจากการกระทำใหม่นี้ให้มีผลสมดุลย์กับสิ่งแวดล้อมทั้งหลาย ใช่กรรมจะยอมกำหนดผลขึ้นให้ตามคำขอร้องของเราก็หาไม่ กรรมย่อมไม่มีความลำเอียงเข้าข้างผู้ใด ถ้ากรรมจะเข้ากับผู้ใด

แล้ว กรรมจะต้องเข้ากับผู้ที่ปราศจากการเห็นแก่ตัวเสมอ ดังนี้แหละถ้าตราบใดเรายังคงสร้างเหตุที่หวังผลให้เข้ากับตัวของเราอยู่แล้ว ถึงแม้ผลที่เรากำหนดนั้นจะมีประโยชน์อยู่บ้างก็ตาม ก็ขอให้จงเชื่อเสียเถิดว่า กรรมอาจไม่กำหนดให้ตามใจของเราอีกก็ได้เสมอ ต่อเมื่อใดเราคิดจะสร้างเหตุโดยไม่หวังผลที่จะให้เกิดประโยชน์ แก่ตัว ของ เรา แล้ว เมื่อนั้นแหละกรรมอาจกำหนดผลอันเป็น ไปใกล้กับความประสงค์ของเราก็ได้ เพราะกรรมย่อมอำนวยผล แต่ เฉพาะ ที่ จะเป็น ประโยชน์ แก่ส่วนรวมเสมอ ประโยชน์ในที่นี้มิได้หมายความว่า จะเป็นประโยชน์ชนิดที่นำแต่เฉพาะแก้วแหวนเงินทองมาให้เราเท่านั้น แต่อาจจะมาในรูปประโยชน์ชนิดอื่น เช่น ประโยชน์ที่จะทำการฝึกหัดสั่งสอนให้เราละเสียซึ่งนิสัยชั่วก็ได้ หรือจะเป็นประโยชน์ที่จะเป็น มา ใน รูป ความ ทุกข์

ยากและภัยธรรมชาติ เพื่อสอนให้เราเป็นผู้อดทน และให้รักใคร่ร่วมมือกันทำงาน แทนที่จะแย่งดีดีจ-ฉาริษยากันได้ ดังเช่นประเทศญี่ปุ่นซึ่งถูกภัยธรรม-ชาติรบกวนบ่อย ๆ ครั้ง จนทำให้คนญี่ปุ่นเกิดมีขันติความอดทนและความขยันหมั่นเพียรในการงาน รักงานและร่วมมือร่วมไม้กันทำงานเพื่อส่วนรวมเป็นต้น ประโยชน์บางชนิดจึงมีรูปร่างลักษณะเกิดมีมาในแง่ทุกข์เพื่ออบรมสั่งสอน ซึ่งถ้าเราไม่ท้อแท้ออดแอดและบ่นต่างๆ แล้ว ประโยชน์ของทุกข์นั้นก็จะกลับกลายเป็นกำลังอย่างมหาศาลเพื่อช่วยเรา ให้รุ่งเรืองในภายหน้า ดังนี้แหละผลที่กรรมกำหนดจึงจัดว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์เสมอ เพื่อประโยชน์และความสมดุลย์ของส่วนรวม ตามอรรถาธิบายที่กล่าวมาแล้วนี้เราย่อมจะเห็นได้ว่าคำพูดที่กล่าวสั้น ๆ และง่ายๆ ว่า " ทำดีได้ดี ทำชั่วได้

ชั่วนั้น" มิได้แปลคำว่า "ดี" เท่ากับเงินทองลาภยศ หรือคำว่า "ชั่ว" ว่า การอดอยากทนทุกข์ยากจน อย่างตรงไป ตรงมาไม่ บางครั้งผลชั่วนั้นอาจจะมา ในรูปเงินทองและวาสนาลาภยศ ซึ่งมาทำให้ผู้นั้น เมามึนในทรัพย์นั้นจนเขาเสียสติ หรือหลงจน งมงาย ไป จนในที่สุดต้องตกที่นั่งฉิบหายวายป่วง เสียยศ หมดศักดิ์ อันเป็นการถูกโทษอย่างหนักก็ได้ ด้วย เหตุดังนี้ ถ้าเราจะเปลี่ยนคำพูดนี้เสียใหม่ว่า "**ทำดี ได้สุข ทำชั่วได้ทุกข์**" จะดีกว่า เพราะผู้ที่ทำดี เป็นส่วนมากที่มิได้ร่ำรวยหรือมีอำนาจวาสนา แต่ ใจของเขามีสุข และผู้ที่มีอำนาจวาสนาร่ำรวยหลาย คนที่ใจไม่มีสุข ถ้าเราเข้าใจความหมายนี้เสียใหม่ มันจะทำให้ปัญหาที่มีผู้ตั้งคำถามถามกันอยู่บ่อยครั้ง ว่า ตนได้ทำดีมาแล้วเป็นก่ายเป็นกองแต่ทำไมเขา จึงไม่ได้ดีสักทีนี้หมดไป เพราะการได้ดีในที่นี้หมาย

ถึงความสุขใจยิ่งกว่าความเจริญในทางวัตถุ

ทุกวันนี้ยังมีพวกเราอีกหลายคนที่ไม่สู้จะเชื่อในฤทธิ์ของกระแสกรรมนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่ได้เคยเรียนวิทยาศาสตร์ มัก จะ ไม่เชื่อเอาเลยว่ามีกระ แส ของ กรรม ทำหน้าที่ดังกล่าวอยู่ในจักรวาลนี้ ที่ไม่เชื่อก็เพราะไม่มีตำราวิทยาศาสตร์เล่มใดพูดถึง ข้าพเจ้าอยากจะขออธิบายว่า เมื่อร้อยปีมาแล้วถ้าใครบอกเราว่า อีกร้อยปีข้าง หน้าเรา จะมีโทรทัศน์ดู วิทยุฟัง และมีเครื่องบินไอพ่นที่มีความเร็วถึง ๒๐๐๐ กิโลเมตรต่อชั่วโมง ตลอดจนลูกระเบิดปรมาณูซึ่งสามารถทำลาย เมือง ใหญ่ๆ เช่นกรุงเทพ ฯ ได้ในพริบตาเดียว เราก็คงไม่ใคร่จะเชื่อไม่ชั่วแต่ไม่เชื่อ เราอาจพาลหาว่าผู้พูดนั้นค่อนข้างจะมีสติไม่สมบูรณ์นักก็ได้ ใครบ้างในครั้งกระโน้นจะเชื่อว่ามีกำลังกระแสไฟฟ้าที่เราแลไม่เห็นจับไม่ได้

หรือดมไม่รู้สึก ซึ่งคนสามารถนำเอามาใช้จุดตะเกียง เดินเครื่องจักร และส่งกระแสคลื่นโทรทัศน์ แต่ทุกวันนี้ทั้ง ๆ ที่เราก็มองไม่เห็นและจับเอาไว้ในมือก็ไม่ได้ เราทั้งหลายก็ยอมรับว่ามีกระแสไฟฟ้าซึ่งแล่นผ่านเราอยู่แทบจะทุกวินาที ทั้งเมื่อมีคนขนาด พระพุทธเจ้า ทรงรับรอง ว่า มี กระแส ของกรรมอันเป็นกำลังมหึมายิ่งเสียกว่าไฟฟ้าเสียอีก เราจะไม่เชื่อเจียวหรือ สำหรับผู้ที่ไม่สู้จะเชื่อนัก ข้าพเจ้าขอชี้ว่า ในการยิงปืนนั้น ถ้าเราเอาปืนนั้นมามัดติดกับขา หย่าง ให้มั่นคง แล้วลองยิง ที่ หมายใกล้ ๆ ดูสักร้อยนัด เราจะเห็นว่า ไม่มีกระสุนนัดใดเลยที่ถูกที่หมายเป็นจุดเดียวกัน หรือเพื่อให้เห็นง่ายเข้าอีก ถ้าเราลองเอาก๊อล์ฟมาร้อยลูกแล้วลองตีใส่ไปบนกรีน เพื่อจะให้ลูกก๊อล์ฟนั้นตกลงในหลุมที่มีธงปักเป็นที่หมาย เราจะเห็นว่าถึงแม้เรา

จะตีดีสักเท่าใด ลูกกอล์ฟเหล่านั้นก็จะไม่ไป ณ จุดเดียวกัน มันจะเที่ยวตกกระจายไปหมด การกระจายนี้เขาเรียกว่า เขตของการกระจาย (Zone of Probability) การกระจายนี้จะมีเขตกระจายกว้างหรือแคบย่อมแล้วแต่จิตใจ ของ ผู้ที่ตี ลูกกอล์ฟ นั้น ถ้าเขาอยากอวดว่าเขาเก่งอย่างไรบ้าง แล้วเขตการกระจายก็จะกว้างมากเพราะการอยาก อวด นั้น ย่อมทำให้เขากระทำการตีดีนักไม่ได้ เพราะใจมุ่งอยู่ที่การอยากให้คนเห็นว่าเราเก่ง หาได้อยู่ในการตีลูกกอล์ฟไม่ ดังนี้เทคนิคของการตีก็ย่อมจะไม่ดีพอและมีการผิดพลาดได้มาก ผลลัพธ์ของการตีนั้นย่อมแสดงให้ปรากฏว่า เขตกระจายนั้นกว้างและโตมาก ส่วนคนที่คิดแต่อยากตีกอล์ฟให้ถูกต้อง กับ เทค นิคของการตีอย่างดีที่สุดที่จะทำได้แล้ว เขตของการกระจายของเขานั้นจะเล็กมาก เพราะใจของเขามุ่ง

อยู่ที่การตื่นนั้นโดยไม่สู้จะนึกอยากอวดอยากโชว์ อันเป็นการแสดงว่ามีความเห็นแก่ตัวอยู่น้อย ผลของการกระทำของเขาก็อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างจะดี ซึ่งเป็นข้อพิสูจน์โดยชัดแจ้งว่าใน จักรวาฬ นี้มี กระแสของกรรมกระทำหน้าที่อยู่ทุกเวลานาที ถ้าผู้ใดจะเถียงว่าไม่จริง เขาจะอธิบายได้อย่างไรถึงการกระจายดังกล่าวแล้วว่าเกิดจากเหตุใด และอะไร ที่เป็นกำลังที่บังคับให้มีการกระจายเช่นนั้น เพื่อจะพิสูจน์ถึงความจริงข้อนี้นั้น ยังมีวิธีพิสูจน์ได้อีกมากมายซึ่งพูดไปก็จะยิ่งยืดยาวขึ้นทุกที สู้มาตกลงยอมรับเสียดีกว่าว่ากำลังของกระแสเช่นนี้นั้นมีอยู่จริง เพราะถ้าจะว่าไม่จริงก็หามีผู้ใดพิสูจน์ได้ไม่ว่าสิ่งเช่นนี้ไม่มี และก็จะไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยว่าอะไรที่ทำให้ลูกกระสุน หรือ ลูกกอล์ฟ กระจาย เช่นที่ได้ กล่าวมาแล้ว จะพิสูจน์ได้อย่างดีก็อาจพูดได้ว่าดินปืนที่บรรจุ

ในลูกกระสุนปืนนั้น มีเกล็ดเล็กที่ใส่ไว้แตกต่างกัน จึงทำให้อำนาจของมันแตกต่างกัน แต่ข้อพิสูจน์ข้อนี้ก็ชัดว่า การที่ลูกกระสุนมีเกล็ดดินปืนไม่เท่ากันก็เพราะคนทำลูกปืนนั้นมีความหมายบกพร่อง เพราะไม่พินิจพิจารณาในกิจที่ตนกระทำนั้นเพียงพอ เพราะความเหนื่อยบ้าง เพราะขี้เกียจบ้าง และเพราะความชุ่ยที่อยากจะทำให้งานนั้นมันเสร็จไปเสียตนจะได้ไปเที่ยวเร็ว ๆ บ้าง ซึ่งล้วนแต่เป็นการเห็นแก่ตัวอันเป็นต้นเหตุให้กระสุนปืนที่ตนดูแลทำอยู่นั้นมีกำลังคลาดเคลื่อน และในที่สุดกรรมก็ย่อมเข้ามาจัดการบังคับผลให้เกิดขึ้นต่างๆกันตามสมควรแก่ลักษณะของเหตุนั้น ดังนี้ กรรมจึงเป็นกฎของธรรมชาติที่เป็นยอดแห่งกฎธรรมชาติทั้งหลายซึ่งเราทุกคนจะหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย และเราพึงต้องทราบไว้โดยชัดเจนทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวเรานี้ ล้วน แต่ เป็นผล ของ

กรรมที่กรรมได้กำหนดมาให้เราได้เผชิญหน้าทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการงานหรือตำแหน่งหน้าที่ ความมีความจน ตลอดจนเสื้อที่เราใส่อยู่ และบุหรี่ที่เราสูบ บ้านช่องที่เราอยู่ รวมทั้งลูกของเราเมียของเราและอะไรต่าง ๆ ทั้งสิ้น ก็ล้วนแต่เป็นผลซึ่งกรรมได้กำหนดมาให้ทั้งสิ้น ซึ่งใครจะหลีกเลี่ยงไม่รับมันหรือปฏิเสธมัน หรือจะพยายามแก้ไขมันให้เป็นไปอย่างอื่น ก็ย่อมไม่ได้ทั้งสิ้น ยิ่งกว่านั้นถ้าผู้ใดคิดจะแก้ไขดัดแปลงผลนั้นเพื่อให้เป็นไปอย่างอื่นเพื่อประโยชน์ของตัว ก็ย่อมจะต้องได้รับโทษตอบแทนเพราะเขาฝ่าฝืนกำลังของธรรมชาติ ดุจเรากระโดดลงมาจากยอดตึกอันเป็นการฝ่าฝืนกฎกรา วิทัส ของธรรมชาติ กฎธรรมชาตินั้นต้องลงโทษให้เราต้องเสียแขนขา หรือคอหัก บาดเจ็บหรือถึงตายเลยก็ได้เป็นต้นดังนี้ พระพุทธเจ้าท่านจึงทรงสอนให้เรา

ถือศีลและยึดมั่นในศีลอย่าให้ศีลขาด เพราะการศีลขาดก็คือการฝ่าฝืนธรรมชาตินั่นเอง ด้วยประการฉะนี้แล้วเราจึงพึงต้องเว้นจากการฆ่า การลักขโมย และการประพฤติผิดใจกาม ให้เกิดขึ้นแก่ของหรือบุคคลที่รักของผู้อื่น เมื่อกรรมได้กำหนดมาแล้วให้เขาทั้งหลายมีชีวิต และทรัพย์สมบัติตลอดจนบุตรภรรยาไว้ ในความปกครองอารักขาของเขาแต่ละคน ๆ ดังนี้แล้ว ถ้าเราไปล่วงเกินแย่งชิงหรือทำลายเสียซึ่งบรรดาสิ่งที่กรรมได้กำหนดไว้ เราก็ย่อมจะต้องได้ชื่อว่าเรานั้นเป็นผู้ ประพฤติผิด ต่อกฎธรรมชาติ ซึ่งเราจะต้องได้รับทุกข์เป็นการตอบแทนโดยแน่นอน โดยอาการเดียวกันนี้ การพูดไม่จริงและการพูดแก้ตัว เพื่อกลบเกลื่อนการกระทำผิดของตน ตลอดจนการติฉินนินทาผู้อื่น และซัดทอดป้ายร้ายให้แก่ผู้อื่น อีกทั้งการดื่มน้ำเมาเพื่อให้

เพลิดเพลินลืมเสียซึ่งความทุกข์ยากทั้งหลาย อันเป็นผลของกรรมที่เราจะต้องยอมรับและ ทั้ง ไม่ยอมเผชิญหน้าต่อสู้กับความจริงทั้งหลาย คิดอยู่แต่จะหลีกเลี่ยงความจริงนั้น ๆ ที่เป็นผลของกรรมที่ตนได้สร้างขึ้นมานั้นเสีย โดยใช้ความมึนเมามาเป็นเครื่องพรางตาพรางใจ ทำการหลอกตัวเองไปได้ชั่วขณะหนึ่ง ๆ ด้วยความเก่งอวดโอ้หลบหลีกความเป็นจริงของตนจนเป็นผลให้เกิดโมหาคติขึ้นบังหน้า จนกระทำสิ่งอันพึงไม่ควรกระทำ ประกอบด้วยความรู้ที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นนี้ ถูก ต้อง และ เป็น การสมควรหมด และล้วนแต่เป็นสิ่งและเหตุการณ์ที่กรรมได้กำหนดให้ประจักษ์ขึ้นเพื่อเป็นการให้รางวัลบ้าง ลงโทษบ้าง หรือสั่งสอนบ้าง ตามแต่ความสมควรที่กรรมได้กำหนดไว้สมกับเหตุ เช่นอธิบายมานี้แหละ เราจึงควรเว้นจากการไม่โกรธ ไม่โลภ

และไม่หลง และไม่อิจฉาผู้อื่นโดยคิดทำลายเขาเพื่อจะให้ได้รับความเสมอภาค เพราะความโกรธก็ตาม ความโลภ ก็ตามก็ล้วนแต่เกิด ขึ้นจาก การที่เราไม่ยอมเชื่อว่ากรรมได้กำหนดผลอันปรากฏขึ้นให้มาชวนเราโกรธและโลภนั่นเอง เช่นคนใช้ของเราทำงานไม่ถูกใจเราเป็นต้น ซึ่งที่จริงนั้นการที่คนใช้กระทำไม่ถูกต้องจนเป็นเหตุกวนใจเรานั้น แท้ที่จริงก็เป็นผลของกรรมซึ่งทั้งตัวเราเองและคนใช้นั้นต่างได้สร้างขึ้นทั้งสิ้น จนเรานั้นได้รับผลให้เกิดการกลุ้มใจไม่เป็นสุข และคนใช้ก็ได้ผลที่ต้องถูกโกรธเป็นต้น ซึ่งถ้าเรารู้เสียอย่างแน่นอนว่าการที่เราต้องกลุ้มใจเพราะคนใช้นั้น ก็เป็นเพราะเรานั้นคงได้สร้างเหตุขึ้นมาอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงได้รับผลมีลักษณะเป็นเช่นนี้ ซึ่งทำอย่างไรเสียเราก็จะเลี่ยงมิได้ พร้อมด้วยความรู้เช่นนี้ให้ชัดแจ้งในใจ แทนที่เราจะโกรธ

เราควรมารำพึงคิดหาเหตุที่ทำให้เป็นเช่นนั้น และโทษตัวเองเสีย น่าจะเป็นประโยชน์กว่า นอกจากนี้แล้วความเสมอภาคนั้นหามิได้ไม่ เพราะผลกรรมของทุกคนย่อมมีลักษณะและปริมาณต่างกัน ถึงแม้ว่าผู้ที่เป็นพี่น้องฝาแฝด ก็ หา ได้ มี ปริ มาณ ของกรรมเสมอกันไม่ ต่างตัวต่างคนและต่างใจกัน ก็ย่อมจะทำอะไรให้เหมือนกันเป็น พิมพ์ เดียวกัน มิได้ ลักษณะและปริมาณของเหตุ และผล ย่อมต้องแตกต่างกันเสมอ ดังนี้แหละ ผลกรรมจึงไม่มีซ้ำหรือเหมือนกันได้ไม่ว่าจะเป็นในกรณีใดดังนี้แหละ จึงเป็นการสมควรที่จะพูดได้ว่า ความเสมอภาคนั้นหามิได้ไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสมอภาคในทรัพย์สินนั้นมิไม่ได้เป็นอันขาด ถ้าจะให้มีการเสมอภาคได้บ้างแล้ว ก็พอจะมีได้แต่เฉพาะในสิทธิและเสรีภาพเท่านั้น ซึ่งถึงเช่นนั้นก็เป็นแต่ในทางปริยาย

เท่านั้น โดยเหตุนี้ลัทธิบางอย่างที่มุ่งจะให้บุคคลมีความเสมอภาคไปหมดสิ้น ทั้งในทรัพย์สินและในทางสิทธิเสรีภาพนั้น จึงย่อมจะเป็นไปไม่ได้ เพราะมันเป็นการผิดหลักธรรมชาติอย่างร้อยเปอร์เซนต์ไปเลย ตราบใดที่ความอยากได้และความต้องการของมนุษย์มีอยู่ไม่เหมือนกันทุกคนแล้ว ความเสมอภาคดังกล่าวมาแล้วย่อมมีไม่ได้เป็นอันขาด โดยเหตุนี้แหละ พระพุทธเจ้าท่านจึงทรงรับรองว่า คนเราย่อมเสมอกันมิได้ เพราะเราทุกคนย่อมต้องได้กระทำเหตุให้บังเกิดผลกรรมมาแล้วต่างๆ กัน และผลกรรมซึ่งกำหนดยศศักดิ์ ฐานะ ทรัพย์สิน และการเป็นอยู่ตลอดจนกรรมลิขิต ซึ่งจัดเหตุการณ์แวดล้อมในบรรดากิจการและการครองชีวิตของแต่ละบุคคล รวมทั้งการกำหนดให้ผู้ใดเคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้ายและอำนาจวาสนาทั้งปวงให้แก่เราเหมาะ

สมกับการกระทำของเราที่ได้ทำไว้แล้วแต่หนหลัง ก็ย่อมจะต่างกันด้วย จะเสมอภาคเท่ากันมิได้ การเสมอภาคโดยแท้จริง จะมีได้ก็ต่อเมื่อทุกคนได้ใช้กรรมหมดสิ้นแล้ว และมีจิตเป็นวิมุติเป็นพระอรหันต์แล้วเท่านั้น.

เมื่อทราบความจริงอย่างยิ่งเช่นนี้แล้ว เราจงอย่าลืมว่าสิ่งทั้งหลายที่ทำให้เรากลุ้มใจนั้นหาใช่เป็นเพราะว่าสิ่งที่เกิดขึ้นมันมีฤทธิ์เดชให้ทุกข์ และความเจ็บปวดร้ายแรงเกินไปอย่างไรก็หาไม่ การที่เรากลุ้มนั้น เรากลุ้มเพราะความนึกคิดว่ามัน ร้ายแรงต่างหาก ดังเช่นความตายเป็นต้น ตามความจริงแล้วมันมิใช่ของร้ายกาจอะไรเลย มันเป็นของธรรมดาอย่างเดียวกันกับการที่เราต้องหลับต้องนอนทุกๆ คืนนั่งเอง แต่เราพากันไปนึกเสียว่า มันร้ายกาจเหลือเกินมันก็เลยกลายเป็นสิ่งที่เราพากันกลัวเป็นที่สุด โดย

อาการเดียวกัน เมื่อมีสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือผู้ใดขัดขวางความสำเร็จในกิจการของเรา เราก็ไม่ควรจะไปลงโทษผู้นั้นผู้นี้ หรือชัดว่าเป็นเพราะเหตุโน้นเหตุนี้ว่าเขาแกล้งเรา แทนที่เราจะนึกเช่นนั้น เราควรจะต้อง หันหน้าเข้า สู้ความ จริง ซึ่ง ความจริงนั้นจะชี้ว่ามันตัวเราเองต่างหาก ที่เป็นต้นเหตุ ของการขัดขวางนั้น การที่เราเที่ยวชัดผู้อื่นนั้นก็เพราะเราจะหลบเลี่ยงที่จะไม่ยอมรับผิดและไม่ยอมติเตียนตัวเอง เราควรจะรู้เสียเถิดว่า การที่เราตำหนิกล่าวโทษผู้อื่น ว่าเขามาแกล้งเรานั้น เป็นการแสดงว่าเรานั้นยังมิได้เป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามาแล้วเพียงพอเลย เมื่อใดเราไม่โทษหรือติเตียนผู้อื่นแต่กลับมาโทษและติเตียนตัวเองได้แล้ว เมื่อนั้นแหละมันก็จะเป็นเครื่องชี้ว่า การศึกษาของเรานั้นได้เริ่มก้าวหน้าขึ้นไปถึงขั้นชั้นสูงแล้ว

และ ถ้าเมื่อใด เราไม่ ตำหนิ ติโทษผู้ใดเลยและทั้งไม่ บ่นว่า ติเตียน ตนเอง จนเกิดเศร้าหมองและท้อแท้ใจ เพราะรู้ ชัดว่าการ ที่มี เหตุการณ์ อันไม่พึงปรารถนา เหล่านี้เกิดขึ้นนั้นมันก็ล้วนแต่เป็นผลของกรรมซึ่งเรา ได้สร้างเหตุขึ้นมาทั้งสิ้น ครั้นแล้วก็น้อมใจยอมรับผล เหล่านั้นเสียโดยชื่นตาชื่นใจ และเก็บไว้เป็นบท เรียนสำหรับ ให้กุมสติของเรา เพื่อจะได้ไม่ผิดพลาด อีก **เมื่อเราปฏิบัติได้เช่นนี้ การศึกษาของ เราจึง จะนับ ได้ว่าพร้อม บริบูรณ์จบหลักสูตร แล้ว**

ถ้าเราอยากเป็นคนเก่งให้คนเคารพนับถือเรา จะต้องทำใจของเราไม่ให้รู้สึกอยากเป็นผู้ใดหรือสิ่ง ใดที่ กรรม มิได้กำ หนด มา ให้เรา เป็น ใน ขณะ นั้น เพราะ เมื่อยัง ไม่ถึงเวลาที่กรรมจะกำหนดให้เราเป็น สิ่งใดแล้ว เราย่อมไม่มีอำนาจที่จะบังคับเหตุการณ์

ให้เป็นไปเช่นนั้นได้ ถ้าขืนอยากจะทำไปให้จงได้ก็มีแต่จะได้รับความเดือดร้อนและความไม่สำเร็จ สิ่งใดที่กรรมกำหนดให้เราทำแล้ว หนทางนั้นและสิ่งนั้นจะสะดวกมาก จนบางทีโดยไม่รู้ตัวเลยก็กลับมีราชรถมาเกยขอเชิญให้ไปเป็นสิ่งที่ประสงค์อยู่นั้น ดังนี้แหละเราจึงควรอยากเป็นหรืออยากทำแต่เฉพาะในสิ่งที่กรรมได้กำหนดมาให้ เพราะในหน้าที่นั้นและในตำแหน่งนั้นเราย่อมจะมีอำนาจเหนือที่จะบังคับเหตุการณ์ให้อนุโลมเป็นไปดังเราประสงค์ได้ เพราะกฎธรรมชาติคือกระแสกรรมย่อมช่วยบันดาลให้เป็นไปในทางที่จะเกิดประโยชน์แก่เราด้วยเหตุที่กรรมได้กำหนดให้เรามาทำหน้าที่นั้น

อาศัยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนี้ ถ้าเราเห็นผู้ใดที่ได้รับเกียรติได้รับยศ หรือได้รับอำนาจให้เป็นใหญ่เป็นโต ถึงแม้เราจะเห็นว่าเขานั้นไม่มีภูมิรู้หรือ

ความสามารถในการงานเก่งเท่าตัวเราก็ตาม เราก็ไม่ควรอยากจะเป็นแทนเขา เพราะอย่างไรเราก็ย่อมจะไม่มีอำนาจที่จะบันดาล ให้เราเป็นไปเช่นนั้นได้ เพราะกรรมมิได้อุดหนุนท่านดังกล่าวแล้ว ถ้าเราเข้าใจความจริงข้อนี้ดีแล้ว ความอิจฉาริษยาก็ย่อมจะไม่บังเกิดขึ้นได้ในหัวอกของเรา ขอจงจำไว้ว่าคนเราทุก ๆคนนั้นเปรียบเหมือนตัวละคร ซึ่งได้ร่วมกันแสดงอยู่ในบทบาทของละครเรื่องเดียวกัน ซึ่งกระแสกรรมเป็นผู้เขียนบท ผู้ลงทุน ผู้สร้างฉากและเป็นผู้กำกับการแสดงและกำกับเวที ตลอดจนเป็นผู้ปล่อยตัวละคร และเลือกตัวว่า ผู้ใดสมควรจะเล่นเป็นตันไหน ละครโรงนี้ย่อมเป็นละครที่ใหญ่ที่สุดซึ่งมีผู้แสดงนับเป็นจำนวนหมื่นล้านตัว ผู้กำกับการแสดงที่จะปล่อยตัวละครออกและผู้เขียนบทก็มีหน้าที่อันมหึมาที่จะต้องให้ตัวละครออกมาแสดง โดยไม่ขัดบทหรือพูดซ้อนกันจนไม่เป็นภาษาซึ่งมิใช่ของง่ายด้วย

เหตุนี้ตัวละครบางตัว ถึงแม้จะพร้อมแล้วที่จะแสดงบทของตน แต่ผู้กำกับการแสดงก็คงย่อมจะปล่อยให้เขาออกมาแสดงไม่ได้โดยทันที เพราะเกรงจะไปขัดกับบทของผู้อื่นซึ่งกำลังแสดงอยู่ ตัวละครนั้นจะต้องรอโอกาสที่ผู้กำกับการแสดงจะเห็นเหมาะสมว่าเมื่อเขาออกมาแล้ว จะไม่ทำให้เรื่องนั้นเสีย หรือยุ่งไปจนคนดูไม่เข้าใจ เขาจะต้องออกโรงในเวลาที่เหมาะที่สุด และถูกต้องที่สุดที่จะทำละครเรื่องนั้นเป็นไปถูกต้องดังผู้เขียนบทได้กำหนดไว้ ดังนี้แหละ ถ้าผู้เขียนบทเขาเขียนว่าอย่างไรเราก็ต้องไปตามบทที่เขาเขียนนั้น เราจะไปแย่งเล่นบทของผู้อื่นเขาหรือจะคิดบทขึ้นเล่นเองย่อมไม่ได้ เพราะถ้าเราทำเช่นนั้นเรื่องของละครนั้นทั้งเรื่องก็จะเสียหมด นอกจากนี้ถ้าเราอยากเล่นเป็นตัวอื่นซึ่งเราไม่รู้บทของตัวนั้นดีเราก็เล่นผิด ๆ ถูก ๆ หรือมิฉะนั้นใจของเราก็มิได้มุ่ง

อยู่ในบทเดียว แต่หลาย ๆ บท ดังนี้การแสดงจะดำเนินไปดีก็ย่อมไม่ได้ ตัวเราเองก็เสียชื่อที่ได้มาทำลายละครเรื่องนั้นให้เสียไป โดยความเห็นแก่ตัวของเรา และในที่สุดแทนที่คนเขาจะเห็นว่าเราเล่นเก่งเขากลับจะพากันตำหนิว่าเรานี้เป็นผู้ทำลาย และเราก็จะต้องได้รับความเดือดร้อนอย่างแน่ ๆ ฉันใดก็ฉันนั้น ชีวิตของเราทุก ๆคนนี้ก็ย่อมอยู่ภายใต้การอำนวยการของกฎแห่งกรรม กรรมกำหนดผลไว้อย่างไรก็ต้องเป็นไปเช่นนั้น เราจะไปเที่ยวบังคับความเป็นไปต่าง ๆ ให้เป็นไปตามประสงค์ของเราผู้เดียวหาได้ไม่

ดังนี้แหละในชีวิตของคนเรา เราจึงต้องประพฤติตัวให้เรียบร้อยดุจกับเวลาที่เราได้รับเชิญไปกินเลี้ยงในงานใหญ่ที่ออกหน้าออกตา ถ้ากับข้าวของกินที่เราอยากจะกินนั้น ยังไม่มีใครเขาส่ง

มาให้เรา เราก็ควรต้องคอยอยู่อย่างเงียบ ๆ เมื่อมีผู้ส่งอาหารนั้นมาให้เราเมื่อใด เราก็ต้องขอบใจเขา และรับเอามากินโดยอาการเรียบร้อย ไม่งก ๆ งัน ๆ หรือตะกรุมตะกราม ถ้าอาหารนั้นได้ผ่านเราไปเสียโดยเหตุใดเหตุหนึ่งก็ตาม เราก็ต้องไม่ลุกขึ้นร้องโวยวายและกล่าวว่าผู้อื่นว่าทำไมเขาจึงไม่ส่งมาให้เราก่อน เราควรต้องนั่งสำรวมจิตนั่งเงียบ ๆ และคอยเวลาและโอกาสของเราอยู่เฉย ๆ อย่างสุภาพ ถ้าเราประพฤติตัวได้ดังนี้แล้วผู้คนก็จะพากันนับถือเราว่า เรานี้เป็นผู้ที่สมควรได้รับเกียรติให้ได้ไปร่วมโต๊ะเสวยกับสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน แต่ถ้าตลอดเวลาที่เรานั่งกินเลี้ยงอยู่นั้น เรานั่งอยู่เฉย ๆ โดยเรียบร้อย โดยปราศจากการตะกละตะกลามอยากกินโน่นกินนี่และไม่ว่าอาหารนั้นจะมีผู้ส่งผ่านมาให้เราหรือไม่ เราก็ไม่มีความรู้สึกเดือดร้อน

อยากได้ หรือเจ็บใจว่าคนอื่น ๆ เขาคงจะดูถูกตัวเราและเห็นว่าเราเป็นคนไม่สำคัญ จึงไม่มีผู้ใดแยแสคอยคิดที่จะมาปฏิบัติเรา ดังนี้ได้แล้ว ไม่ชั่วแต่เราจะได้เป็นผู้ที่สมควรจะได้รับเชิญไปร่วมโต๊ะเสวยกับสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเท่านั้น ถ้าสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินท่านทรงทราบถึงความประพฤติ และจิตใจของเราดังได้ปรากฏมาแล้วนี้ พระองค์ท่านตลอดจนอริยชนทั้งหลายก็จะพากันยินดีขอเชิญท่านไปช่วยสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินว่าราชการแผ่นดินในตำแหน่งสูงเสียอีกด้วยซ้ำไป

ถ้าเราวางเฉยเสียได้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ และไม่เดือดร้อนหรือกระวนกระวายอยากได้โน่นอยากได้นี่แล้ว เราก็จะพ้นจากห้วงของกระแสกรรมกลับกลายตัว จากการเป็นทาส แห่งกรรมมาเป็นผู้มีอิสรภาพอย่างแท้จริง เพราะเราไม่มีตัวตนเหลืออยู่

ใต้อำนาจกรรมนั้นอีกเลย อำนาจโดยแท้ก็จะเป็นของเราที่จะใช้ได้โดยสะดวกโดยไม่มีใครมากีดขวาง ดังนี้แหละ เราจึงพึงควร ปฏิบัติตัวของเรา ให้พร้อมที่จะยอมรับกรรมทั้งสิ้นเสียอย่างเต็มที่ โดย มิคิด จะหลีกเลี่ยงเลย ครั้นแล้วก็พึงพยายามทำลายความเห็นแก่ตัวเสียให้สิ้นไปโดยเด็ดขาด เมื่อเราไม่มีตัณหาหรือความเห็นแก่ตัวเหลืออยู่แล้ว ความสำเร็จทั้งหลาย ก็จะเป็น ของเรา โดยแน่แท้ พร้อม ด้วยความสุขอย่างสูง

ข้าพเจ้า ได้กล่าวมา ยืด ยาว แล้วว่า กฎ แห่งกรรมนั้นปฏิบัติ บังคับ ความเป็นไป ในชีวิตของเราอย่างไร และด้วยอาการอย่างไรบ้าง ในที่นี้ข้าพเจ้าอยากจะชี้ให้เห็น ต่อไป อีกว่า กฎธรรมชาติ ที่ พระพุทธเจ้าได้ทรงค้นพบมา แล้วนั้น ก็ยังมีการยืนยันในสมัยวิทยาศาสตร์นี้อีกว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่พระพุทธ-

เจ้าท่านได้ตรัสรู้เห็นมาแล้วนี้มีความจริงลึกซึ้งกว่าวิชาวิทยาศาสตร์ทั้งหลายแหล่ในสมัยนี้อีกมากมาย เช่นในวิชาชีววิทยาที่ฝรั่งเรียกว่า Biology นั้น นักปราชญ์สมัยนี้ รวมกันเห็นว่า มีหลัก สำคัญอยู่สามประการ ซึ่งตรงกันกับสามัญญลักษณะหรือไตรลักษณะ ซึ่งพระพุทธเจ้าท่านทรงสอนไว้ซึ่งแสดงถึงธรรมชาติ ของชีวิต อันอยู่ภาย ใต้ บังคับ ของกฎแห่งกรรมนั้น แยกหัวข้อออกไปได้ดังต่อไปนี้คือ:—

๑. ทุกฺขํ ซึ่งตรงกับหลักวิชาชีววิทยาว่า "การต่อสู้ในการครองชีวิต (Struggle for Existence) และชี้ว่า บรรดาสัตว์และมนุษย์ทั้งหลายไม่มีอำนาจอันใดเลยที่จะบันดาลผลของการกระทำของตนให้เป็นไปได้สมกับที่ตนประสงค์ อำนาจที่จะอำนวยผลได้นี้อยู่ภายใต้กฎแห่งกรรม กฎแห่งกรรมนี้กำหนดหน้าที่และการงานให้แก่ชีวิตทุกชีวิตรับผิด-

ชอบกระทำเพื่อการครองชีวิตของแต่ละบุคคลแต่ละชีวิต ดังนี้การที่ผู้ใดควรจะทำงานอย่างใด มีอำนาจเท่าใด ตำแหน่งไหน ตลอดจนปริมาณของโชคชะตาราศี เคราะห์ดี เคราะห์ร้าย ความมี ความจน และเหตุการณ์กรณีแวดล้อมของความเป็นอยู่ของสัตว์และมนุษย์ทุกคน ให้เหมาะสมกับ การกระทำอันเป็นต้นเหตุของเขาเหล่านั้นมาแล้วแต่เบื้องหลัง ย่อมอยู่ภายใต้อำนาจของกระแสกรรมที่จะจัดและกำหนดให้ ก็เมื่อเราไม่สามารถกำหนดผลของการกระทำของเราได้เช่นนี้ ชีวิตของเราก็ย่อมจะเต็มไปด้วยความวิตก และความวิตกนี้ก็คือทุกข์อย่างหนัก ดังนี้สามัญญลักษณ์ ข้อต้นจึงเรียกว่าทุกข์ซึ่งจะให้หมด ลงไปได้ ก็ต้อง ทำลายต้นเหตุ คือ ตัณหา หรือความเห็นแก่ตัวลงเสียให้สิ้นเชิง และวิธีที่จะทำลายความ เห็นแก่ตัวนี้ให้สิ้นเชิงได้ก็โดยการ ปฏิบัติ

ดำเนินชีวิตตามทางมรรค ๘ ประการ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้อย่างละเอียด

๒. อนิจฺจํ คือความไม่เที่ยงของสังขารและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งหลาย ในจักรวาฬ ไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำหรือภูเขา หรือทวีปใหญ่ ตลอดจนดวงดาวทั้งหลายที่ปรากฏในท้องฟ้าก็ย่อมจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงไม่คงที่ ซึ่งธรรมชาติโดยอำนาจของกฎแห่งกรรมกำลังทำการวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงสภาพต่างๆ นี้เพื่อให้บรรลุไปถึงจุดมุ่งหมายของธรรมชาติ คือความเจริญอันสูงที่สุด คือความปราศจากความมีตัวมีตนอันแตกแยกออกจากผู้อื่นโดยเฉพาะ อันยังให้เกิดความงามและเรียบร้อยอันเต็มไปด้วยความสุขอันสูงที่สุด ด้วยประการฉะนี้ความตายก็คือประตูไปสู่ความเจริญนั่นเอง เพราะความตายก็เป็นแต่

การละลายของร่างกายเท่านั้น ส่วนกรรมที่เราได้สร้างไว้นั้นย่อมหาตายด้วยไม่ และกรรมนี้ย่อมยังผลให้เกิดขึ้นมาเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นสภาพที่มีความเหมาะสมกับกรรม คือเหตุที่เราได้สร้างไว้ ดังนี้ถ้าเราได้สร้างแต่เหตุที่ดีไว้ ก็ย่อมไม่เป็นที่สงสัยเลยว่า เราจะไม่ไปเกิดขึ้นในภพที่มีสภาพเจริญสูงขึ้น ความเป็นอนิจจังดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวไว้นี้ก็ตรงกันกับกฎของวิชาชีววิทยาข้อที่ ๒ ที่เรียกว่า Mutation

๓. อนัตตา คือความไม่มีตัวมีตน โดยเฉพาะอันแตกแยกจากผู้อื่น ของบรรดาสังขาร หรือรูปร่างทั้งหลายในจักรวาลนี้ซึ่งชี้ว่าบรรดาชีวิตทั้งหลายในโลกนี้นั้นมีความเป็นอยู่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดุจเป็นตัวคนเดียวกัน ดังนี้แหละการมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน

จึงจัดว่าเป็นการปฏิบัติของผู้มีใจสูงขึ้น พระพรหม ซึ่งถูกต้องกับหลักธรรมชาติเป็นที่สุด ใครคิดจะทำอะไรตามอำเภอน้ำใจของตนนั้นไม่ได้ เพราะตัวที่จะบังคับสิ่งใดให้เป็นไปตามใจนั้นหามีไม่ เหตุการณ์ทุกอย่างพึงต้องอนุโลมตามความเป็นไปของกระแสของกรรม ซึ่งเป็นสิ่งเดียวที่จะอำนวยผลของการกระทำทุกอย่างได้ ตามนัยแห่งกฎธรรมชาติข้อนี้ ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมต้องดำเนินไปเพื่อสร้างประโยชน์ของส่วนรวมเท่านั้น ดังนี้แหละเพื่อให้เกิดประโยชน์และการสมดุลย์ของส่วนรวม กรรมอาจกำหนดให้ผู้ใดผู้หนึ่งเป็นผู้แบกทุกข์เพื่อความเบาบางของความทุกข์ของผู้อื่นก็ได้ ผู้ที่ได้รับภาระกิจอันเต็มไปด้วยทุกข์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมเช่นนี้ ควรจะถือว่าเป็นเกียรติที่ได้รับมอบให้เป็นผู้ออกแรงแบกหามด้วยความอดทน หาใช่เป็นการ

ถูกลงโทษหรือถูกทรมาน หรือเคราะห์ร้ายโดยปราศจากความยุติธรรมอย่างเปล่าประโยชน์ไม่ ถ้าเขาผู้นั้นทนได้ถึงแม้จะต้องเสียชีวิตไปก็ต้องได้ชื่อว่าเป็นวีระชนชั้นสูง ซึ่ง สาธุชน จะ ต้อง เคารพ นับ ถือ เพราะเป็นการแสดงถึงความ ไม่เห็น แก่ตัว อย่างแน่ชัด วีระชนอย่างนี้มีอยู่มากมาย ตัวอย่างสำคัญสำหรับประเทศเราก็ได้แก่สมเด็จพระนางพระสุริโยทัย ผู้ซึ่งยอมเสี่ยงชีวิตรับทุกข์เพื่อจะป้องกันมิให้สมเด็จพระมหาจักรพรรดิถูกข้าศึกปลงพระชนม์ชีพเสีย เพราะสมเด็จพระนางเจ้าทรงพระราชดำริว่าถ้าสมเด็จพระมหาจักรพรรดิสวรรคตเสียแล้ว เมืองไทยก็จะขาดผู้บัญชาการทัพ และเสนาธิการที่มีความสามารถอย่างที่สุดในขณะนั้น และข้าศึกก็จะได้เปรียบและเอาชัยชำนะเมืองไทยได้โดยง่าย สมเด็จพระนางเจ้า พระสุริโยทัย ได้ทรงเห็น เหตุการณ์

และวิธีการวางแผนยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี ของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิมาเป็นอย่างดี ซึ่งถ้าจะเทียบกับสมัยนี้แล้ว พระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้นก็นับได้ว่าเป็นผู้นำทัพชั้นเยี่ยมพระองค์หนึ่ง ดังจะเห็นได้จากการที่ข้าศึกต้องถอยทัพพ่ายแพ้กลับไปในการยกลงมาตีเมืองไทยในครั้งแรก การที่ข้าศึกต้องถอยทัพกลับไปในครั้งนั้นก็เพราะพระปรีชาสามารถในทางยุทธศาสตร์ของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ โดยเหตุนี้แหละ สมเด็จพระนางเจ้า พระสุริโยทัย จึงยอม เสียพระชนม์ ทนเสด็จสวรรคตขาดคอช้าง เพื่อประโยชน์ของส่วนรวมคือเมืองไทย พระองค์จึงได้พระนาม ว่า เป็น วีระสตรี สำคัญ ที่สุด พระองค์หนึ่ง ของเมืองเรา

ตามที่ได้กล่าวมานี้เราจึงควรเห็นได้ว่าเพื่อที่จะ ให้เรา ได้รับความ สำเร็จ ไม่ว่าจะเป็น ในทางใด

การกระทำที่แสดงการไม่เห็นแก่ตัว หรือการไม่ยึดในการเป็นตัวเป็นตนนี้ เป็นกุญแจที่สำคัญที่สุดที่จะเปิดประตูให้เราเข้าไปสู่ปราสาทแห่งความเป็นอมตะ

กฎของธรรมชาติซึ่งพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ข้อนี้ก็ตรงกับหลักของชีววิทยาข้อที่สาม ที่เรียกว่า Natural Selection คือธรรมชาติเป็นผู้เลือกว่าผู้ใดที่หมดความเห็นแก่ตัวพอเพียงแล้ว ให้ดำเนินก้าวหน้าไปสู่ความเจริญในขั้นสูงขึ้นต่อไป ดังจะเห็นได้จากความเป็นไปของม้าที่บรรพบุรุษของมัน ได้ดำเนินตามโองการของธรรมชาติทุกประการ ตัวมันก็ยังปรากฏอยู่ในโลกได้จนทุกวันนี้ แต่สัตว์โบราณเช่น ไดโนเสาร์ ซึ่งมีรูปร่างใหญ่ไพศาล ซึ่งไม่ยอมอนุโลมดำเนินตามธรรมชาติมันก็ต่างพากันสูญพันธุ์ไปจากโลกนี้ เป็นต้น

หลักทั้งสามประการที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้ ดังที่ข้าพเจ้าได้สาธยายมาแล้วนี้ย่อมชี้ให้เราเห็นชัดในประการที่หนึ่งว่ามนุษย์เรานี้ ไม่มีอำนาจอย่างไรเลยที่จะอำนวยผลของการกระทำของเขา ให้เป็นไปได้สมดังที่เขาได้คาดหมายไว้ ดังนี้ไม่ว่าเราจะทำอะไรจึงต้องมีแผนการที่ไม่แข็งกร้าวเกินไปจนเปลี่ยนแปลง ให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ ที่จะมาเผชิญหน้าเราไม่ได้ เราจะต้องมีแผนการสำรองและทุนสำรองตลอดจนจิตใจอันกล้าแข็ง เป็นสำรองไว้ สำหรับแก้ปัญหาที่ยังมาไม่ถึง ซึ่งเราคาดไม่ได้ว่าจะเกิดมาในลักษณะอันใด เขาจะต้องเข้าใจโดยชัดแจ้งว่าโอกาสที่เปิดให้แก่เขาทุกครั้งนั้น หาใช่เขาเป็นผู้กำหนดให้เกิดขึ้นมาไม่ กระแสแห่งกรรมต่างหากที่เป็นผู้กำหนดขึ้น ดังนี้เมื่อคนมีหน้าที่อะไรที่ได้รับมอบให้ทำ และเมื่อมีโอกาสอันใดที่เปิดให้แก่เขา

แล้ว เขาจะต้องพร้อมที่จะปฏิบัติตามโดยทันที จะมัวไปเที่ยวกลัวบาปกลัวผิดอะไรไม่ได้ เขาจะต้องทิ้งการยึดเหนี่ยวในการเป็นตัวเป็นตนของเขาเสียให้สิ้น และมอบตัวให้อยู่ภายใต้อำนาจของกระแสของกรรม และทำการตามกระแสของกรรมกำหนดโดยไม่บิดพริ้ว ดังเช่นพระอรชุนที่กำลังทำการรบพุ่งอยู่กับหมู่กษัตริย์โปรพ ถึงแม้น้ำพระทัยจะไม่อยากยิงศรไปฆ่าครูของตัวเองซึ่งรบอยู่กับฝ่ายข้าศึกสักเพียงใดก็ตาม แต่เมื่อกรรมชี้ว่าพระองค์เป็นทหารผู้ซึ่งจะต้องกระทำหน้าที่ยิงศรนั้น ก็ทรงหลีกเลี่ยงมิได้ ถึงจะทรงกลัวบาปและกลัวคนด่าว่า ว่าฆ่าครูสักเท่าใดก็ตาม ก็ต้องทรงกระทำดังที่กรรมกำหนดให้ทำ การทำกิจการทุกสิ่งทุกอย่างเดี๋ยวนี้นั้น เราผู้ได้รับมอบให้ทำกิจการนั้น ก็ย่อมจะต้องปฏิบัติการนั้นไปโดยไม่กลัวถูกตำหนิหรือกลัวผิด และโดยความไม่เห็น

แก่ตัว เพราะถ้ามัวนึกเสียว่าถ้าทำผิดแล้วคนจะติ และจะไม่ได้รับการสรรเสริญอันล้วนแต่เป็นการเห็นแก่ตัวแล้ว เขาก็ย่อมจะต้องเสียคนในที่สุดเพราะเขาเห็นแก่ตัวยิ่งกว่าหน้าที่ ซึ่งทางที่ควรแล้วเขาควรจะนึกว่าหน้าที่และการงานนั้น คือตัวที่แท้ของเขา เพราะฉะนั้นถ้าทำเพื่อหน้าที่แล้ว ตัวก็ย่อมจะต้องไม่มีเหลืออยู่ที่จะคอยรับผลกรรมนั้น ถ้าผลกรรมจะมีมันก็เป็นผลของงานนั้นเท่านั้น

ในประการที่สอง คำสอนของพระพุทธเจ้าดังที่ได้กล่าวมาแล้วชี้ชัดว่า "**ความสุขที่สุดของมนุษย์ที่จะหาได้นั้น** เกิดขึ้นได้เมื่อเขารู้สึกว่าตัวเขานั้นหมดความเห็นแก่ตัว และไม่มีความเป็นตัวเป็นตนเหลืออยู่อีกแล้ว เพราะเมื่อผู้ใดหมดความเห็นแก่ตัวแล้ว ธรรมชาติก็ย่อมจะเริ่มแสดงกำลังช่วยเหลือเขา จนเกิดผลดีแก่เขาอย่างมหัศจรรย์

ใครไม่เชื่อก็จงลองดู เขาจะเห็นความจริงได้อย่างๆ ในไม่ช้านัก

จากหลักความจริงเหล่านี้พระพุทธเจ้าจึงทรงสอนว่า สำหรับปุถุชนธรรมดาผู้หวังที่จะทำกิจการใด ๆ ให้สำเร็จได้นั้น ประการที่ ๑ เขาจะต้องเข้าใจในกฎของกรรม และวิธีการที่กรรมใช้กำลังกระแสของกรรมมาบันดาลผลของงานของเขา ตลอดจนกับตัวเขาดังที่ได้อธิบายมาแล้วข้างต้น ประการที่ ๒ เขาจะต้องทำจิตใจให้อิทธิบาท ๔ ประการเกิดขึ้นในอุปนิสัยของเขา ครั้นแล้วใช้หลักธรรมทั้ง ๔ ข้อนี้ดำเนินการปฏิบัติกิจการ พร้อมด้วยหัวข้อหลักพระธรรมอีกสี่ประการ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้ด้วยในทิฏฐิธรรมมิกัตถประโยชน์

ไม่ว่าจะทำกิจการใด ๆ พวกเราโดยมากมักจะพากันกล่าวว่าเราจะต้องมีกองทุนทรัพย์ อันมหึมา

เสียก่อนจึงจะทำได้ เช่นจะทำไร่ก็ต้องมีทุนเสียก่อนจึงจะทำได้ การพูดเช่นนี้ย่อมจะนับว่าเป็นการแก้ตัวมากกว่าเป็นความจริงอย่างร้อยเปอร์เซนต์ เราจึงพึงดูจีนหลายคนที่เข้ามาพึ่ง พระบรมโพธิสมภารในเมืองไทย มิได้มีทรัพย์สินสิ่งใด ติดตัวมามากมาย เขาทั้งหลายเหล่านี้มีอยู่อย่างเดียว คือใจที่คิดจะทำงานเท่านั้น ในชั้นต้นนั้นเขามิได้เลือกงานเลย ไม่ว่าจะเป็นงานที่ต่ำช้าเลวทรามเหนื่อยยากเท่าใด เขายอมรับทำทั้งสิ้น เพื่อเป็นการจุนเจือหาทุนเก็บไว้เพื่อทำกิจการที่ใหญ่ขึ้นต่อไป ในขณะเดียวกันเขาก็เที่ยวสอดส่องว่ามีกิจการอะไรที่จะเปิดโอกาสให้เขาบ้าง ซึ่งเป็นการทดลองดูว่าสิ่งใดที่กรรมจะช่วยสนองเขาบ้าง ในระหว่างนั้นเขาก็มัธยัสถ์อดกลั้นจนมีผู้กล่าวกันว่า จีนส่วนมากนั้นไม่ยอมกินเป็ดกินไก่เลย จนกว่าเขาจะเข้าถึงขั้นเป็นเจ้าสัวเป็นต้น

เมื่อเขาพบโอกาสเปิดให้เขาในทางกิจการใด ๆ เขาก็ทุ่มกำลังทุกอย่างไปในกิจการนั้นโดยเริ่มต้นกิจการนั้นแต่แคบ ๆ ก่อน เมื่องานเจริญขึ้น เขาก็ยังไม่เอาเงินนั้นไปซื้อรถอเมริกันคันโต ๆขี่ เขาเอาเงินที่ได้กำไรนั้นกลับมาใส่ลงทุนขยายงานของเขา ต่อไป อีกการดำเนินการ เหล่านี้ นั้น จิตใจของเขามุ่งอยู่แต่ ในงานนั้นโดยปราศจากการถือเนื้อถือตัว หรือการคิดที่จะบำรุงความสุขใส่ตัว เช่นสู้ทนอดไม่กินเป็ดไม่กินไก่และสิ่งอื่น ๆ อันเป็นการแสดงว่าเขาทำกิจการเพื่อความเจริญของงานของเขายิ่ง กว่า เพื่อความสุขส่วนตัว และความอ้วนปี๋พีมันของร่างกายของเขาซึ่งย่อมได้ชื่อว่า เขาพยายามตัดความเห็นแก่ตัวของเขาลงไปให้เหลือน้อยที่สุด ต่อไปเมื่อเห็นหนทางที่จะขยายงานได้อีกเขาก็ จะเริ่มจัดการ กู้ เงินมา ขยายงานนั้น เจ้าของเงินผู้ซึ่งเห็นความอดทนและความ

พยายาม ตลอดจนความสามารถของเขาที่ประจักษ์ชัดอยู่ที่ผลงานของนั้นก็ย่อมจะไม่ขัดข้องที่จะให้เขากู้ยืมเงินไปขยายกิจการนั้น ๆต่อไป สิ่งที่เขาทำเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการถูกต้อง กับหลักพระธรรมที่เรียกว่าอิทธิบาทสี่ประการเป็นอันมาก ซึ่งถ้าพวกเราจะคิดดูแล้วจะเห็นได้ชัดว่า ถ้าใครมีธรรมข้อนี้อยู่ในใจและเข้าใจความหมายของธรรมข้อนี้โดยชัดแจ้งและนำเอาธรรมข้อนี้มาปฏิบัติ โดยจริงใจแล้วถึงแม้จะเริ่มชีวิตด้วยไม่มีเงินเลย ก็จะสามารถทำกิจการที่เขาอยากจะทำนั้น ให้บรรลุถึงความสำเร็จได้แน่ ยิ่งทุกวันนี้เรามีมหาวิทยาลัยที่สอนวิชาอาชีพให้แก่เราอยู่หลายแห่ง เพราะฉะนั้นการที่จะหาความรู้ในทางเทคนิคของวิชานั้น ๆ ย่อมเป็นการสะดวกดีขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก ดังนี้สิ่งที่บกพร่องสำคัญของเรานั้น หาใช่เพราะเราไม่มีสำนักที่เราจะค้นหา

วิชาความรู้ในทางเทคนิคของกิจการต่าง ๆ ไม่ แต่บกพร่องอยู่ที่เรายังไม่สามารถจะหาสำนัก ที่จะสอนเราให้เข้าใจหลักของปรัชญาที่สำคัญอันชี้ให้เราเห็นชัดได้ว่า เพื่อจะทำกิจการให้สำเร็จงอกงามดีนั้นเราจะต้องมีสิ่งใดมาเป็นเครื่องนำ และหัดจิตใจของเราจนเป็นหลักให้เรายึดไว้เป็นเครื่องช่วยเราได้ในบรรดากิจการที่เราจะทำ พระพุทธศาสนาของเรานั้นเต็มไปด้วยหลักปรัชญาเหล่านี้ แต่โดยมากแล้วมักจะไม่มีผู้ใดนำมาสอนให้เรารู้ เขาจะสอนกันก็แต่ในชั้นประถมและมัธยมชั้นต้นๆซึ่งเมื่อเรายังเป็นเด็ก ๆ อยู่ เราก็มักจะไม่ใคร่อยากรู้อยากเห็นนักเพราะนึกว่ามันไม่สำคัญ ในการดำเนินการอาชีพในภายภาคหน้า โดยเหตุนี้เมื่อเขาโตขึ้นจนพร้อมที่จะทำงานอาชีพได้แล้ว ก็มักจะมีหลักธรรมที่เหลืออยู่ในใจแต่เพียงศีลห้าเท่านั้น ส่วนข้ออื่น ๆ นั้นก็จาง

หายไปหมด หรือมิฉะนั้นก็ยังไม่ได้รับการสั่งสอนเนื่องด้วยความจริงเป็นเช่นนี้ สถานที่การศึกษาชั้นสูง เช่น มหาวิทยาลัย น่าจะเพิ่มเติมข้อบกพร่องข้อนี้รวบรวมไว้ในหลักสูตรของการศึกษา เพื่อพวกเราทั้งหลายจะได้มีโอกาส ได้เรียนรู้หลักธรรมอันเป็นเครื่องช่วยให้กิจการเจริญ จนสามารถสู้กับชาวต่างประเทศได้ในการเศรษฐกิจ จนกิจการค้าทั้งหลายตกเข้ามาอยู่ในมือของคนไทยเรามากขึ้น

มีผู้ที่ได้มาชมสวนเสมานี้หลายท่านมักจะพูดว่า มันก็สวยงาม และมีท่าจะมีผลสำเร็จได้หรอก แต่ท่าน (หมายถึงข้าพเจ้า) นั้นมีเงินมากท่านก็ทำได้ ส่วนอย่างเรานั้นจะหาทุนที่ไหนมาทำได้อย่างนี้ ข้าพเจ้าขอบอกว่า จริงอยู่ข้าพเจ้าได้ใช้เงินลงทุนไปมาก แต่อย่าลืมว่า เรามิได้ทำงานนี้ภายในพริบตาเดียว งานนี้ได้ขยายขึ้นมาทีละเล็กละน้อย มาใน ๒—๓ ปี

หลักนี้แหละที่เราได้ขยายกิจการกว้างขวางขึ้น การที่เราสามารถขยายกิจการได้ดี และเร็วนี้ ก็หาใช่เพราะข้าพเจ้ากระเป๋าหนักไม่ มันเป็นเพราะพืชผลออกตลาดได้รายได้ดีขึ้น ธนาคารก็เชื่อถือมากขึ้น และให้กู้มาลงทุนเพิ่มขึ้น เช่นแบบที่ชาวต่างประเทศเขาทำกันเท่านั้นเอง และการงานที่เจริญขึ้นนี้ ก็หาใช่เพราะข้าพเจ้าหรือภริยาจะมีปริญญา หรือความเก่งประหลาดอะไรไม่ ถ้าเราจะมีอะไรแล้วก็มีแต่หลักของพระธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า "กรรม ไตรลักษณ์ อิทธิบาทสี่ประการ และทิฏฐธรรมมิกัตถประโยชน์" เท่านั้นที่เป็นหลักคุมใจและสติของเราไว้ และโดยการพยายามที่จะปฏิบัติตามพระธรรมของพระพุทธเจ้า ดังนี้เองที่ทำให้เราเกิดความรู้สึก "อันเวทมนตร์ฤทธิไกรไม่ชัยชาญ แต่จิตหาญใจสนุกสุขใน

งาน" ขึ้นมา ก่อนที่จะผ่านเรื่องการต้องมีเงินมาก ๆ เป็นทุนจึงจะทำไร่ได้นั้น ข้าพเจ้าอยากจะขอให้ท่านผู้อ่านทั้งหลายได้สละเวลาสักเล็กน้อยไปแวะชม "ไร่กระบกคู่" ของร้อยโทตอม เศรษฐบุตร และไร่ "บ้านไร่" ของคุณชู ประภาสสถิตย์ ดูสักหน่อยว่า ไร่ทั้งสองไร่นี้ ถึงแม้จะเล็กในอาณาเขต แต่ก็เล็กน้ำพริก เพราะความเจริญของไร่นั้นวิเศษน่าชมเป็นอันมาก การลงทุนก็ไม่ได้มากมายเท่าใดนัก แต่ความเจริญนั้นใหญ่ยิ่งเสียกว่าสวนเสมานี้เสียอีก ไม่ว่าท่านจะมองไปทางใดในเขตขนาด ๔๐–๕๐ ไร่นั้น จะเห็นพืชทุกชนิด ออกดอกออกผลงดงามเป็นอย่างยิ่ง และยังให้เกิดเงินอันเป็นผลพลอยได้มาสู่เจ้าของสวนนั้นอย่างหน้าพึงพอใจ นี่ก็เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า หาใช่เงินเท่านั้นไม่ที่จะทำความสำเร็จให้เกิดขึ้นได้ ความสำเร็จของ

ท่านทั้ง ๒ นี้ก็อยู่ที่อิทธิบาทสี่ประการ ซึ่งท่านเจ้าของจะทราบหรือไม่ก็ไม่ทราบว่าท่านทั้ง ๒ นี้เต็มเพียบไปด้วยหลักธรรมข้อนี้อยู่ในใจ ถ้าเราจะสังเกตแล้วเราจะเห็นได้ว่าท่านทั้งสองนี้มีฉันทะรักการงานในไร่ในสวนนี้เป็นที่สุด ท่านขยันหมั่นเพียรในกิจของท่าน ใจของท่านมุ่งปักแน่นอยู่ในกิจการของท่านอย่างไม่ท้อถอย และไม่เว้นวายแต่ละวันที่จะเที่ยวพยายามวิจารณ์และวิจัยงานและหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องในกิจการสวนของท่าน ท่านทั้งสองนี้เป็นตัวอย่างอันดี ของวีรกสิกรที่มีทุนน้อยอันได้ทำการได้ผลสำเร็จอย่างหน้าดูมิใช่น้อย เพราะท่านถึงพร้อมในพระธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีชื่อว่าอิทธิบาทสี่ประการ

ด้วยเหตุนี้เราทั้งหลายผู้หวังที่จะก่อสร้างรากฐาน ให้แก่ การ เศรษฐ กิจของเมืองไทยเราเพื่อให้

กิจการ ค้าและ การเศรษฐ กิจของเมืองไทยเราก้าวหน้า ทัน ชาว ต่าง ชาติ จน สามารถ ดึงเอากิจการทั้งหลายเข้ามาอยู่ในเมืองของเรา **จงเลิกการหันหลัง ให้พระ ธรรม คำสั่งสอน ของพระพุทธเจ้า โดย พูด ว่า พระธรรม นั้น ล้า หลัง ไม่ ทันสมัยเสียให้สิ้น** และหันหน้าเข้าพึ่งพระธรรมนี้ และลองตั้งใจปฏิบัติดูสักที โดยความตั้งใจเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าแน่ใจว่าถ้าพวกเราทั้งหลายเปลี่ยนใจเข้าหาพระธรรมดังที่ได้อธิบายมาแล้วนี้ได้แล้ว กิจการของเราที่ซบเซาจะเปลี่ยนเป็นเดินหน้าอย่างกับกลับหน้ามือทีเดียว ขอให้เลิกคิดเลิกพูดคำที่ว่า " ปล่อยให้แต่คนแก่ที่สิ้นคิดที่ใกล้จะลงโลงอยู่แล้วนั้นเข้าวัดเถิด " ข้าพเจ้าขอเชิญท่านชายฉกรรจ์และ หญิง ที่เก่ง จงได้ ทดลอง รสชาติ ของพระธรรมบ้าง ท่านจะได้แลเห็นผลทันตาอย่างแน่นอน ถ้า

ใคร ไม่ เชื่อ ก็ขอ ให้ลองดูลักที่เถิดจะชื่นใจข้าพเจ้าเป็นอันมาก

พระธรรม ที่ข้าพเจ้า อยากจะ ขอ ให้จงพิจารณา ดู นี้ก็คือ พระธรรม เรียก ว่าอิทธิบาท สี่ประการ อันเป็นข้อธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ว่า ถ้าผู้ใดได้ปฏิบัติตามแล้วจะสำเร็จประโยชน์ในกิจการต่าง ๆ ได้สมประสงค์

อิทธิบาทสี่ประการก็คือ :—

๑. **ฉันทะ** ความรักใคร่ในการงานยิ่งกว่าตัว และทำงานเพื่อประโยชน์ของงานนั้นโดยไม่มัววุ่นนึกถึงประโยชน์ส่วนตัว

๒. **วิริยะ** คือความพากเพียรพยายามและความอดทนเต็มไปด้วยขันติและโสรัจจะ

๓. **จิตตะ** ได้แก่ความมุ่งมั่นใจในกิจการที่กระทำ นั้น และ พยายามเรียนรู้และปฏิบัติกิจการที่

ตนกระทำอยู่นั้นให้ถูกต้องตามหลักวิชาการของกิจนั้นโดยไม่ทำอย่างส่งเดชหรือโดยอาการประมาท

๔. **วิมังสา** ได้แก่การใคร่ครวญถึงกิจการและในสมรรถภาพของตนเอง ในการประกอบกิจนั้น ๆ ครั้นแล้วค้นหาวิธีการที่จะทำให้กิจการนั้นเจริญขึ้นตลอดจนแก้ไขสมรรถภาพของตนเองและของคนงานทั้งหลายให้เก่งและดีขึ้น ซึ่งตรงคำฝรั่งว่า Research

เพื่อจะให้ความหมายของธรรม ๔ ประการนี้กระจายออกไปละเอียดยิ่งขึ้น ข้าพเจ้าขอสาธยายต่อไปว่า

ในประการที่ ๑ สิ่งใดที่เป็นอาชีพหรือหน้าที่ของเรา ซึ่งกรรมได้มอบหมายมาให้เราทำแล้วเราจะต้องรักกิจการอันเป็นอาชีพและหน้าที่นั้นยิ่งกว่ารักตัวของเรา ครั้นแล้วก็พึงทำงานนั้นด้วย

ความสนุกดุจเราทำงานที่เรียกว่าเป็นงานอดิเรก โดยหวังแต่จะให้งานนั้นได้รับแต่ความเจริญและถึงซึ่งความสำเร็จโดยปราศจากการเห็นแก่ตัว หรือเพื่อหาประโยชน์ใส่ตัวเลยพึงเข้าใจเสียว่าประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ตัวได้นั้นเป็นแต่เพียงผลพลอยได้ของงานเท่านั้น คือเมื่องานเจริญผลที่จะมายังตนจึงจะเจริญได้ ไม่ใช่ทำงานเพื่อจะให้ได้เงินเข้ากระเป๋ามาก ๆ โดยมิคำนึงถึงว่างานที่กระทำอยู่นั้นจะเจริญหรือไม่ ดุจเช่นการทำงานชนิดหนึ่งได้กำไรก็เอาแต่กำไรนั้นมากินเสียโดยมิคิดที่จะเอาเงินนั้นสักส่วนหนึ่งไปบำรุงการงานที่ให้กำไรนั้น เจริญยิ่งขึ้นเสียก่อนโดยถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง แทนที่จะหาทางเพิ่มพูนให้การงานนั้นเจริญ เรากลับคิดจะกินง่าย ๆ เพียงหนเดียวหรือสองหน แล้วก็ปล่อยให้งานนั้นล่มจม หรือถ้าไม่ล่มจมก็มิให้เจริญขึ้นต่อไป ซึ่ง

เราเรียกกันว่าเซ็งลี้ เมื่อพูดมาเช่นนี้ว่าเรานั้นควรจะทำงานโดยปราศจากการเห็นแก่ตัวเป็นใหญ่ แต่ต้องเห็นแก่ประโยชน์ของงานเป็นใหญ่นี้ คงจะมีผู้เถียงว่า คนเรานั้นถ้าไม่เห็นแก่ตัวหรือมักน้อยถือสันโดษแล้ว ก็คงจะไม่สามารถจัดกิจการเศรษฐกิจการค้าใด ๆ ให้เจริญได้

ข้อค้านข้อนี้ไม่สู้จะถูกต้องและมีหลักนัก เพราะในประการต้นการทำการเพื่อประโยชน์ส่วนตัวโดยเห็นแก่ตนเป็นที่ตั้งนั้น ผู้ที่ทำกิจการเช่นนี้ย่อมขาดการพินิจพิจารณาในแง่ของประโยชน์และความเจริญของกิจการนั้น เขาย่อมจะเห็นได้อย่างเดียวคือ ทำอย่างไรเขาจึงจะรีดจะคั้นเอาเงินมาจากกิจการนั้นให้ได้มากที่สุดที่จะได้เพื่อประโยชน์ของเขา ผู้ที่มีใจและอารมณ์เช่นนี้ย่อมไม่ยอมที่จะทนยากเพื่อความเจริญของงานนั้น ดุจคนเลี้ยงวัวซึ่งตั้ง

ใจแต่จะรีดเอาน้ำนมของวัวนั้นโดยมิคิดที่จะเลี้ยงดูปรนปรือวัวนั้นให้เจริญ เมื่อวัวไม่เจริญในร่างกายในไม่ช้านมวัวก็จะหมด และเมื่อนมวัวหมดแล้วตนก็ย่อมจะต้องอดกินนมโดยแน่นอนเป็นต้น ผู้ที่ไม่รักงานแต่เห็นแก่ตัวนี้ย่อมจะคอยหาโอกาสอยู่เสมอที่จะหลีกเลี่ยงการงานนั้น ได้ทำนิดได้ทำหน่อยก็หลบหนีทิ้งไปหาความสุขโดยไม่นึกถึงประโยชน์ของงานนั้น ยิ่งกว่านี้ผู้ที่เห็นแก่ตัวยิ่งกว่าเห็นแก่งานนั้นย่อมจะหวังให้ได้รับความเจริญและความร่ำรวยได้ยาก ถึงแม้เขาจะมีแผนการณ์อย่างงดงามที่จะดำเนินงานนั้นสักปานใด ตลอดจนมีผู้ที่ได้รับคำมั่นสัญญาว่าจะออกทุนช่วยเหลือเขาสักปานใด ถ้าเขาผู้นั้นไม่รักงานนั้นจริง ๆ และไม่ได้ทำงานนั้นด้วยการมีจุดมุ่งหมายโดยแน่แท้ คือการตั้งใจทำงานเพื่อความเจริญงอกงามของงานนั้นโดยเฉพาะ โดยไม่เห็นแก่

ตัวแล้ว งานนั้นก็จะเจริญไปไม่ได้เลย ดังนี้แหละ การทำงานโดยมีความเห็นแก่ตัวอยู่เบื้องหลังแล้ว ย่อมไม่มีวันจะเจริญได้ยืดยาวและจริง ๆ จัง ๆ ดังนี้จึงเป็นการควรที่จะทำความเข้าใจเสียใหม่ว่าการที่จะเริ่มทำกิจการใด ๆ โดยเห็นแก่ตัวเป็นที่ตั้งแล้ว ย่อมจะไม่ได้ผล

ทีนี้เราจะทำอย่างไรเล่า เราจึงจะรู้ว่างานใดอาชีพใดนั้น เป็นอาชีพที่เราควรจะทำจึงจะถูกต้องกับความประสงค์ของกำลังของธรรมชาติ สิ่งใดที่เป็นงานและหน้าที่ของเราที่กรรมได้กำหนดมาให้เราทำนั้น ย่อมจะปรากฏขึ้นมาให้เราต้องทำเองโดยกรรมจะกำหนดกรณีแวดล้อมขึ้นมาต่าง ๆ บังคับเราให้ต้องทำงานนั้น ข้อสำคัญมีอยู่ว่า เมื่อมีงานปรากฏขึ้นมาเผชิญหน้าเราโดยเฉพาะแล้วเราจำจะต้องไม่คิดหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธไม่รับทำ เพราะการ

ปฏิเสธนี้ก็เป็นการ แสดงออกมา ถึงความเห็นแก่ตัว ของเรา ที่ไม่ยอมรับทำงานที่กำลังกรรมแห่งธรรม-ชาติกำหนดมานั่นเอง และในที่สุดเข้าพึ่งถ้าขืนมัว ปฏิเสธอยู่เช่นนี้เราก็จะต้องเข้าเป็นพวกกรรมกรว่าง งาน ซึ่งไม่ใช่ว่าว่างเพราะหาทำไม่ได้ แต่เขาเห็น แก่ตัว โดยเขาเลือกงาน และไม่ยอมทำงานที่ ปรากฏมาเผชิญหน้าเขา การเป็นผู้เลือกงานอันได้ ชื่อว่าหนักไม่เอาเบาไม่สู้นี้ ก็จะนำผู้ประพฤติเช่นนี้ ไปจบเกมส์อยู่ที่ลาดยาวในฐานเป็นอันธพาลเท่านั้น เอง แต่ถ้าเราไม่ปฏิเสธงานที่มาเผชิญหน้าเรานั้น และตั้งใจทำงานนั้นไปโดยไม่เห็นแก่ตัว ไม่ว่างาน นั้นจะเล็กน้อย หรือเป็นงานที่ต่ำต้อยและตำแหน่ง-ต่ำสักเพียงใด ถ้าเราพยายามทำงานนั้นโดยการ พินิจพิเคราะห์ คิดหาหนทาง ที่จะ ให้มัน สะดวก และ ง่ายเข้าและให้ได้ผลของงานนั้นดีขึ้น เช่นเราต้อง

กวาดถนนและเช็ดล้างถนนให้สะอาด ในชั้นต้น เมื่อเราไม่รู้งาน เราก็ใช้ไม้กวาด กวาดถนนรวมขยะเป็นกอง ๆ ไว้ แล้วก็เอาถังมากวาดขยะนั้นใส่ถังไปเททิ้ง ใส่ถังใหญ่ที่เขาจะเอาไปเททิ้ง ครั้นแล้วก็เดินไปตักน้ำมาล้างถนนทีละถัง และล้างถนนนั้น แต่เมื่อได้ทำงานไปหน่อยหนึ่ง และถ้าเราหมั่นคิดถึงงานนี้ เราก็อาจเกิดความคิดขึ้นว่าการที่ต้องเดินกลับไปกลับมาโดยขนขยะครั้งหนึ่ง แบกน้ำมาล้างครั้งหนึ่ง ซึ่งเป็นการเสียกำลังและเสียเวลา และงานก็ไม่ดำเนินไปได้เร็ว ยิ่งคิดเข้าก็ยิ่งจะเห็นหนทางที่จะทำงานนี้ให้เกิดสมรรถภาพยิ่งขึ้น ในที่สุดเขาอาจหารถเข็นมาคันหนึ่งแล้วบรรทุกปี๊บน้ำไปบนรถนั้นพร้อมด้วยถังขยะใบหนึ่ง คราวนี้เมื่อกวาดขยะได้ ก็เก็บใส่ถังขยะ แล้วก็เอาน้ำ ลงราด ล้างถนนไปพร้อมกัน จนน้ำหมดและขยะเต็มก็เดินกลับมาเท

ขยะที่ถังใหญ่เสียทีหนึ่ง แล้วก็ตักน้ำใส่ถังนั้นแล่นรถกลับไปกวาดใหม่ การปฏิบัติครั้งที่สองก็ทุ่นเวลาและทุ่นไปกว่าครั้งแรกเป็นอันมาก และถ้าเขาเป็นคนที่รักงานนี้จริงจนเกิดสนุกในงานนั้นขึ้นจริง ๆ ในไม่ช้าเขาก็จะทำรถกวาดถนนขึ้นมาได้ ซึ่งในที่สุดผู้ที่เป็นนายเขาก็ย่อมจะเห็นความสามารถของเขาที่ช่างคิดและช่างรักงาน เขาก็ย่อมจะได้เลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งได้รับค่าจ้างค่ารางวัลมากขึ้น งานที่เขาทำนั้นถึงแม้ในชั้นต้นเขาจะไม่รักมันมากนัก มีแต่ความเต็มใจที่จะทำเท่านั้น แต่ต่อมาความรักในงานนั้นก็จะเกิดขึ้น และความรักนี้จะแรงขึ้นทุกทีจนเขาสนุกและลืมตัวของเขา โดยนัยนี้เขาก็จะทำงานนั้นโดยปราศจากการเห็นแก่ตัว และผลพลอยได้คือเงินเดือนขึ้น ได้เลื่อนตำแหน่ง และนายพอใจเชื่อถือ และในที่สุดความสำเร็จก็จะเป็นของเขา

ดังนี้แหละ เมื่อเราทำงานจึงควรทำโดยพินิจ-พิเคราะห์จนความรักงานนั้นเกิดขึ้น และเมื่อความรักงานนี้เกิดขึ้นแล้ว งานนั้นก็จะคลี่คลายไปสู่ความเจริญเป็นแน่นมั่น และเราก็จะได้บทเรียนอย่างชัด-แจ้งว่า การที่จะหาความสุขใส่ตัวโดยไม่รักหน้าที่และการงานนั้นย่อมไม่สำเร็จ เพราะความสุขและความสำเร็จนั้น เป็นผลพลอยได้อันเกิดขึ้น จากการ-งานที่เราได้ปฏิบัติมาอย่างดีแล้วเท่านั้น

เพื่อจะให้เกิดความเข้าใจถึงการปฏิบัติการ-งานโดยไม่เห็นแก่ตัวนี้ เราจะต้องเข้าใจเสียด้วยว่าการถือสันโดษนั้นเป็นเครื่องประกอบตัวสำคัญที่สุดที่จะให้เราทำการงานได้โดยไม่เห็นแก่ตัว คำว่าสันโดษนี้ พวกเราส่วนมากมักจะแปลกันไปเสียว่า "ให้มักน้อย และให้พึงพอใจในสิ่งที่เรามี-อยู่" ซึ่งถ้าจะดูตื้น ๆ แล้วก็จะเห็นคล้ายกับว่า

ความเป็น สันโดษนี้ หมาย ถึงการ นั่งนอน อยู่เฉย ๆ เพราะพอใจในฐานะที่ตนมีอยู่นั้นแล้ว ซึ่งย่อมจะชี้ว่าการ ถือ สันโดษ ก็คือ การชวน ให้ คน เรา ขี้เกียจ ตามความจริงนั้น สันโดษหาได้มีความหมายเช่นนั้นไม่ สันโดษมีความหมายว่า ให้เรามีความพึงพอใจในกิจการและหน้าที่และปริมาณของผลพลอยได้ที่กรรมได้กำหนดให้ ตลอดทั้งพึงพอใจในเหตุการณ์และกรณีแวดล้อม และการเคราะห์ดีเคราะห์ร้ายที่เกิดขึ้นในขณะที่เรากำลังทำหน้าที่หรือกิจการอันใดอันหนึ่ง โดยไม่วุ่นวายคิดมักมากถึงผลที่จะได้รับจากกิจการนั้น กรรมกำหนดมาให้เราได้เท่าใดก็พอใจเท่านั้นโดยมิบ่นว่าหรือแสดงความไม่พอใจ เพราะอยากจะได้มากขึ้นอีก คงพอใจในงานที่กำลังทำอยู่นั้น โดยดีที่สุด และ โดยรับ การ งานนั้นที่สุด ซึ่งหมายถึงการทำงานเพื่อประโยชน์ของงาน

นั้น โดยปราศจาก การ นึกหวังผล ประโยชน์ เพื่อตัวนั่นเอง ไม่ว่าเหตุการณ์อันร้ายแรงอันใดจะเกิดขึ้น เขาผู้ถือสันโดษ ย่อมจะไม่ ละทิ้ง หน้าที่ และการงานของเขา เพราะเขาย่อมเต็มใจยอมรับผลอันร้ายกาจที่เกิดขึ้นมาประชันหน้าเขานั้นได้ โดยที่กรรมได้กำหนดมาให้เป็นเช่นนั้น ดังนี้แทนที่เขาจะเป็นผู้ที่มีมืองอตีนงอไม่กล้าทำ หรือไม่อยากทำกิจการใดๆ เขากลับ จะเป็นผู้ที่มีใจ อัน แข็งกล้าว ที่จะอดทนทำกิจการ ทุกสิ่ง ทุกอย่าง ที่เขา ได้ รับมอบ นั้น ได้ เป็นอย่างดีที่สุด เพราะเขาปราศจากการเห็นแก่ตัว แต่เห็นแก่ประโยชน์ของงานและของส่วนรวมเสมอมิได้ขาด **ผู้ที่ถือสันโดษแท้จริง ย่อมจะไม่คิดทวงเอาความชอบจากผลงานที่เขารู้สึกว่าเขาได้กระทำไป** ใครจะรู้หรือไม่รู้ว่าเขาได้ทำอะไรและได้ผลดีแล้วสักเพียงใดก็ช่างเขา เขาพึง

ประพฤติตัวไปตามแบบที่เรียกว่า "**ปิดทองหลังพระ**" โดยมิต้องเที่ยวอวดอ้างและทวงเอาความชอบว่าตนได้เป็นผู้กระทำดังนั้นหรือดังนี้ เพราะเขาย่อมตระหนักแจ้งในใจชัดตามแบบฉบับของการปฏิบัติของกระแสกรรมว่า การที่เขาจะได้รับการยกย่องสรรเสริญ หรือจะได้ยศได้ศักดิ์อันใดนั้นย่อมเป็นเรื่องของกระแสของกรรมที่จะเป็นผู้จัดให้เป็นไปได้เช่นนั้น เขานั้นไม่มีอำนาจอย่างใดเลยที่จะจัดการได้เช่นนั้น ถ้าเขามัวเที่ยวกุลีกุจออยากได้ความชอบอันเป็นการกระทำที่ต่อต้านกำลังของธรรมชาติ มันก็เหมือนพายเรือทวนน้ำ เขาคงจะไปไม่ได้แค่ไหน ดีไม่ดีเรือที่เขาพายอยู่นั้นอาจล่มและจมเสียก็ได้ เพราะในการที่เขาเที่ยวพูดถึงความเก่งของเขานั้นว่าเขาได้กระทำสิ่งนั้นหรือสิ่งนี้ ก็ย่อมจะทำให้คนอื่นเขาระคายหูและรำคาญที่จะฟังคนมา

เที่ยวโม้อยู่อย่างนั้น แทนที่จะได้ผลอันจะทำให้คนทั้งหลายเชาเชื่อและฟังตน เขาย่อมจะไม่เชื่อการโม้นั้น แทนที่จะได้ผลอันจะทำให้คนทั้งหลายเชาเชื่อและฟังตน เขาย่อมจะไม่เชื่อการโม้นั้น และกลับจะหยามหน้าและดูถูกผู้พูดนั้นก็ได้ ดังนี้ถึงใดที่กรรมยังเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาที่จะแสดงผลให้ปรากฏแล้ว กรรมก็ย่อมจะต้องเก็บเอาไว้ก่อน ต่อเมื่อมีโอกาสอันเหมาะที่สมควรจะแสดงผลให้ปรากฏกรรมจึงจะแสดง ด้วยประการฉะนี้ทางที่เขาควรจะปฏิบัติก็คืออดกลั้นเก็บไว้ไม่ทวงเอาความชอบ คือมีขันติอดทน และคอยเวลาได้โดยมิกลุ้มใจ และวันดีคืนดีธรรมชาติก็ย่อมจะต้องสนองขันติของเขานั้นให้ได้รับผลเป็นอย่างงามโดยไม่ต้องสงสัย ถ้ากลุ้มหนักและอยากจะพูดเต็มทีก็จงนั่งท่องภาษิตที่ว่า "คนดีไม่เบ่ง คนเก่งไม่โม้ คนโตไม่อวด"

เสียสัก ๒๐ ครั้ง ใจก็จะสงบไปเอง

นอกจากผู้ที่ถือสันโดษย่อมจะไม่คิดแย่งหรือเที่ยวขัดขวางการงานและหน้าที่ของผู้อื่น เขาพึงพอใจ และรักแต่ เฉพาะ งาน และ หน้าที่ ของเขา เท่านั้น ถ้าเขา เป็นนายเขา ก็ไม่บีดบังความ ชอบของผู้ ที่อยู่ใต้บังคับ บัญชา และย่อมไม่แย่งเอา ความชอบ ของผู้อื่นมาเป็นของเขาเสีย เขาย่อมรักความยุติธรรม และให้ความยุติธรรมแก่ผู้อื่นทั่วไป ยิ่งกว่านั้นเมื่ออะไรผิดพลาดลงไป เขาก็ไม่เที่ยวชัดว่าคนโน้นหรือคนนี้เป็นผู้ทำความผิดพลาดนั้น เขาย่อมรับไม่ชั่วแต่ความชอบ แต่ย่อมต้องรับความผิดด้วย และเมื่ออะไรขลุกขลักเกิดขึ้นแทนที่เขาจะตื่น เขากลับจะคิดหาต้นเหตุ และทางที่จะแก้ต้นเหตุนั้น เช่นในการทำไร่ เมื่อเกิดมีพืชผลเสียเพราะพืชนั้นเป็นโรคก็ตาม หรือโดยความบกพร่องในการดูแลระวังรักษา

ก็ตาม ผู้ที่เป็นชาวไร่ที่ดีที่ถือสันโดษก็จะไม่ตื่นเต้นกลุ้มใจ แต่กลับพยายามค้นสาเหตุและคิดแก้ไขโดยเฉพาะอย่างยิ่งเขาจะต้องค้นความผิดพลาดของตัวเองโดยไม่เที่ยวเปะปะโทษผู้อื่น ถ้าคนงานได้ทำการบกพร่องจริง เขาก็จะต้องสั่งสอนให้จัดการแก้ไขโดยละมุนละม่อม จะดุ จะว่าคนงานก็เฉพาะ แต่เมื่อคนงานนั้นทำให้เกิดการเสียหายขึ้น เพราะขี้เกียจและเห็นแก่ตัวเกินไป เพราะเขารู้ดีว่าผลร้ายที่เขาได้ประสบนั้นล้วนแต่เป็นผลที่กรรมได้กำหนดให้เกิดขึ้น เพื่อจะเป็นการลงโทษการเกียจคร้าน หรือมิฉะนั้นก็เพื่อสั่งสอนให้เขาเห็นหนทางใหม่ที่จะดำเนินงานนั้นให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งตามจริงแล้วกรรมย่อมจะอำนวยผลทุกครั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมเท่านั้น โดยประการฉะนี้การถือสันโดษก็หาใช่หมายความว่าเขาผู้ถือสันโดษนั้นพึงพอใจแต่ในสิ่ง

ที่เขามีอยู่โดยปราศจากการกระตือรือร้นที่จะทำกิจ-การอันที่ตนมีอยู่ให้เจริญก้าวหน้าขึ้นจนถึงที่สุด ไม่ตรงกันข้ามผู้ที่ถือสันโดษก็คือผู้ที่ถึงพร้อมแล้วด้วยความไม่เห็นแก่ตัว เขาเห็นแต่ประโยชน์ของงานที่เขาทำอยู่ และแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นใหญ่ยิ่งอันทำให้มีจิตสาธารณะ (Public spirit) เกิดขึ้นเป็นอย่างสูง

คนชาวอังกฤษส่วนมากเป็นผู้ที่รักงานและถือสันโดษในการงานของเขาเป็นอย่างยิ่ง และมีจิต-สาธารณะเป็นอย่างสูงที่สุด ในกิจการทุกอย่างที่เขาทำ เขาทุกคนทำหน้าที่ของเขาเป็นอย่างดียิ่ง โดยคิดแต่จะให้งานที่เขาทำอยู่นั้นเจริญเป็นอย่างดี โดยไม่คิดที่จะเที่ยวแย่งงานของผู้อื่นหรือเอาเปรียบผู้อื่น หรืออยากจะเป็นโน่นเป็นนี่อันไม่ใช่งานและหน้าที่ของเขา จนเขามีประโยคคำพูดอยู่ประโยค

หนึ่งว่า Mind your own business ซึ่งแปลว่า อย่ามาเที่ยวยุ่งกับงานของผู้อื่นเลย ดูแลงานของตัวให้ดีดีกว่า สำหรับไว้ตำหนิหรือตักเตือนผู้อื่นที่เที่ยวยุ่งเป็นเจ้าเจ้าการกับหน้าที่ของผู้อื่นยิ่งกว่านี้ในการปฏิบัติงานของเขานั้นแทนที่เขาคิดจะแข่งดีกับผู้อื่น ที่มีกิจการ คล้ายคลึงกับ ของเขา โดยพยายาม ทำลาย หรือ ขัดขวาง คู่แข่ง มิให้ทำงาน ได้สะดวก เขากลับร่วมมือกับคู่แข่งเหล่านั้น ดังเช่นพ่อค้าขายเพชรที่ถนนแฮตตัน การ์เดนส์ (Hatton Gardens) ซึ่งมีร้านขายเพชรอยู่ติดกันเป็นระนาวไปนั้น ทุกๆร้านย่อมจะมีลูกค้าขาประจำมาติดต่อขอซื้อของเสมอ บางครั้งเมื่อมีลูกค้าขาประจำผู้หนึ่งเข้าในร้านหนึ่งโดยบอกว่าเขาต้องการมรกตเม็ดใหญ่สักเม็ดหนึ่ง แต่เผอิญมรกตเม็ดใหญ่ที่ร้านของเขานั้นไม่มี และเขารู้ดีว่าร้านคู่แข่งของเขาข้าง ๆ นั้นมี

แทนที่เขาจะบอกลูกค้าของเขาว่าไม่มี และปล่อยให้ลูกค้านั้นกลับไปเสีย เขากลับตอบว่าจะลองเข้าไปตรวจดูในห้องข้างในก่อน แล้วเขาก็เลยเดินไปขอมรกตเม็ดใหญ่ที่ร้านข้างเคียงนั้นมาขายให้ลูกค้าชาประจำนั้นสำเร็จเรียบร้อยไป เจ้าของร้านที่มีมรกตเม็ดใหญ่แทนที่จะกันท่าร้านข้างเคียง เขากลับยินดีร่วมมือให้มรกตนั้นไปขายเป็นต้น อันย่อมชี้ว่าการแข่งขัน ของชาวร้าน อังกฤษนั้น เขาแข่งกันในการสร้างสมรรถภาพและความเจริญของกิจการของเขาให้ดีกว่าของผู้อื่น ไม่ใช่แข่งขันโดยดึงผู้อื่นให้ตกต่ำ ลงมาหาตัว หรือทำลาย ผู้อื่นลงเสีย ให้ต่ำกว่าตัว โดยตัวเองก็มิได้แก้ไขให้กิจการของตนดีและมีสมรรถภาพขึ้น การแข่งแบบนี้เป็นการแข่งที่มิได้ทำให้ความเจริญเกิดขึ้นได้กับการงาน มันเป็นการแข่ง ที่ยึด การทำลาย และความ เกียจคร้าน และ

การไม่รักการงานเป็นที่ตั้ง ดังนี้ก็ได้ที่ชาวร้านแข่งขันกันได้แต่ด้วยวิธีการแบบนี้ความเจริญของที่นั้นก็ย่อมจะไม่มี และชาวร้านเองในที่สุดก็จะเจ๊งไปตาม ๆ กัน ในประเทศอังกฤษนั้นคนเขาไม่แข่งกันแบบนี้เลย เขาแข่งกันแต่ในการสร้างสมรรถภาพและความเจริญให้แก่กิจการของเขา ดังนี้ประเทศของเขาจึงเจริญมาก และโดยเหตุนี้นักปราชญ์เขาจึงได้พูดกันว่า "การที่จะพิจารณาว่าประเทศใดเจริญแค่ไหนนั้น เขาจะต้องดูปริมาณของจิตสาธารณะ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของพลเมืองในประเทศนั้นว่าเจริญสูงแค่ไหน ไม่ใช่ใช้วัดด้วยปริมาณของการร้องเพลงชาติว่า ใครจะร้องได้มากครั้งหรือบ่อยกว่ากัน หรือด้วยปริมาณของการคำนับธงชาติว่าใครคำนับได้มากครั้งกว่ากัน หรือด้วยปริมาณของการพูดว่า "รักชาติ" ว่าใคร

พูดบ่อยครั้งกว่ากัน และทั้งไม่วัดด้วยปริมาณของการมี รถไฟ รถยนต์ ไฟฟ้า วิทยุ และโทรทัศน์ว่าใครจะมีมากกว่ากัน เพราะเขาถือว่าเมื่อพลเมืองมีจิตสำธารณะสูงแล้วก็ย่อมจะต้องมีผู้ที่รักการงานยิ่งกว่าตัวอยู่มาก ก็เมื่อมีผู้ที่รักการงานยิ่งกว่าตัวอยู่มากดังนี้แล้วเขาเหล่านี้ก็จะเป็นผู้ที่สามารถคิดค้นหา เครื่องยนต์ และเครื่องใช้ ตลอดจนยา สำหรับใช้รักษาโรคต่าง ๆ อันล้วนแต่จะ ทำให้เกิด ทางเจริญในทางวัตถุให้แก่ประเทศนั้นมาก เพราะการคิดค้นหา (Invent) สิ่งเหล่านี้นั้นย่อมเกิดขึ้นสำเร็จได้เพราะการ รักงาน โดย ไม่เห็น แก่ตัวเป็น ที่ตั้ง ทั้งสิ้นพึ่งดูชีวิตของบุคคลที่ได้คิด ก่อสร้าง อะไรขึ้น สำเร็จนั้น โดยมากเขาอดทน ตรากตรำมุ่งทำอยู่แต่งานดุจงานนั้นคือชีวิตของเขา ถึงตัวเขาจะอดอยากยากแค้นจนบางคนถึงกับตายไปเลยก็มี เขาก็คงทน

ทำงานของเขานั้นไป จนงานนั้นสำเร็จสมประสงค์ ดังในทุกวันนี้เราจะเห็นได้ว่าเกาะอังกฤษนั้นถึงแม้จะมีอาณาเขตเล็กเป็นเกาะเพียง ๒—๓ เกาะเท่านั้น เขาก็ยังอุตส่าห์แผ่ไพศาลไปเที่ยวมีที่ดินอยู่ได้ทั่วโลก และเขาก็เป็นผู้ต้นคิดสิ่งต่าง ๆ ขึ้นไว้ในโลกนี้มากมายหลายอย่าง ทั้งนี้ก็เพราะเขารักการงานของเขายิ่งกว่าตัว และถือสันโดษในการงานของเขาดังกล่าวแล้วเป็นอย่างสูง ซึ่งถ้าพวกเราทำได้ดังนี้บ้างแล้ว การงานของเราก็จะเจริญเป็นประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองของเราและแก่มนุษย์ทั่วโลก และตัวของเราเองก็จะได้รับความเจริญร่ำรวยเป็นผลพลอยได้ (By-Product) ด้วยเป็นแม่นมั่น

หลักธรรมข้อสองของอิทธิบาทซึ่งชื่อว่าวิริยะนั้นเล่า ก็คือการมีความพากเพียร พยายามอย่างยิ่ง ซึ่งหมายถึงต้องมีความอดทน ขันติและโสรัจจะ

เป็นอย่างสูง เราจะต้องจำไว้และเข้าใจว่าในการปฏิบัติการงานนั้นในขณะที่งานของเราก็กำลังจะเจริญขึ้นนั้น ธรรมชาติย่อมจะทดลองเราด้วยประการทั้งปวง เพื่อจะดูเราว่านี้ได้พ้นจากการเห็นแก่ตัวจริงแล้วหรือไม่ การทดลองนี้จะเกิดปรากฏขึ้นเป็นรูปอุปสรรคต่าง ๆ ที่จะมาเผชิญหน้าเรา ถ้าเราอดทนได้และไม่ยอมให้ความเห็นแก่ตัวนี้เข้ามาครอบงำจนทำให้เราเกิดความรู้สึกท้อแท้หัวเสียและเสียสติจนเกิดโทสะบ้างหรือเกิดโลภขึ้นบ้างได้แล้ว งานนั้นก็จะก้าวหน้ารุ่งเรืองต่อไป เราต้องรู้ตระหนักโดยแน่นอนว่าอุปสรรคต่าง ๆ นี้ล้วนแต่กรรมได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นบทเรียนให้แก่เราทั้งสิ้น ในการพ้นผ่าอุปสรรคต่าง ๆ นี้ทุกครั้ง เราก็ย่อมจะสร้างเหตุขึ้นใหม่อันกรรมจะยังผลให้เกิดปรากฏขึ้นแก่เราตลอดเวลา บางครั้งผลนี้ก็จะช่วยเรา แต่บางครั้งก็จะ

ถ่วงเราไว้โดยอนุโลมตามปริมาณของความเห็นแก่ตัวของเราที่ยังเหลืออยู่ ถ้าเราปฏิบัติการแก้อุปสรรคนั้นด้วยความไม่เห็นแก่ตัว แต่โดยเห็นแก่ประโยชน์ของงานบ่อยครั้งเข้า กำลังต้านทานของธรรมชาติที่เคยมีอยู่ในขณะที่เราทำงานนั้นก็จะค่อยเบาบางลงจน ในที่สุด เมื่อเรา ทำกิจการนั้น โดยเห็นแก่ประโยชน์ของงานนั้นโดยแท้จริงแล้ว การต้านทานนั้นก็จะหมดไป เราก็จะได้รับผลจากงานนั้นดีขึ้นเป็นลำดับ เราจำจะต้องไม่ลืมว่าการที่หาความสุขใส่ตัว โดยไม่ต้องทำ อะไรเลยนั้น ย่อมไม่ สำเร็จ เพราะความสุขและความสำเร็จทั้งหลายนั้นเป็นผลพลอยได้อันเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานที่ถูกต้องแล้ว การที่เราจะเจริญขึ้นในอำนาจวาสนา ในการปฏิบัติการงานได้นั้น เราจะต้องเป็นผู้ที่ถึงแล้วซึ่งบุคลิกลักษณะของบุคคลที่มีขันติและโสรัจจะ และความ

มีใจแข็งแกร่งปราศจากการเห็นแก่ตัว กล้ารับผิดรับชอบไม่โยเยคอยแก้ตัว ดังนี้กรรมย่อมจะต้องหัดจิตใจของเราด้วยอาการแสดงผลต่าง ๆ ให้เราได้เล่าเรียน เพื่อเราจะได้มีกำลังใจและกำลังปัญญาพร้อมด้วยสติพอสมควรที่จะทำกิจการใหญ่ได้ ต่อเมื่อเราถึงพร้อมแล้วด้วยบุคลิกลักษณะที่จะทำงานได้ กรรมจึงจะเลิกสร้างอุปสรรคทั้งหลายมาต่อต้านเรา แต่นี้ไปเราก็จะได้ขยับก้าวหน้าทำงานนั้นไป ด้วยความรักและสนุกในงานนั้น คิดค้นหาหนทางที่จะทำให้งานนี้เจริญเกิดผลงดงามรุ่งเรืองโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงมากเกินควร และพินิจพิเคราะห์อยู่ทุกขณะจิตที่จะให้เกิดความเจริญและความสะดวกขึ้นแก่ทางดำเนินของงานนั้น โดยปราศจากการคิดถึงความสุขส่วนตัว หรือความเหนื่อยยากที่จะเกิดขึ้นแก่ตัว ทุก ๆ กระเบียดนิ้วในสมองและ

ร่างกายของเราจะต้องมุ่งเพ่งอยู่แต่ในกิจการนั้น ๆ อย่างเดียวโดยไม่นึกถึงผลรายได้ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเลยแม้แต่เล็กน้อย จงพยายามไปและเพียรไปจนถึงแม้ว่าเราจะไม่มีอะไรเหลืออยู่อีกเลย นอกจากกำลังใจที่ตั้งเข็มไว้ว่าจะสู้ไปจนชีวิตหาไม่เท่านั้น ด้วยความพยายามและน้ำใจเช่นนี้ กิจการนั้นก็จะได้รับความสำเร็จอย่างแน่นอน

หลักธรรมข้อที่สามของอิทธิบาทสี่ประการนี้ก็คือ "จิตตะ" ซึ่งแปลว่าการตั้งใจมุ่งมั่นในกิจการที่เราจะกระทำนั้น โดยไม่แกว่งไกวไขว้เขวไปต่าง ๆ รวมทั้งการปฏิบัติการให้ถูกต้องกับเทคนิคของงานนั้นเป็นอย่างดียิ่ง ไม่ว่าเราจะทำงานอะไรจะต้อง พยายามทำ เพื่อหวังผล ประโยชน์ อันงดงามที่สุดให้เกิดขึ้นแก่งานนั้นโดยไม่มัวนั่งนึกคำนวณถึงผลที่จะบังเกิดแก่ตัวเรา เพราะถ้าแม้เรามัวแต่นึก

ถึงผลที่เราจะได้รับแล้ว ใจของเราก็จะไม่มุ่งอยู่ในกิจการนั้น แต่จะไปรวมมุ่งอยู่แต่ในสิ่งที่ยังมาไม่ถึง ซึ่งเราก็ไม่มีอำนาจที่จะไปอำนวยผลนั้นให้เกิดขึ้นได้ดังประสงค์ ก็เมื่อใจของเรามัวแต่ตั้งจ้องคิดถึงอยู่แต่ในสิ่งที่ยังเป็นเหมือนลมเหมือนฝันอยู่เช่นนี้ กำลังใจของเราก็จะไม่ไปรวมกำลังอยู่ที่งานที่เรากำลังกระทำอยู่โดยเต็มที่ ดุจเช่นชาวไร่ซึ่งเคยได้ยินเพื่อนพูดว่า เขารู้จักคน ๆ หนึ่งซึ่งมีต้นส้มอยู่เพียงสามร้อยต้นเท่านั้น แต่เขาหารายได้จากส้มสามร้อยต้นนี้ได้ถึงปีละตั้งเก้าหมื่นบาทนั่นแน่ เมื่อชาวไร่ผู้นั้นได้ฟังเข้าก็มิได้หยุดคิดตริตรองอะไรให้ละเอียดลึกซึ้ง แทนที่เขาจะนึกถึงบรรดาเครื่องอุปกรณ์ต่าง ๆ และหลักการต่าง ๆ ที่จะสร้างสวนส้ม เขาก็เริ่มดีดลูกคิดรางแก้วทีเดียวว่า ส้มสามร้อยต้นได้เงินปีละเก้าหมื่นบาท ส้มต้นหนึ่งก็จะได้ปีละสาม-

ร้อยบาท เพราะฉะนั้นถ้าเขาจะปลูกส้มสักพันต้น เขาก็จะได้แน่ ๆ ปีละสามแสนบาท คือเดือนหนึ่งก็ได้ตั้งสองหมื่นห้าพันบาทเข้านั่นแน่ะ เมื่อคิดเลขถูกคิดรางแก้วดังนี้เสร็จแล้ว เขาเริ่มลงทุนสั่งซื้อต้นส้มหนึ่งพันต้นโดยทันทีโดยมิได้เตรียมการสิ่งใดหมด เขามิได้นั่งคิดรายละเอียดเลยว่าต้นส้มนั้นจะต้องได้รับการรักษาดูแลเป็นอย่างดี เริ่มต้นแต่การปลูก ผู้ปลูกก็ต้องเตรียมหลุมเตรียมดินให้ดี ปลูกเสร็จแล้วก็ต้องให้น้ำให้ปุ๋ย และคอยหมั่นฉีดยากันโรคเห็ดราและโรคอื่น ๆ ตลอดจนการต่อสู้ปราบปรามแมลงซึ่งเป็นศัตรูของส้ม เขาคิดแต่ทางได้อย่างง่าย ๆ ว่า ถ้าเมื่อเรามีที่ดินแล้วเราก็ปลูกส้มลงไปมันก็จะขึ้นได้ผลมาให้กินภายในสามปีหรือห้าปีเป็นแน่นอนเลย เมื่อปลูกมันเสร็จแล้วเขาก็มิได้เอาใจใส่ดูแลอะไรมันเท่าใด เขามีเวลาเท่าใด

เขาก็มักจะใช้เวลานั้นส่วนมาก ไปนั่งคุยอวดเพื่อนๆ ว่าเดี๋ยวนี้เขา มีส้ม ปลูก ไว้เสร็จ เรียบร้อย ตั้งพันต้น ภายในสามสี่ปีเขาก็จะได้เงินอย่างสบายจากส้มต้น-ละสามร้อยบาทเป็นอย่างน้อย พวกเพื่อนก็เออออว่าเขาเก่ง และชมว่าอย่างนี้ต้องรวยแน่ ๆ ยิ่งเลี้ยงเหล้ากันไปจำนวนส้มต้นหนึ่งซึ่งบอกว่าคงจะได้ราวต้นละสามร้อยบาทก็กลายเป็นห้าร้อยบาทและต่อไปใจคนของเขาก็สบายร่าเริงนั่งคอยหวังที่จะได้ส้ม ในอีกสามสี่ปีข้างหน้า ทุกครั้งที่เขาไปดูไร่ของเขาแม้มันจะรกเท่าใด ก็ดูไม่สู้จะสะดุดใจของเขาเท่าใดนัก สิ่งที่สะดุดใจเขาที่สุดก็คือจำนวนต้นส้มที่ขึ้นอยู่นั้น ถ้าเขาเห็นมันตายลงไปแล้วเพราะขาดการดูแลสักร้อย หรือ สองร้อย เขา ก็คุย ให้ เพื่อน ฟังว่าเสียเพียงสองร้อยต้นยังดี คนอื่นเขาเสียกันตั้งห้า-ร้อยตั้งครึ่งต่อครึ่งของส้มที่ปลูกไปก็ยังมี อย่างน้อย

ส้มแปดร้อยต้นนี้ถ้าคิดอย่างสบายปีละสามร้อยบาท ต่อต้นแล้วเขาก็คงยังจะได้ตั้งเดือนละสองหมื่นบาท ตลอดเวลาเขามิได้รักใคร่ในการงานนั้นเลย เขารักอยู่แต่ความเพราะแลความเสนาะของเสียงของผลที่เขาจะได้รับ เขาเพลิดเพลินอยู่แต่ในความฝัน เขามิได้เอาใจมุ่งปักอยู่ในงานการปลูกส้มของเขาเลย เขาอาจเคยได้ยินและได้ฟังมาบ้างว่าผู้อื่นเขาปลูกส้มกันอย่างไร และเขารักษามันไว้ได้อย่างไร แต่ความรู้ที่เขาได้ฟังมานี้ก็ไม่ได้มาให้ประโยชน์อะไรแก่เขานอกจากเก็บเอาไว้สำหรับคุยอวดเพื่อนฝูงต่อไปอีกเท่านั้น บางวันนึกสนุกขึ้นมาก็ร้องตะโกนบอกคนงานของเขาเสียหน่อยว่า เฮ้ย! การรักษาส้มนั้นเขาไม่ทำกันอย่างพวกเจ้าทำดอก เขาต้องทำอย่างนี้ ครั้นแล้วก็อธิบายถึงวิธีการรักษาส้มให้คนงานฟังไปจนจบ แต่เมื่อพูดให้คนงานฟังแล้ว แต่คนงานนั้น

จะทำตามหรือไม่ก็ไม่สำคัญ เพราะไม่ได้ไปตรวจดูโดยละเอียดว่าคนเหล่านั้นจะทำตามสั่งหรือไม่ ยิ่งได้พูดแสดงภูมิเช่นนี้บ่อยครั้งเท่าใด เขาก็ยิ่งติดพันกับลูกคิดรางแก้วของเขามากขึ้นเท่านั้น อันแสดงว่าเขามิได้ทำงานนั้นโดยความรักงานนั้นเลย เขารักแต่ผลของงานนั้น และอยากได้แต่ผลของงานนั้นโดยไม่คิดที่จะให้งานนั้นเจริญขึ้นเลย ด้วยการปฏิบัติการงานตามแบบนี้ การงานที่เขาทำอยู่นั้นก็ย่อมจะมีผลดีไม่ได้

ดังนี้การที่เราจะสามารถทำกิจการใดให้สำเร็จได้ เราจะต้องตั้งใจมุ่งอยู่กับงานนั้นอย่างเต็มที่ ถ้าใจของเรามุ่งอยู่อย่างแน่วแน่อยู่ในงานนั้น ใจ-ของเราหูตา ของเรา ก็จะสอดส่อง แสวงหา ช่องทางอยู่มิได้ขาด และคิดตริตรองใคร่ครวญอยู่ถึงงานนั้นอยู่เป็นนิตย์ ด้วยการคิดใคร่ครวญมุ่งอยู่ในงาน

นั้น การรักงานนั้นจนงานเกือบจะเป็นตัวตนของเราก็จะเกิดขึ้นในใจของเรา อันย่อมทำให้ผลของงานนั้น ค่อย ๆ คลี่คลาย ไป ทีละ น้อย จน ได้ผล สำเร็จบริบูรณ์ในที่สุด

การมีจิตใจสอดส่องอยู่ในงานเช่นนี้ เราก็จะเริ่มกิจการนั้นโดยความไม่ประมาท การที่จะให้หมดความประมาทได้ เราก็ต้องหันเข้าพึ่งหลักธรรมและหลักวิชาการ

พระพุทธเจ้า ทรง สั่งสอน ไว้ อย่าง ชัดเจน ว่าไม่ว่าเราจะทำกิจการใด ๆ ก่อนที่เราจะเริ่มกิจการนั้นเราพึงต้องพิจารณาถึงทุนที่เราจะใช้เสียให้ดีก่อนโดยแบ่งเงินที่เราพร้อม ที่จะ ใช้ลงทุนนั้น ออกเป็นสี่-ส่วนดังต่อไปนี้คือ :—

ก. ส่วนหนึ่งใช้ลงทุน

ข. ส่วนที่สองใช้เป็นเงินสำรอง

ค. ส่วนที่สามใช้สำหรับสงเคราะห์คนงานและแจกจ่ายเป็นเงินเดือน

ง. ส่วนที่สี่นั้นเอาไว้ใช้ในระหว่างที่งานนั้นยังไม่เกิดดอกออกผล

วิธีแบ่งใช้ทุนดังพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้นี้ย่อมไม่มีที่จะพลาดพลั้งได้ จากวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่าเราควรจะใช้เงินทุนอย่างไรนี้เองเราก็จะสามารถนำหลักการใช้เงินนี้ไปใช้ในการดำเนินกิจการนั้นได้ต่อไปอีก ตลอดจนเวลาที่กิจการของเรามีกำไรงดงามขึ้น เราก็ยังคงสามารถนำวิธีการใช้เงินนี้ไปใช้เพื่อพัฒนาการให้กิจการนั้นเจริญยิ่งขึ้นต่อไปได้อีกด้วย

ต่อจากการใช้ทุนก็ทรงสอนให้ผู้ที่จะทำกิจการใด ๆ นั้นพึงต้องหมั่นดูแลรักษาสิ่งของไม่ว่าจะเป็นเครื่องจักร เครื่องกล ล้อเลื่อนต่าง ๆ เครื่องทุ่น

แรงต่าง ๆ และสถานที่ ๆ กิจการนั้นกระทำอยู่ ให้มีสมรรถภาพสูงที่จะใช้การได้อยู่เสมอ ถ้าสิ่งใดชำรุดใช้ไม่ได้ก็ต้องซ่อมแซมแก้ไขให้ใช้การได้และรักษาระดับของสมรรถภาพไว้ให้สูงเสมอ นอกจากนี้ก็ทรงสอนให้ตรวจดู พิจารณา ให้ถี่ถ้วน ถึงทางที่ทรัพย์จะรั่วไหลต่าง ๆ คือนอกจากจะต้องตั้งใจรักษาทรัพย์นั้นไว้มิให้ตกหล่นหายไป เราจะต้องพยายามป้องกันการรั่วไหลไปในทางอันไม่ควรอีกด้วย ยิ่งกว่านี้นอกจากจะทรงสอนให้ดูแลรักษาทรัพย์สมบัติแล้ว ท่านยังทรงสอนต่อไปอีกด้วยว่าการเก็บรักษาทรัพย์นั้นพึงอย่า ทำอย่างคนตระหนี่ ที่พยายามเก็บแต่ทรัพย์ไว้โดยไม่ใช้ทรัพย์นั้นให้เป็นประโยชน์ เพราะถ้าเราเก็บทรัพย์ไว้เฉย ๆ โดยไม่คิดหาหนทางใช้ทรัพย์นั้นให้เป็นประโยชน์แก่โลกแล้ว ก็เหมือนกับผู้ที่มีสวนผลไม้ซึ่งเก็บผลที่สุกดี

แล้วไว้ในบ้าน เขาจะกินก็ไม่กิน จะขายก็ไม่ขาย จะให้ทานแก่ผู้ใดหรือกำนัลจ่ายแจกให้แก่ผู้อื่นก็ไม่ทำ ชอบแต่จะเก็บผลไม้นั้นไว้ดูเล่น ในไม่ช้าผลไม้นั้นก็จะเน่าเสียหมดโดยไม่ได้ประโยชน์แก่ใครเลย ดังนี้แหละ การมีทรัพย์อื่น ๆ ซึ่งถึงแม้ว่ามันจะไม่แตกหักพังเน่าเสียไป แต่ถ้าไม่ใช้สอยให้เป็นประโยชน์แล้วก็เปรียบเหมือนทรัพย์นั้นได้เน่าเสียไปเสียแล้วเช่นเดียวกัน ยิ่งกว่านี้เมื่อถึงคราวที่ผู้เก็บทรัพย์แบบนี้จะตายไป เขาก็ไม่สามารถจะเอาทรัพย์นั้นไปด้วยได้ การประพฤติแบบนี้ได้ชื่อว่าเป็นการโลภชนิดหนึ่งเหมือนกัน และผิดกับหลักเศรษฐกิจเป็นที่สุด

นอกจากวิธีใช้ทรัพย์และวิธีเก็บรักษาทรัพย์ดังกล่าวแล้ว ท่านยังสอนต่อไปอีกว่า ในการปฏิบัติการงานนั้น เราจะต้องเลือกคบหาผู้ที่จะมา

ร่วมงานกับเรานั้นให้ได้คนที่ดีจริง ๆ ไม่ว่าจะเลือกคนมาร่วมถือหุ้นในกิจการนั้น ๆ หรือจะเลือกคนงานมาทำงานในกิจการนั้น เราจะต้องพยายามสืบสวนให้รู้ว่าเขานั้นเป็นคนดีจริง ๆ หรือไม่ เราต้องไม่คบกับผู้ใดที่ปราศจากภูมิธรรม หรือมีเพื่อนที่ปราศจากภูมิธรรม เพราะถึงแม้ตัวของผู้นั้นจะดีอยู่สักเท่าใด ถ้าเขาคบมิตรที่ไม่ดีแล้ว เขาก็จะดีตลอดไปได้ยาก ดุจผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับสิ่งอันโสโครกสกปรก ก็ย่อมมิอาจที่จะป้องกันมิให้สิ่งปฏิกูลเหล่านั้นมาถูกต้องตนได้ ดังนี้จึงเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องเลือกแต่คนที่ดีให้เข้ามาร่วมทำงานด้วย อย่าได้คบคนที่ดีแต่พูดในทางโฆษณาชวนเชื่อ แต่ไม่เคยปรากฏว่าได้เคยทำอะไรสำเร็จมาจริงจังเลย คนชนิดนี้มักจะเก่งแต่ในการหลอกลวงเขากิน โดยอาศัยโวหารและความอวดอ้างถึงความเก่งของตน

เราต้องอย่าได้ยอมเชื่อแต่คำพูดหรือการบ้อยอเพื่อให้เราตายใจเป็นอันขาด จะเชื่อคำพูดใดก็ต้องเชื่อแต่คำพูดที่มีข้อพิสูจน์ชัดแจ้งด้วยการกระทำ ผู้ที่ตกอยู่ในอบายมุขทั้งหลายนั้น เราต้องระวังอย่าคบค้าเอามาใช้การเลย เพราะเขาจะทำให้คนงานอื่นพลอยเสียไปด้วย ใครจะจับของสกปรกโดยมือของเขาไม่สกปรกไปด้วยได้ฉันใด เราก็จะไม่สามารถคบคนชั่วโดยที่เราจะไม่กลายเป็นคนชั่วไปด้วยได้ฉันนั้น โดยเหตุนี้เราต้องคบและเลือกคนที่ดี ที่ซื่อสัตย์ ที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และเป็นคนที่ได้ชื่อว่านิยมแต่ในสิ่งที่ดีและงาม.

หลักธรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดยิ่งเสียกว่าวิชาใด ๆ ในสมัยนี้ที่เราจะเทียบได้ดังนี้ไม่ว่าเราจะทำกิจการใด ๆ เราก็ย่อมจะใช้หลักเหล่านี้ปฏิบัติการได้เสมอ โดยจะไม่รู้สึกเลยว่าหลักธรรมนี้ล้าหลังและไม่ทันสมัย โครงการเศรษฐกิจ

ที่ดีตลอดจนการค้าและการงานทั้งหลายย่อมจะเกิดประโยชน์ได้อย่างงดงามถ้าเราใช้สร้างหลักการของงานนั้นจากหลักพระธรรมเหล่านี้.

ผู้อ่านจะเห็นได้ว่า ถ้าเราตกลงจะทำไร่ทำสวน เราจะทำการก่อสร้างไร่และวางโครงการดำเนินการทำไร่นั้นได้จากหลักพระธรรมเหล่านี้ได้เป็นคั่น ๆ ไปเลย.

ในชั้นต้นจากหลักที่ชี้ว่าเราต้องรักการงานนี้ เราก็เริ่มต้นด้วยการพิจารณาได้โดยทันทีว่า ถ้าเราจะปลูกต้นไม้และพืชผลต่าง ๆ เราก็ต้องรู้เคนิคของการเพาะปลูก เริ่มตั้งแต่การทำดินให้ดี การใช้ปุ๋ย การขุดหลุมปลูก ครั้นแล้วก็คิดถึงการระวังรักษาให้ต้นไม้นั้นงอกงามเจริญดี โดยนึกถึงสิ่งที่ต้นไม้จะต้องการต่าง ๆ เช่นการหาน้ำมาหล่อเลี้ยง การปราบปรามศัตรูพืช การรักษาความสะอาดโคน

ต้นตลอดจนการเพิ่มอาหารให้แก่ต้นไม้นั้นเป็นระยะไป เพื่อจะให้ต้นไม้นั้นเจริญสมบูรณ์ ดังนี้ในโครงการของเราที่เราจะต้องใช้ทุน ๑ ใน ๔ ของทุนทั้งสิ้นก็ต้องเริ่มต้นดังต่อไปนี้คือ:—

ก. ถางไร่และถอนตอ

ข. จัดการทดน้ำ โดยการสำรวจทางที่จะนำน้ำมาให้ถึงที่ ๆ เราจะเพาะปลูก ตามทางที่เรานำน้ำมานี้บางแห่งก็ใช้ให้น้ำไหลมาตามกฎกราวิทัสจากที่สูงมาหาที่ต่ำ บางแห่งก็จะต้องสร้างเหมืองลอย เพื่อยกระดับน้ำขึ้นให้เสมอระดับที่ดินที่อยู่บนที่สูง แล้วปล่อยให้กฎกราวิทัสนำน้ำนั้นไหลต่อไป เพื่อให้ทุนโสหุ้ยที่สุดเราก็ต้องไม่พยายามใช้เครื่องสูบน้ำเพื่อยกน้ำนั้น ดังนี้การสร้างเหมืองลอยจึงนับว่าเป็นวิธีการที่ใช้ค่าโสหุ้ยถูกในระยะยาว ต่อนี้ไปเราก็ต้องสร้างอ่างเก็บน้ำโดยการพยายาม กันที่ ๆ

เป็นหุบเขาที่เนินรอบเนินตกลงไปเป็นอ่างหรือจะใช้ที่ ๆ ธรรมชาติได้สร้างไว้ให้แล้วเช่นกิ่งสาขาของห้วย โดยสร้างทำนบกั้นเก็บน้ำไว้เป็นตอน ๆ ต่อจาก อ่าง เก็บ น้ำ เหล่า นี้เรา ก็ ต้องจัดการวิธีแบ่งน้ำแยกออกไปตามที่ต่าง ๆ ที่เราจะเพาะปลูก วิธีแบ่งน้ำนี้เราจะต้องระวังให้มาก เราต้องมีทางให้น้ำไหล ออก ไปได้ มาก พอที่จะไม่ให้เกิดน้ำท่วมขึ้นได้ เช่น มีทาง ผ่อน น้ำ ได้หลาย ทางคล้ายวาวเพื่อปล่อยสิ่งที่เกิดมามากเกินไป โดยสร้างฝายน้ำล้นบ้างใช้ร่องและท่อให้ไหลบ้าง ทางปล่อยน้ำแบ่งน้ำไปทุกทางนี้เราก็ต้องคิดกำหนดให้เหมาะว่าจะแบ่งไปที่ใดทางใด ทางทุกทางที่จะใช้แบ่งน้ำนี้เราจะต้องพิจารณาให้ดีอย่าให้น้ำไหลไปในที่ ๆ ไม่จำเป็น เราควรจะคิดเก็บน้ำและรักษาน้ำไว้ให้ได้ทุกหยดก็ยิ่งดี ที่สระเก็บน้ำทุกแห่งเราจะต้องมีวิธีการบังคับ

ปริมาณ การ ไหล ของ น้ำให้ได้เหมาะสมกับความต้องการด้วยการสร้างท่อทางน้ำไหล ถ้าต้องการน้ำไปใช้ในทิศใดมากก็เปิดท่อให้ไหลไปทางนั้นมาก และถ้าไม่ต้องการให้ไปยังที่ใดก็ปิดท่อเสียเป็นต้น วิธีการขุดร่องนำน้ำก็ดี การเก็บน้ำหรือการแบ่งน้ำก็ดี เราควรจะดำเนินการสร้างร่องหรือเหมืองเหล่านี้โดยใช้ของที่ธรรมชาติได้ทำไว้ก่อนแล้วให้มากที่สุดที่จะทำได้เพราะการทำการทดน้ำนั้นเป็นการร่วมมือกับธรรมชาติ ไม่ใช่บังคับธรรมชาติ เราจะต้องไม่เข้าใจผิดในข้อนี้เป็นอันขาดเพราะถ้าเราเข้าใจผิดโดยนึกว่าเรานี้มีอำนาจทำการบังคับธรรมชาติ ให้มาอยู่ใต้บังคับของเราโดยมาเป็นขี้ข้าของเราได้แล้ว เราก็จะเกิดเหริงระเริงใจและเกิดการเห็นแก่ตัวอวดดีขึ้นมากันอันย่อมจะนำเราให้คิดการผิดพลาด และทำการไม่สำเร็จ โดยเหตุนี้เพื่อจะกันน้ำให้สำเร็จ

ได้เราจำเป็นต้องมีใจรู้สึกว่าเรานี้กำลังขอให้ธรรม-ชาติร่วมมือกับเราและให้ช่วยเราทำการเพาะปลูก ด้วยจิตใจเช่นนี้เราก็จะไม่มีความเห็นแก่ตัว และจิตใจก็จะปลอดโปร่งจนช่วยให้เราทำการสำเร็จได้ ด้วยเหตุผลดังนี้จึงจำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่าทางใดที่น้ำฝนเคยไหล ก็ขยายร่องและทางน้ำฝนไหลให้เป็นลำรางโต ๆ หรือเป็นคลองใหญ่ ๆ เพราะถ้าใช้สิ่งที่ธรรมชาติได้ทำไว้แล้วนี้ เราจะสา-มารถเก็บน้ำ ณ ที่นั้นได้ดีโดยไม่แห้งซึมหายเร็วเกินไป โดยเช่นเดียวกันการทำบ่อหรือสระเก็บน้ำก็ควรจะเลือกที่ ๆ ธรรมชาติเคยเก็บน้ำเอาไว้ได้มาขยายเป็นสระเป็นบ่อดีกว่า เพราะนอกจากราคาค่าโสหุ้ยจะถูกกว่าแล้ว เรายังจะเก็บน้ำไว้ได้ดีอีกด้วย เพราะเป็นการร่วมมือกับธรรมชาติ ข้าพเจ้าเห็นว่าการขุดบ่อ สี่เหลี่ยม และ สร้าง รางหรือสร้าง

คดองให้ตรง ๆ ไปดังถนนเมืองนิวยอร์คนั้น มักจะเปลืองค่าโสหุ้ยมากและมักจะเก็บน้ำไว้ไม่อยู่ได้นาน เพราะเป็นการบังคับธรรมชาติและไม่พยายามร่วมมือกับธรรมชาติ ดังนี้ เราพึงดำเนินตามหลักธรรมชาติ ดีกว่า เพราะ ธรรมชาติ อยู่ในจักรวาฬนี้มานานกว่าเรามากนัก ดังนี้ถ้าธรรมชาติจะไปทางไหนก็ควรจะเดินไปทางนั้นดีกว่า นอกจากจะเป็นการทุ่นแรงในการก่อสร้าง เช่นขุดร่อง ตัดโค้งออกทิ้งเสียให้เป็นทางลัดเป็นต้น เราจึงควรทำ เพราะเป็นการช่วยธรรมชาติซึ่งเท่ากับร่วมมือกับธรรมชาติ การทดน้ำนี้เป็นการลงทุนที่ใหญ่ที่สุด เพราะต้องใช้รถบูลโดซเซอร์ขนาดใหญ่ ๆ มาทำงานนั้น และต้องลงทุนสร้างเขื่อนกั้นน้ำด้วยหินและท่อปูนซิเมนต์ แต่ถึงกระนั้นการทดน้ำนี้ก็นำผลมาให้เราอย่างมากมายเหลือที่จะคณนาได้ และเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดในการ

ทำไร่ เพราะถึงแม้เนื้อดินจะดีสักเพียงใด ถ้าขาดน้ำ พืชผลก็ไม่เจริญงอกงามได้

ค. ก่อนที่จะปลูกต้นไม้ เราจะต้องมีทางที่จะขนปุ๋ยและยวดยานที่จะขนปุ๋ย หรือเครื่องอุปกรณ์ในการทุ่นแรงต่าง ๆ ไปให้ถึงที่ ๆจะปลูกนั้น หาไม่การปลูกและการระวังรักษาก็จะไม่สะดวก ดังนี้ การลงทุนคั่นที่ ๒ ก็คือการจัดสร้างทางคมนาคมให้ยวดยานติดต่อขนส่งกันได้ทั่วไป ทางคมนาคมนี้ย่อมจะช่วยในการขนส่งผลจากต้นไม้เหล่านั้น ไปตลาดได้สะดวกอีกด้วย รวมทั้งการลงทุนซื้อรถสำหรับทำการขนส่งปุ๋ยและเครื่องอุปกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับไร่ที่มีอาณาเขตใหญ่โต ถ้าการคมนาคมในไร่ไม่สะดวก การตรวจการและการระวังรักษาก็ไม่สะดวก ซึ่งจะทำให้ไร่นั้นเจริญก้าวหน้าได้ช้ามาก.

ง. เมื่อมีน้ำและมีหนทางคมนาคมแล้ว การ

เพาะปลูกต้นไม้ก็เริ่มต้นได้ การเพาะปลูกต้นไม้นี้เราก็ต้องอาศัยหลักวิชาโดยละเอียด เช่นการหาพันธุ์ที่ ๑ และการขุดหลุมให้โตและลึกตลอดทั้งการใส่ปุ๋ยบำรุงรากและใบเพื่อให้ต้นไม้ขยายตัวโตเร็วๆ และมีชีวิตแข็งแรง เพราะถ้าหลุมที่ต้นไม้ขึ้นอยู่นี้มีอาหารของต้นไม้บริบูรณ์ดีแล้ว ต้นไม้นั้นก็จะงอกงามเร็วและเจริญ

จ. เมื่อปลูกเสร็จแล้วเราก็ต้องพิจารณาถึงแง่ของการรักษา และการบำรุงต้นไม้นั้นเพื่อทำการรักษาและบำรุงต้นไม้นี้ นอกจากเราต้องมีคนงานสำหรับดูแลแล้ว เราจะต้องมีเครื่องจักรทุ่นแรงช่วยด้วย เช่นเราต้องมีเครื่องไถ เครื่องพรวนดิน เครื่องตัดหญ้า ถังฉีดยาต่อสู้ศัตรูพืช ตลอดจนปุ๋ยและอุปกรณ์ต่าง ๆ

ดังนี้การลงทุนในขั้นต้นสำหรับไร่ที่ใหญ่ ๆ นี้

ก็จำเป็นต้องใช้ทุนมากพอดู และเนื่องจากการปลูกต้นไม้ยืนต้นเช่นส้มหรือมะพร้าวนี้ ย่อมใช้เวลานานกว่าจะออกลูกออกผล จึงเป็นความจำเป็นที่ชาวไร่จะต้องปลูกพืชไร่ที่ให้ผลรวดเร็ว เช่นผักหรือแตงหรือสิ่งอื่นที่จะช่วยหารายได้มาเลี้ยงไร่ได้ ในเร็ววันเป็นพืชสำหรับอุดหนุนไร่ (Catch Crop) เพื่อให้ไร่นี้อยู่ไปได้โดยไม่ต้องชักทุนสำรองมาใช้มากนัก ทุนสำรองที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดไว้ ๑ ใน ๔ ของจำนวนทุนทั้งสิ้นนั้นมิได้มากไปเลย เพราะมีเหตุการณ์หลายอย่างที่จะเกิดขึ้น อันปุถุชนเราเห็นล่วงหน้าไม่ได้ ถ้าปราศจากทุนสำรองนี้แล้วไร่นั้นก็จะไปไม่รอดตามที่พูดมานี้ขอพวกเราโดยมากอย่าไปนึกเสียว่าเราต้องมีทุนมากจึงจะทำไร่ทำนาได้ เพราะเราไม่จำเป็นจะต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างไร่ให้ใหญ่โต มีขนาดตั้ง ๕๐๐—๖๐๐ ไร่เลย ชาวบ้านที่มีเงินรายได้ราว ๓๐๐

หรือ ๔๐๐ บาท ก็พอจะมีไร่ขนาดเล็ก ๆ สัก ๕ ไร่ ๑๐ ไร่ก่อนก็ได้ ถ้าเขาเดินถูกหลักพระธรรมนี้แล้ว เขาก็จะสามารถขยายตัวต่อไปได้ เพราะถ้าเขาแสดงสมรรถภาพในตอนต้นนี้ดีแล้ว คนก็จะเลื่อมใสในตัวเขาจนถ้าแม้เขาคิดจะกู้เงินขยายไร่ของเขาแล้ว ก็อาจทำได้โดยสะดวก.

ตามธรรมดาโดยมากแล้วพวกเรามักจะลืมนึกถึงการที่ควรจะกำหนดทุนไว้ส่วนหนึ่ง เพื่อเอาไว้ใช้เป็นค่าแรงงาน พระพุทธเจ้าท่านทรงชี้และสอนไว้ในข้อนี้เป็นอย่างดีที่สุด คือทรงแบ่งเงินไว้สำหรับใช้ในข้อนี้ถึง ๑ ใน ๔ ของเงินทุน และถ้าเราจะดำเนินวิธีการตามความหมายของพระองค์ท่านแล้ว เราก็ต้องเตรียมเงินไว้สำหรับให้คนงานนี้ ๑ ใน ๔ ของเงินทุนและจากเงินจำนวนนี้เราก็ต้องแบ่งออกไปใช้เป็นประเภท ๆ เช่นเป็นประเภทเงินเดือน เงินค่าที่อยู่

อาศัย ค่ารักษาพยาบาล และเงินสำหรับบำรุงการสวัสดิการ และต่อไปเราก็ควรจะปฏิบัติการดังต่อไปนี้คือ:—

๑. ต้องเลือกหาคนที่ดีที่มีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งมิได้ตกอยู่ภาย ใต้ ความ ครอบ งำ ของ อบาย มุขต่าง ๆ เขาจะต้องเป็นคนที่ไม่คิดแต่จะได้จากเราฝ่ายเดียว แต่จะต้องเป็นคนที่พร้อมที่จะให้เราด้วยถ้าโอกาสอำนวย เขาจะต้องเป็นคนไม่ฟุ้งเฟ้อชอบโก้ชอบเก๋ซึ่งมักย่อมจะเป็นคนหยิบโหย่ง ซึ่งหนักก็ไม่เอาเบาก็ไม่สู้ เขาต้องเป็นคนที่สะอาดเรียบร้อยชอบความประณีต เพราะถ้าเขามีความประณีตอยู่ในนิสัยแล้ว การงานที่เขาทำนั้นก็ย่อมจะต้องประณีตไปด้วย ส่วนเรื่องความรู้ในกิจการของเรานั้นไม่สำคัญนัก เพราะถ้าเขาเป็นคนดีซึ่งตั้งใจอยากจะเรียนแล้วเราก็สามารถจะหัดเขาได้โดยไม่ยากนัก

๒. เราจะต้องดูว่ากำลังกายของเขานั้นแข็ง-แรงแค่ไหน แล้วเราต้องให้งานแก่เขาพอสมควรแก่กำลังและความสามารถของเขา ครั้นแล้วเราต้องตั้งเงินค่าจ้างให้แก่เขา เหมาะสมกับความจำเป็นที่-เขาจะต้องใช้ในการครองชีพของเขาอย่างเพียงพอ

๓. เราจะต้องจัดหาที่อยู่อาศัย เช่นสร้างบ้านให้เขาอยู่ในเขตไร่ของเรา ให้มีความสะดวกสบายพอสมกับฐานะและความเป็นอยู่ของเขา

๔. เราจะต้องถือเป็นภาระของเราที่จะต้องรักษาพยาบาลเขาในยามเจ็บไข้ และถ้าเกิดตายขึ้นมาเราจะต้องจัดการปลงศพให้ด้วย

๕. เราจะต้องตั้งใจพัฒนาการในด้านการสวัสดิการให้แก่เขา โดยจะต้องให้เขามีเวลาหยุดพักงานได้เพียงพอ เช่น ให้หยุดในเวลาที่ร้อนจัดและให้มีวันหยุดหนึ่งวันทุก ๆ สัปดาห์ เพื่อเขาจะได้

ใช้เวลานั้นสำหรับกิจการส่วนตัวของเขา และเราจะต้องให้เขาหยุดในวันนักขัตฤกษ์ทุก ๆ ครั้ง ด้วยเพื่อเขาจะได้ไปฟังเทศน์ และทำบุญ สำหรับเป็นประโยชน์แก่จิตใจของเขา นอกจากนี้ถ้าเรามีงานรีบด่วนที่จะต้องปฏิบัติก็ต้องขอร้องเขาให้เขามาช่วยกันทำงาน คนงานผู้ใดที่ยินดีจะเข้ามาทำงานพิเศษนี้ ก็ต้องได้รับค่าตอบแทนเป็นพิเศษตามสมควรอีกด้วย นอกจากนี้เมื่อเราได้รับผลกำไรจากงานนั้นเราก็ควรแบ่งผลกำไรนี้ให้แก่เขาบ้างตามสมควรโดยแจกจ่ายให้แก่คนงานทุกคนที่ประพฤติตนดีเรียบร้อยเป็นโบนัส (Bonus) และจัดรางวัลพิเศษให้แก่คนงานผู้ที่ทำงานดีเลิศ และได้ผลดีเลิศทุก ๆ รอบ ๓ เดือน เพื่อจะชวนให้เขาขยันหมั่นเพียรที่จะทำงาน สร้างผลงานในหน้าที่ที่เขาได้รับมอบหมายนั้นให้มีผลดีเจริญยิ่งขึ้น ตลอดจนการแจกเสื้อผ้าและ

ของกินพิเศษให้แก่คนงาน ทุกคน ใน วันพิเศษ ของปี ครั้นเมื่อคนงานผู้ใดแก่ทุพพลภาพ ทำงานหนักมิได้ ก็ควรจัดหาเบี้ยบำนาญเลี้ยงดูเขา หรือหางานที่เบาแรงที่คนแก่จะทำได้ให้เขาทำไปตามแต่จะทำได้เพื่อเลี้ยงดูเขาไว้

ส่วนเงินที่เตรียมไว้อีก ๑ ใน ๔ สำหรับใช้จ่ายส่วนตัวนี้ เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะตามธรรมดาการทำไร่ในตอนต้น มักจะยังหาผลพลอยได้มาถึงมือให้พอใช้จ่ายในการเลี้ยงชีพได้ยาก เพื่อที่จะให้ได้มีเงินเลี้ยงดูชีวิต ของตน และ ครอบครัว ไปจนกว่าจะหาผลพลอยได้จากงานนั้นได้ จึงเป็นการจำเป็นดังกล่าวนี้อีกส่วนหนึ่ง

เมื่อกิจการหรือไร่ที่ทำอยู่นี้ได้ผลเจริญดี เราก็ต้องเริ่มคิดถึงการที่จะขยายพืชผลนั้นต่อไปให้กว้างขวาง เพื่อกิจการนี้เราก็จะต้องเริ่มลงทุนอีกคั่นหนึ่ง

โดยใช้ทุนสำรองนั้นเป็นต้น มาจัดแบ่งออกไปอีกเป็น ๔ ส่วน โดยใช้ส่วนหนึ่งสำหรับการประกาศแจ้งความให้คนทั้งหลายรู้จักพืชผลของเรา แล้วใช้ส่วนที่สองจัดการจ้างคนเดินตลาด ตลอดจนยวดยานพาหนะที่จะใช้ในการเดินตลาดนั้น และต่อไปก็ใช้ยวดยานนั้นบรรทุกพืชของเราส่งแจกให้ แม่ค้า พ่อค้าจัดการขายให้แก่ประชาชนทั่วไป เงินอีก ๒ ส่วนที่เหลือก็ใช้เป็นเงินสำรองในการเผยแพร่สินค้าต่อไปจนกว่าตลาดสินค้านั้นจะได้ผลดี

ในคั่นต่อไปเมื่อเราได้รับรายได้จากการขายพืชผลดีขึ้นแล้วเราก็ควรจัดแบ่งเงินที่ได้มานี้ออกเป็นสี่ส่วนอีกเช่นเดียวกัน โดยใช้ส่วนหนึ่งในการขยายกิจการนั้นให้เจริญยิ่งขึ้น และใช้ส่วนที่สองเก็บเข้าไว้ในกองทุนสำรอง หรือใช้ต้นทุนและดอกเบี้ย ถ้าเรากู้เงินมาทำกิจการนั้น ส่วนแบ่งที่สามและที่สี่นั้น

ก็คงแบ่งประเภทการใช้ไปเช่นเดิม คือใช้ส่วนหนึ่งไปในการเพิ่มเงินเดือนคนงาน หรือในการสวัสดิการคนงานหรือในการเพิ่มคนงาน เมื่อกิจการนั้นได้ขยายตัวขึ้น และส่วนที่เหลือนั้นก็ใช้สำหรับการอยู่กินของตน และของครอบครัวเช่นเดิม วิธีการใช้เงินเช่นนี้ก็คงดำเนินต่อไปเป็นคั่น ๆ โดยวิธีแบบเดียวกัน นอกจากวางโครงการวิธีการใช้จ่ายเงินดังกล่าวแล้ว เราจะต้องวางโครงการ การรักษาการงานที่เราได้ก่อร่างสร้างตัว ขึ้นนั้น ให้มีทางที่ จะเจริญอยู่คงทนด้วย

ตามธรรมดาในเมืองไทยเรานี้ พวกเราโดยมากมักจะไม่สู้ชอบการรักษาดูแล (Maintenance) สิ่งของโดย เฉพาะ อย่างยิ่ง เครื่อง จักร เครื่อง ยนต์ ตลอดจนรถยนต์ รถแทร็กเตอร์มากนัก เรามักจะจะชอบลูบคลำสิ่งของเหล่านี้ และเช็ดล้างมันเมื่อ

เวลามันยังใหม่อยู่ แต่พอมันมีอายุล่วง ๖ เดือนเข้าไปแล้ว การเช็ดการขัดการล้างก็มักจะซามือลงไป ยิ่งอายุมากเข้า อันเป็นเวลาที่เราควร จะต้องดูแลรักษามันเป็นพิเศษแล้ว เรากลับมักจะปล่อยมันเสีย และไม่ใคร่จะเหลียวแลมันเลยเพราะมันเก่าและมีฝุ่นมีโคลนติดเสียแล้ว จะเที่ยวคุยถึงมันนักเพื่อนฝูงก็มักจะไม่ค่อยฟัง ไม่เหมือนกับเวลาที่เมื่อสิ่งของนั้นยังใหม่อยู่ รูปร่างสีสันอันปราศจากฝุ่นปราศจากโคลนก็มักจะชวนให้เพื่อนฝูงทึ่ง อยากแตะ อยากลอง เราก็คุยได้โขมงไปเลยว่าเครื่องจักร หรือรถของเรานั้นเก่งอย่างไรบ้าง ความพอใจและความภูมิใจในสิ่งของนั้นก็กระพือพัดให้เราเช็ดและขัดมัน เพราะมันเป็นสิ่งที่ทำให้เพื่อนฝูงนับถือ และอยากพูดกับเรา อันเป็นการแสดงว่าเรานั้นมิได้มีใจรักสิ่งของนั้นจริงจังมิใยมันจะช่วยทำประโยชน์ให้เราสักเท่าใด ถ้ามัน

ไม่สามารถทำให้เราเด่นขึ้นมาในสายตาเพื่อนฝูง แล้วสิ่งของนั้นก็ตกกระป๋อง และมิได้รับความรักจากเราอีก อันชี้ว่าเรายังเห็นแก่ตัวอยู่อีกมาก ดังนั้นแทนที่สิ่งของเหล่านั้นจะอยู่ในสภาพให้เราใช้การได้นาน ๆ มันก็ต้องเสียและสิ้นสมรรถภาพไปในเวลาอันสั้น เมื่อถึงเขตนี้เข้าแล้วในไม่ช้าเราก็จะต้องเริ่มแก้และเริ่มซ่อมรถนั้น ถึงตอนนี้พวกเราโดยมากมักจะชอบอีก ใคร ๆ ก็อยากเป็นช่างแก้รถและซ่อมรถ เพราะเพื่อนฝูงมักจะนับถือผู้เป็นนักซ่อมรถอีกเหมือนกัน และเพราะเหตุที่การแก้การซ่อมนี้มันทำให้เราเด่นขึ้นมาได้ใหม่ในสายตาของคนอื่น พวกเราโดยมากก็มักจะชอบทำการแก้รถซึ่งก็ไม่ได้หมายความว่าเรารักรถนั้นแต่อย่างใด เพราะการแก้ไขเหล่านี้ก็เป็นอย่างชนิดขอกันไปที่ให้มันแล่นไปได้ก็แล้วกัน บางครั้งถึงกับต่อยทิ้ง

เครื่องบางอย่างของรถนั้นเสียโดยพูดว่า ฝรั่งมันทำเกินมาก็มี เพราะเครื่องที่ต่อยทิ้งเสียนั้นไม่สำคัญอะไร ถึงมันจะไม่มีติดอยู่รถก็คงจะยังแล่นได้ เราหาได้นึกไม่ว่าเครื่องที่ต่อยทิ้งเสียนั้นมันมีประโยชน์ในการรักษาสมรรถภาพของรถนั้นให้อยู่ยืนนาน เมื่อต่อยมันทิ้งเสียแล้ว ต่อไป ไม่ช้า ก็ต้อง ต่อยส่วนอื่นทิ้งไปอีก จนในที่สุดก็หมดหนทางที่จะแก้ไขมันเดินใหม่ได้ มันก็กลายเป็นกองเหล็ก แล้วเราก็ต้องซื้อรถใหม่ วิธีการเช่นนี้พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าเป็นการผิดเป็นที่สุด เพราะมันชี้ว่าเรานั้นยังมีความเห็นแก่ตัวและไม่รักการงานนั้นจริง ๆ อยู่อย่าง มากมาย เพราะการ ปฏิบัติการ รักษา ดูแล สิ่งของ แบบนี้ นั้น นอกจากจะต้อง เสีย ค่า โสหุ้ย ในการซ่อม มากมาย บ่อย ๆ ครั้งแล้ว เรายังจะต้องเสียเงินซื้อของมาใช้ใหม่อีกด้วย อันเป็นการทำให้เกิดการสิ้นเปลือง

โดยใช่เหตุ และสิ่งของเครื่องใช้ของเราก็มีอายุสั้นเกินกว่าที่ผู้ทำเขาได้กำหนดไว้เป็นอันมาก ดังนี้การปฏิบัติการเช่นนี้ จึงนับว่า เป็นการ ปฏิบัติการที่ ขาดสมรรถภาพและย่อมไม่นำความเจริญมา ให้แก่ งานนัก ทางที่ควรนั้นเราจะต้องหมั่นดูแลระวังรักษาเครื่องมือเครื่อง ใช้ของ เราอยู่ เป็นเนื่องนิตย์ โดย มิให้เปลืองค่าใช้จ่ายในการซ่อม ดังนี้กิจการที่จะเจริญดีย่อมจะต้องมีระเบียบการระวังรักษาดูแล สิ่งของเครื่องใช้และอุปกรณ์ในกิจการนั้น เป็น อย่างดี เช่น ถ้าเป็นเรือกสวนไร่นา เราก็ต้องมีระเบียบในการรักษาดูแลสิ่งต่อไปนี้เป็นอย่างดี โดยให้มันทรงอยู่ในสมรรถภาพชั้นเลิศที่จะใช้การได้เสมอ ตลอดจนวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ในการรักษาไร่คือ :—

ก. เราต้องหมั่นรักษา ดู แล เครื่อง มือ และเครื่องใช้ในการขุดดิน เกลี่ยดิน พรวนดิน ในการ

ช่างต่าง ๆ และในการก่อสร้างทุกชนิดให้อยู่ในสภาพที่ใช้ได้เสมอ

ข. เราต้องหมั่นรักษา ดูแลเครื่องทุนแรงต่าง ๆ เช่นรถไถ เครื่องสูบน้ำ รถยนต์ขนส่ง และเครื่องตัดหญ้า โดยจัดให้มันอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้เสมอ

ค. ต้องดูแลวิธีการใช้ยาปราบศัตรูพืช และเครื่องฉีดยา ปราบ ศัตรูพืช ตลอด จนดูแล รักษา ยาต่าง ๆ โดยระมัดระวังมิให้ใครมาขโมยเอาไปใช้เบื่อปลาในบ่อได้

ง. ต้องดูแลวิธีการเก็บปุ๋ย และการผสมปุ๋ยให้ต้องกับสูตรที่ต้องการ และต้องเขียนสูตรทุกสูตรที่ต้องการไว้ในที่ซึ่งคนผสมปุ๋ยจะเห็นได้ชัดเจนเขาจะได้ผสมปุ๋ยได้ถูกสูตรนอกจากนี้ก็ต้องระวังการใส่ปุ๋ยให้ถูกต้องโดยต้องมีคำชี้แจง แจ้ง ไว้ โดยละเอียดว่าต้นไม้ชนิดใดใช้ปุ๋ยสูตรใดและปริมาณที่ใส่

นั้นมากน้อยเท่าใด ให้ถูกกับความต้องการของอายุต้นไม้

จ. ต้องดูแลวิธีจัดระเบียบห้องเก็บพันธุ์ของพืชต่าง ๆ อันต้องมีระเบียบโดยแน่นอนหาไม่พันธุ์จะเกิดปนกันขึ้นได้

ฉ. ต้องรักษาดูแลและตรวจอยู่เสมอว่า ทำนบกั้นน้ำ ฝายน้ำล้นและท่อระบายน้ำต่าง ๆ และตรวจดูหัวจุกสำหรับปิดหรือเปิดท่อนั้น มีอยู่บริบูรณ์หรือไม่ ตลอดจนตรวจดูคูคลองและรางส่งน้ำว่ามีดินตกลงไปให้ตื้นขึ้น หรือต้นไม้พังขาดขวางการไหลของน้ำหรือไม่ ถ้าสิ่งใดสิ่งหนึ่งบกพร่องก็ต้องจัดการซ่อมแก้ไขทันที การตรวจทางน้ำไหลนี้ต้องทำอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง เป็นอย่างน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวลาฝนตกหนัก เราจะต้องออกตรวจดูสิ่งบุบสลายโดยละเอียด

ข. ดูแลความสะอาดของไร่ไม่ให้รก เพราะถ้ารกแล้วก็จะเป็นที่เพาะแมลง ศัตรู ของพืช ต่าง ๆ และวัชพืชก็จะแย่งอาหารของต้นไม้กิน เพื่อการรักษาดูแลให้ไร่สะอาด เราจำจะต้องใช้เครื่องทุ่นแรงช่วย ด้วยประการฉะนี้ เราจะต้องรักษาเครื่องทุ่นแรงเหล่านี้ให้อยู่ในสภาพที่จะใช้งานได้ทันทีเสมอ เมื่อเช็ดล้างเครื่องตอนเย็นเสร็จแล้ว ก็ต้องเติมน้ำมันและน้ำมันหยอดเครื่องเสียให้พร้อมที่จะทำงานได้โดยทันทีก่อนที่จะเอาเข้าเก็บ ทุก ๆ อาทิตย์ จะต้องมีการตรวจหนึ่งครั้ง

ซ. การดูแลรักษาต้นไม้ เพื่อจะให้ต้นไม้และพืชผลเจริญ เราจะต้องหมั่นระวังดูแลมันอยู่มิได้ขาด และเพื่อจะให้สะดวกในการดูแลนี้ เราจะต้องมอบคนงานทุกคนให้มีหน้าที่รับ ผิดชอบ ต้น ไม้โดยละเอียดแน่นอน เช่น คนหนึ่งก็ต้องมีหน้าที่รักษา

ต้นมะพร้าว ๕๐๐ ต้น หรือมะนาว ๓๐๐ ต้น หรือส้มและผลไม้อื่นเป็นจำนวน ๓๐๐ ต้น และเพื่อให้เป็นการสะดวกแก่การรักษา เราต้องมีเลขติดประจำต้นต้นไม้ทุก ๆ ต้น เพื่อกันมิให้หลงได้ว่าต้นนี้ตกอยู่ในหน้าที่ของใครที่จะรักษา นอกจากนี้คนรักษาต้นไม้ทุก ๆ คน จะต้องมีสมุดคู่มือ การรักษาต้นไม้ประจำตัวในสมุดคู่มือนี้จะมีคำแนะนำ ในการ รักษาต้นไม้ ตลอดจนวิธีการใส่ปุ๋ย ใส่ยาปราบศัตรูพืชและเลขประจำต้นไม้ตลอดจนตารางที่จะให้คนรักษาต้นจดลงไว้เป็นสถิติได้อย่างละเอียดว่าเขา ได้ ใส่ปุ๋ยให้แก่ต้นไม้ต้นนั้นเมื่อใดจำนวนเท่าใด และได้ฉีดยาปราบศัตรูพืชเมื่อใด มีโรคอะไรเกิดบ้าง เช่นมีด้วงกินต้นมะพร้าวหรือไม่ หรือมีแมลง และเห็ดรากินต้นส้มเขาก็ใส่เอาไว้ในนั้นให้เรียบร้อย การเก็บสถิตินี้ นอกจากจะให้เราตรวจได้โดยง่ายว่า

ต้นไม้อยู่ในสภาพอย่างไรแล้ว เราจะสามารถดูเห็นได้ด้วยว่าคนงานคนไหนรักงาน โดยตรวจความประณีตและการเอาใจใส่และการภาคภูมิใจ ในการรักษาสมุดคู่มือนั้นเป็นเครื่องชี้ นอกจากนี้แล้วคนงานจะต้องหมั่นพรวนดินที่โคนต้น และใส่ปุ๋ยให้ถูกต้องตามระเบียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูแล้งและรดน้ำให้บ้างเฉพาะต้นที่ต้องการ เช่นต้นที่ปลูกใหม่ซึ่งรากยังไม่ถึงดินที่มีน้ำชุ่มดี และรับผิดชอบในเขตของตนให้สะอาดและเตียน ส่วนสำหรับต้นไม้พืชล้มลุกนั้นคนงานจะได้รับส่วนแบ่งงานไปรับผิดชอบเป็นแปลง ๆ ไป เช่นให้รับดูแลแตงจำนวน ๒๕๐ หลุมต่อหนึ่งแปลง หรือผัก ๓๐ ร่องต่อหนึ่งแปลงเป็นต้น ทุก ๆ คนก็มีสมุดคู่มือในการปลูกและการรักษาตลอดจนการฉีดยาเช่นเดียวกัน

ฌ. รักษาถนนหนทางและสะพานต่างๆ ให้

อยู่ในสภาพที่จะใช้ได้เสมอ

ญ. ดูแลรักษาบ้านพักของคนงาน และดูแลความสะอาดใต้ถุนบ้าน

ฎ. ดูแลรักษาเครื่องทำไฟฟ้า และตุ่มเก็บน้ำ อ่างเก็บน้ำฝน และท่อน้ำสำหรับส่งน้ำไปใช้ในที่ต่าง ๆ ตลอดจนโรงสูบน้ำและถังส่งน้ำ

ผู้อ่านจะเห็นได้ว่าการดูแลระวังรักษา ที่ฝรั่งเรียกว่า Maintenance นี้เป็นเรื่องใหญ่มากพอดู โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับไร่ใหญ่ ๆ เช่นสวนเสมานี้ ถ้าเราหย่อนในการระวังรักษา ความเปลืองแรงงานและแรงทรัพย์ก็จะมีมากมาย เพราะฉะนั้นทางที่ดีเราจะต้องพยายาม กันไว้ดีกว่าแก้เสมอ

หลักธรรมที่เราจะต้องพิจารณาต่อไป ก็ได้แก่วิมังสา ซึ่งตรงกับภาษาฝรั่งว่า "Research" วิมังสาหรือการค้นหาสอบสวนเพื่อพบวิธีการ

ปฏิบัติงานให้ดีขึ้นนี้เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ถ้าปราศจากการค้นหานี้แล้ว ความเจริญของงานนั้นก็จะไม่ดีเพียงพอการค้นหาที่จะทำได้ดีก็ต้องอาศัยการเก็บหาสถิติจากความจริง ที่เราได้พบมาในการปฏิบัติการนั้นว่าเรามีข้อบกพร่องที่จะต้องวิจารณ์และวิจัยเพื่อแก้ไขให้วิธีการปฏิบัติงานของเรานั้นดีขึ้น ยิ่งเราได้ประสพการณ์จนสามารถเก็บความจริงมาได้มากเท่าใด การวิจัยก็จะดีขึ้นเท่านั้นโดยเหตุนี้การที่จะต้องวิจารณ์และวิจัยตลอดจนการเก็บสถิติต่าง ๆ จึงไม่มีวันสิ้นสุด และเป็นงานใหญ่อีกแขนงหนึ่ง เช่นเราได้พบมาว่าการปลูกแตงหอมแคนตาลูปนั้นปลูกไม่ใคร่จะได้ผลในฤดูที่ฝนตกหนักหรือในเวลาที่น้ำค้างลงมาก หรือเราได้พบมาว่าแตงที่เราปลูกมาแล้วนั้นยังไม่หวานพอสำหรับผู้ซื้อ ตลอดจนกิจการอื่น ๆ อันเกี่ยวด้วยการผลิต และการทำ

ให้ผลิตผลของเรานั้นมีคุณภาพดีขึ้น เราก็ต้องพยายามในขั้นต้นที่จะเก็บสถิติต่าง ๆ ของสิ่งเหล่านี้ ครั้นแล้วก็มานั่งคิดพิจารณาดูว่า ทำอย่างไรจึงจะแก้ไขให้การผลิตนั้นดีขึ้นได้ จากการพิจารณา ดังนี้ เราก็จะพบวิธีการขึ้นใหม่บางอย่าง เช่น การแก้ไขการใช้ปุ๋ย การเปลี่ยนสูตรของปุ๋ย และการเพิ่มปุ๋ยบางชนิดในเวลานั้นเวลานี้ ตลอดจนการให้น้ำ และวิธีการให้น้ำว่าทำอย่างไรจึงจะเหมาะดี เมื่อคิดหาวิธีใหม่ได้แล้ว เราก็เริ่มลงมือทดลองวิธีการใหม่ เช่นให้แดงนอนเตียงไม้ไผ่ ใส่มุ้งให้แดง และสร้างหลังคาที่ปิดเปิดได้สำหรับใช้ในเวลาฝนตกหนักหรือน้ำค้างลงจัด ตลอดจนวิธีส่งน้ำเลี้ยงแดงแบบใหม่ และการระบายน้ำออกจากก้นหลุม และระยะห่างระหว่างหลุม เพื่อให้ทำงานได้สะดวก รวมทั้งการทดลองยาฉีดและปุ๋ยใหม่ ๆ และอะไรต่อมิอะไรอีก

จิปาถะ ครั้นแล้วก็พยายามหาสถิติใหม่ว่า การผลิตตามแบบนั้นดีหรือเลวขึ้นอย่างไร วิธีใดที่ทดลองซึ่งได้ผลดีที่สุดแก่เรา จากสถิติที่เก็บได้มาใหม่นี้ เราก็เอามาวิจารณ์และวิจัยใหม่เพื่อค้นหาข้อบกพร่องและทางแก้ไขต่อไป การวิจัยและค้นคว้าหาสถิติและการทดลองนี้ย่อมไม่มีวันที่จะสิ้นสุดลงได้ ยิ่งกว่านั้นสิ่งที่เราจะต้องวิจัยและหาทางแก้ไข มากที่สุดก็คือตัวของเราเอง เราจะต้องหมั่นพิจารณาตัวเองอยู่เนืองนิจว่าเรานี้เห็นแก่ตัวน้อยลงหรือขี้เกียจน้อยลงหรือเปล่า เรารักงานมากขึ้นหรือน้อยลง เราทนทานต่อการตำหนิติเตียนโดยไม่ไปโยเย โทษใครมากขึ้นหรือน้อยลงเท่าใด และสำคัญที่สุดที่เราจะต้องวิจัยนั้นคือ เมื่อเราได้รับความชมเชยจากผู้อื่นมากขึ้น เรานี้รู้สึกฮึกเหิมอวดดีขึ้นหรือโม้มากขึ้นหรือไม่ เพราะการวิจัยและการแก้ไขตัวเองให้

ดำเนินตัวเหมาะกับหลักของธรรมชาตินี้ เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด เมื่อใดตัวเรานี้ไม่อยู่ในฐานะซึ่งดำเนินการเป็นอยู่ถูกต้องกับหลักของธรรมชาติได้แล้ว ความสำเร็จในกิจการทั้งหลายก็จะเลือนลางไปหมด ดังนี้การวิจัยและการปรับปรุงตัวของเราเองจึงเป็นการสำคัญที่สุดที่เราจะต้องปฏิบัติอยู่เนืองนิจยิ่งกว่าสิ่งอื่น ตามที่ได้กล่าวมานี้แล้วเราจะเห็นได้ว่า การวิจัยนี้สำคัญเพียงไรสำหรับกิจการทั้งหลาย ไม่เฉพาะแต่การทำไร่ และหัวข้อที่เราควรปฏิบัติในการวิจัยอย่างย่อ ๆ ก็คือ :—

๑. เราจะต้องหมั่นวิจัยตัวเองและการงานของเราอยู่เสมอ ครั้นแล้วต้องอ่านหนังสือซึ่งผู้ที่ชำนาญได้เขียนไว้ และฟังจากคนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง จากผู้รู้และผู้ชำนาญ และเมื่อฟังมาแล้วก็เอามาวิจารณ์ดูโดยละเอียด

๒. เก็บสถิติของดินฟ้าอากาศ สถิติของการทดลองต่าง ๆ สถิติของการปฏิบัติงาน และสถิติของผลของงาน

๓. การวิจัยในแง่การผลิต

๔. การวิจัยในแง่ของคุณภาพของผลิตผล

๕. การวิจัยวิธีการปฏิบัติงาน เช่นทำงานและจัดงาน มอบงานแบ่งหน้าที่ให้คนทำอย่างไรจึงจะได้งาน มีผลมากที่สุด เปลืองแรงน้อยที่สุด และให้คนงานมีสมรรถภาพทั้งทางใจและทางกายมากที่สุด จนเกิดการรักงาน การภูมิใจในงาน และสนุกในงานที่สุด

๖. การวิจัยในเรื่องการขนส่ง ตลอดจนการจัดผลิตผลเข้าหีบ เข้ารัง และเข้ากะชุ

๗. วิจัยเรื่องการเดินตลาด การแจ้งความการขายส่ง และการขายปลีก

การวิจัยเช่นนี้เราควร จะทำ สำหรับ กิจการทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการงานหรือหน้าที่อะไร และในที่สุดเราจะต้องเข้าใจและหมั่นวิจารณ์ และวิจัยถึง **โชค** ซึ่งฝรั่งเรียกว่า Luck นี้อยู่เสมอ เราต้องรู้โดยชัดแจ้งว่า **โชค** นี้ไม่ได้อยู่ในบังคับของเรา มันเป็นเรื่องของเวรของกรรม ดังนั้นถึงเราจะมีวิชาความรู้ตลอดจนความสามารถสักเท่าใด เราจะต้องเตรียมตัวพร้อมทุกทางที่จะต้องประสบ กับ โชค ร้าย เสมอ ดังนี้การวางแผนวางโครงการใด ๆ ที่มุ่งหวังจะให้ได้ผลสำเร็จดีย่อมขึ้นอยู่ในการคำนวณถึงกำลังของกรรมว่าจะกำหนดโชคชะตาและเหตุการณ์ให้มีการแปรปรวนไปอย่างไร (Calculation of probilities) และอะไรน่าจะเกิดขึ้น หรืออะไรจะไม่เกิดขึ้น เช่นการน้ำท่วม ฝนแล้ง และอะไรต่าง ๆ ซึ่งชี้ว่าในการใด ๆ นั้นย่อมมีการเสี่ยงโชคอยู่ในนั้นด้วยเสมอ

ดังนี้แผนการที่ดีจึงเป็นแผนการที่ได้เตรียมไว้เพื่อให้กิจการนั้นได้สามารถประสบโชคกับร้ายที่สุดเสมอเท่าที่จะทำได้

ผู้ที่จะปฏิบัติการงานอันใดได้ดีย่อมจะต้องเป็นผู้ที่มีโชคดีด้วย บางคนเก่งมากแต่โชคไม่ดีก็ใช้ไม่ได้ ดังนี้ผู้ที่หวังจะเป็นผู้ทำกิจการสำเร็จจึงย่อมจักต้องพยายามบำเพ็ญตัวไว้ให้ดีเพื่อให้เกิดโชคดีเสมอ และการประพฤติตัวที่จะทำให้เกิดโชคดีเป็นส่วนมาก ก็อยู่ที่การที่เขาผู้หวังความสำเร็จนั้นจะต้องพยายามวางตนอยู่กินและทำกิจการให้ดำเนินไปถูกต้องกับหลักของธรรมชาติ โดยการพยายามทำตัวให้เป็นคนเห็นแก่ตัวน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ดังกล่าวมาแล้วนี้คือการปราศจากการเห็นแก่ตัวนี้เองย่อมจะเป็นกำลังไปนำความสำเร็จและความสุขมาสู่เขาโดยนัยนี้เราจำเป็นจะต้องเป็นผู้ที่มีความพอใจใน

ชีวิตที่เราพบอยู่นี้ อันกรรมได้กำหนดมาให้อยู่เสมอ ครั้นแล้ว เราก็ต้องพยายามไม่พอใจ ในตัวของเราอยู่มิได้ขาด เราจะต้องตำหนิตัวเองในเหตุการณ์ทุกอย่างที่ไม่ดีที่เกิดขึ้นยิ่งกว่าที่จะติผู้อื่น โดยคิดรู้ว่าเรานี้เองเป็นต้นเหตุของความกลุ้มใจและความไม่สมหวัง หาใช่ผู้อื่นเป็นต้นเหตุไม่ ครั้นแล้วก็ตั้งหน้าทำงานไปโดยหวังแต่จะให้ประโยชน์เกิดขึ้นแก่งานนั้นอย่างเดียวโดยไม่มัวกลุ้มใจและเสียใจอยู่ในความผิดที่เราได้ทำมาแล้ว หรือมัววิตกอยู่ถึงความผิดพลาดพลั้งที่จะมีมาอีกในอนาคต ดังนี้ทุก ๆ วันเราจึงควรพิจารณาตัวเองว่าเรานี้เห็นด้วยกับการปฏิบัติการงานและความประพฤติของเราแล้วหรือ ยิ่งกว่าที่จะมัวนั่งฝันนอนฝันถึงอยู่แต่คำชมเชยสรรเสริญที่ตนจะได้รับมารอบข้าง อย่าลืมว่าคำสรรเสริญนี้เป็นยาพิษที่

ร้าย แรง และ แสดงกับความเจริญในกิจการของเรา เป็นอันมาก การถูกด่า ถูกติ ถูกว่าเสียอีกเป็นการดีกว่า เพราะมันมักจะเป็นครูให้สติแก่เรา

ดังนี้แหละถ้าเราสามารถปฏิบัติตัว ในการกระทำกิจการต่าง ๆ ให้สมกับหลักธรรมทั้ง ๔ ประการ คือฉันทะการรักการงานยิ่งกว่าตัว ๑ ความพยายามและการมีขันติโสรัจจะ ๑ จิตตะ ๑ และวิมังสาอีก ๑ ที่ได้อธิบายมานี้แล้ว ไม่ว่าเราจะทำอะไร เราย่อมจะได้ผลสำเร็จเป็นเลิศที่สุด ถ้าเป็น ในกิจ การ ค้าเราก็จะเป็นพ่อค้าที่ดีที่มีหูตากว้างขวางที่จะสามารถ ขยายการงานค้าขายของเรานั้นไปถึงขีดเจริญสูงสุด ถ้าเราเป็นชาวไร่เราก็จะเจริญอย่างยิ่ง และถ้าเราเป็นลูกจ้างหรือข้าราชการซึ่งกล้าได้กล้าเสียเพื่องานและหน้าที่ของเรานายของเราก็จะ เชื่อ ถือไว้วางใจในความซื่อสัตย์สุจริตและการ

รักการงานของเรา เราก็จะต้องได้เลื่อนยศเลื่อนตำแหน่งไปจนถึงที่สำเร็จอันสูงสุดและด้วยการประพฤติตามหลักธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ เราก็จะกระปรี้กระเปร่าและแข็งแรงในการงาน งานของเราก็จะมีผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย ซึ่งย่อมจะยังผลให้เรานี้มีทรัพย์ และหลักธรรมอันมีอยู่ในใจของเรานั้นก็จะทำให้เรานั้นรู้จักใช้ทรัพย์นั้นไปในทางอันควร เช่นช่วยเหลือคนที่ต้องการและสมควรที่จะได้รับการช่วยเหลือ ครั้นแล้วก็จะได้ใช้ทรัพย์อันเป็นผลพลอยได้อันงามนั้นไปในการเลี้ยงชีวิตและบำรุงตนและครอบครัวให้เกิดสุขสมบูรณ์ประกอบไปด้วยความปราศจากโรคภัยอันร้ายแรง และการมีอายุยืนนาน เพราะความสุขใจที่เกิดขึ้นนั้น

นอกจากนี้เมื่อเราชาวไทยพากันพร้อมใจปฏิบัติตามพระธรรมของพระพุทธเจ้าที่กล่าวมานี้แล้ว

ไม่ว่าเราจะทำกิจการค้าใด ๆ เราก็จะเก่งเท่าเทียมคนต่างชาติได้ การที่เราสู้ญี่ปุ่นสู้จีนสู้แขกสู้ฝรั่งไม่ได้ในการค้าขายและการเศรษฐกิจนั้นก็จะกลายเป็นสิ่งที่มีความเป็นจริงอยู่ก็แต่ในอดีตเท่านั้น อันโครงการเศรษฐกิจนั้นเล่าถึงแม้เราจะมีมากมายสักกี่ตู้กี่ลิ้นชักก็ตามหรือเราจะออกกฎหมายคุ้มครองอาชีพและไล่ชาวต่างด้าวทั้งหลายให้ออกไปให้พ้น จากถนนเยาวราช ราชวงศ์ และถนนเจริญกรุง แล้วยกร้านที่ได้ตกแต่งไว้แล้ว รวมทั้งสรรพสินค้าที่มีอยู่ด้วยนั้นให้คนไทยผู้ซึ่งไม่ยอมรับ ปฏิบัติตามพระธรรมของ พระพุทธเจ้า ดังกล่าวมาแล้วและให้คนต่างด้าวเหล่านั้นย้ายไปอยู่ที่อื่น จะเป็นพระโขนงก็ได้ คลองเตยก็ได้ ในไม่ช้าเลยที่ชุมนุมการค้าก็จะเกิดขึ้นใหม่แทนถนนเยาวราช และราชวงศ์และ ถนน เยาวราช และ ราชวงศ์ นั้น ก็ จะ ซบ เซาไป

เพราะ เหตุ ว่าความสำเร็จและ ความเจริญในการค้านั้นหาได้อยู่ที่วิชาความรู้อันเรียนมาได้จากสมุดจากตำราไม่ แต่เกิดมาจากจิตใจที่พร้อมไปด้วยธรรมทั้ง ๔ ประการดังที่ได้ชี้แจงมาอย่างแจ่มแจ้งแล้ว ด้วยเหตุนี้ขอพวกเราทั้งหลายจงพากันหันมาพึ่งพระธรรมของพระพุทธเจ้า พึ่งเริ่มเปิดหน้าหนังสือใหม่โดยใช้พระธรรม ของ พระพุทธเจ้าเป็นหลักแล้วพากันช่วยตัวเองเถิด ถ้าเราพากันช่วยกันปฏิบัติแบบนี้เข้าสักหน่อยเท่านั้น พวกไทยเรา ๒๕ ล้านคนซึ่งแต่เดิมก็พึ่งตัวเองและเป็นลูกหม้อแท้ แต่หลงทางไปนั้น ให้กลับกลายมาเป็นไทยลูกหม้ออย่างแท้จริงที่ยอมยืนสู้เพื่อความเจริญของชาติบ้านเมืองและของกิจการทุกอย่างที่ เขาทำ อยู่นั้น และ ขว้าง ทิ้ง ความ ภูมิ ใจและความรักชาติที่ผิด ๆ อันเต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัวซึ่งร้องแต่ว่า "รักชาติ"โดยมิยอมเสียสละความสุข

ส่วนตัว เพื่อให้แก่การงานและประโยชน์ของการงานนั้น จนชาติไทยได้เจริญก้าวหน้าเท่าเทียมคนต่างชาติได้ในกิจการค้าขาย อุตสาหกรรม การเกษตรและอื่น ๆ ทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างงามนั้นทั้งลงน้ำเสียและช่วยกันกระพือพัดความเห็นและเข้าใจผิดในปรัชญาของชาวตะวันตกซึ่งทำให้พวกเราลอย ๆ อยู่อย่างรี ๆ ขวาง ๆ ไม่รู้ว่าจะจมลงสู่พื้นพิภพหรือขึ้นสู่สวรรค์นั้นให้รีบเลื่อยลอยไปเสียให้พ้นน่านน้ำของอ่าวสยาม แล้วก็จงพากันมาเปิดตู้ในห้องเก็บของของเรา และงัดเอาปรัชญาของพระพุทธเจ้าของเรา เช่นปรัชญาชาวไร่นี้มาเป็นหลักปฏิบัติกิจการทั้งหลายเถิด ถ้าเราทำได้ดังนี้เราก็จะสำเร็จประโยชน์ของชาติ และเจริญในการงานของเราเป็นอย่างเลิศ.

ขอคุณพระรัตนตรัยจงได้ปกปักรักษาท่านทั้งหลาย ให้มีความสุขอกสุขใจและคิดอะไรจงสมปรารถนาและถึง พร้อม ด้วย พระ ธรรม อิทธิ บาท ๔ ประการนี้จนได้ความ สำเร็จ อย่าง งาม ทุก ประ การ เทอญ.

ศุภสวัสดิ์

สวนเสมา, วันที่ ๒๓ สิงหาคม ๒๕๐๓

๑๕. ตามรอยพระอรหันต์ (ปกอ่อน)	18	,,
๑๖. บางเรื่องของสวนโมกข์ 1	12.	,,
๑๗. จดหมายจากสวนโมกข์	5	,,
๑๘. บางเรื่องของสวนโมกข์ 2	10	,,
๑๙. บางเรื่องของสวนโมกข์ 3	12	,,
๒๐. บางเรื่องของสวนโมกข์ 4	—	,,
๒๑. บางเรื่องของสวนโมกข์ 5	4	,,
๒๒. อานาปานสติภาวนา	15	,,
๒๓. "ฮวงโป" คำสอนแห่งนิกายเซ็น	8	,,

เพิ่มค่าส่งเล่มละ 2 บาท

ธนาณัติสั่งจ่าย ป.ณ. วัดเลียบ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์หมั่นเฮ้ง (สาขา)

538/8 ถนนตากสิน ธนบุรี โทร. 29481

นายเส่งควั้น แซ่หย่ำ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา 2503

รายการหนังสือ

๑.	ขุมทรัพย์จากพระโอษฐ์	25	บาท
๒.	พุทธประวัติสำหรับยุวชน (แข็ง)	20	,,
๓.	พุทธประวัติจากพระโอษฐ์	25	,,
๔.	ชุมนุมบทประพันธ์ของสิริวยาส	25	,,
๕.	ชุมนุมข้อคิดอิสสระ ของ-พุทธทาส ภิกขุ	18	,,
๖.	ชุมนุมเรื่องสั้น ของ พุทธทาส ภิกขุ (กระดาษปอนด์)	—	,,
๗.	อริยสัจจากพระโอษฐ์ (ภาค ๑-๒-๓)	20	,,
๘.	ชุมนุมเรื่องยาว	28	,,
๙.	ชีวิตและงาน ของท่านพุทธทาส	—	
๑๐.	หลักพระพุทธศาสนา (ปกแข็ง)	25	,,
๑๑.	คำสอนผู้บวชพรรษาเดียว	20	,,
๑๒.	ปัญหาพระผู้บื่นเจ้า-กรรม-อนัตตา	14	,,
๑๓.	คติธรรม ของท่าน พุทธทาส	15	,,
๑๔.	ธรรมบรรยายพิเศษในสวนโมกข์	10	,,